

K. K. T. C.
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
ECZACILIK FAKÜLTESİ

KUZEY KIBRIS'TA
KULLANILAN TIBBİ BİTKİLER

Çiğdem OZAN

FARMAKOGNOZİ - FARMASÖTİK BOTANİK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŞA

2011

K. K. T. C.
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
ECZACILIK FAKÜLTESİ

KUZEY KIBRIS'TA
KULLANILAN TIBBİ BİTKİLER

Çiğdem OZAN

FARMAKOGNOZİ - FARMASÖTİK BOTANİK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. DUDU ÖZKUM

LEFKOŞA

2011

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Farmakognozi-Farmasötik Botanik Anabilim Dalı Programında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:

Prof. Dr. İhsan ÇALIŞ
Yakın Doğu Üniversitesi

Danışman:

Yrd. Doç. Dr. Dudu ÖZKUM
Yakın Doğu Üniversitesi

Üye:

Doç. Dr. Fatma Pınar TÜRKMENOĞLU
Hacettepe Üniversitesi

Onay:

Bu tez, Yakın Doğu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İhsan ÇALIŞ

TEŞEKKÜR

“Kuzey Kıbrıs’ta Kullanılan Tıbbi Bitkiler” konulu bu çalışma Yakın Doğu Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmakognozi-Farmasötik Botanik Anabilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu çalışmamda 2 yıl boyunca her zaman ve her konuda desteğini esirgemeyen, değerli bilgilerini benimle paylaşan sevgili danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Dudu Özkum’a şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans öğrenimim ve tez çalışmam boyunca değerli katkılarını esirgemeyen başta Yakın Doğu Üniversitesi Kurucu Rektörü Dr. Suat İ. Günsel’e, Yakın Doğu Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Rümeysa Demirdamar’a ve Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürü Prof. Dr. İhsan Çalış’a teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım aşamamda desteklerini, yardımlarını ve sabırlarını benden esirgemeyen başta Yakın Doğu Koleji Müdürü Işıl Arkan, Fen Bölüm Başkanı Cem Hami, ve Fen Bölüm’ünde bulunan tüm meslektaşlarıma sonsuz teşekkürler. Aynı zamanda bitkilerin teşhisi için her ihtiyaç duyduğumda bahçesindeki bitkilerle destek olan değerli meslektaşım Şule Akser’e, tezimin dizaynında katkıda bulunan Yrd. Doç. Dr. Oğuz Ozan’a, Dr. Sevcan Kurtulmuş Yılmaz’a ve Hüseyin Özkeser’e her şey için çok teşekkürler.

Bugünlere gelmemi ve benim ben olmamı sağlayan, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen başta babam Halil Depreli, annem Sıdıka Depreli ve kardeşim Ömer Depreli olmak üzere tüm aileme her şey için çok teşekkürler.

Tezimin yazımında sabırla bana destek olan ve ayrıca hayatıma büyük anlam katan eşim Yrd. Doç. Dr. Oğuz Ozan'a tüm kalbimle teşekkür ederim.

ÖZET

Ozan, Ç. Kuzey Kıbrıs'ta Kullanılan Tıbbi Bitkiler. Yakın Doğu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Farmakognozi-Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa, 2011.

Bu çalışmada Kuzey Kıbrıs'ta kullanılan tıbbi bitkiler belirlenmiştir. 120 kaynak kişiden alınan bilgilerle bu bitkilerin yöresel adları, tedavideki kullanılışları, yararlanılan kısımları, kullanılış ve uygulanış şekilleri, dozları, uygulama süreleri hakkında bilgiler derlenmiştir. Yöresel kullanımı olan 118 tıbbi bitki tanımlanmıştır. Bu bitki türlerinin 91'i doğal bitki türü ve ait olduğu 44 familya ile 27'si kültür bitki türü ve bu bitkilerin ait olduğu 17 familya saptanmıştır. Bu bitkiler ve tedavideki yöresel kullanımları metin içerisinde sunulmuştur. Çalışmamızda Kuzey Kıbrıs halkı tarafından kullanıldığı kaydedilen bitkilerden en sık kullanılan doğal tıbbi bitkiler *Salvia fruticosa*, *Origanum syriacum*, *Pimpinella cretica*, *Petroselinum crispum*, *Plantago cornopus* ssp. *commutata*, *Urtica urens*, *Sambucus nigra*, *Olea europaea*, *Ceratonia siliqua* olup kültür tıbbi bitkilerinden ise *Allium sativum* ve *Pimpinella anisum* en sık kullanılmaktadır. Ayrıca bitkilerin en sık kullanım amacının gastrointestinal (bağırsak hareketleri bozukluğu, gastrit, gaz söktürücü, hazımsızlık, hemoroid, ishal, iştah açıcı, kabızlık, spazm, ülser), dolaşım (damar sertliği, tansiyon, kolesterol, ödem, anemi), solunum (astım, bronşit, grip, nezle, öksürük, soğuk algınlığı) ve üriner sistemlerinin (böbrek taşları, böbrek iltihabı, idrar ve idrar yolları enfeksiyonları) sağlığı ve bu sistemlerle iç içe olan hastalıkların tedavisi olduğu saptanmıştır. Araştırmada mevcut bitkilerin yararlanılan kısımlarından en sık kullanılan kısmının ise yaprak ve genç sürgünler olduğu ve tıbbi amaçlı kullanılan kısımların en sık kullanılış şeklinin ise dekoksasyon ve infüzyon, en az kullanımın ise tentür kullanım şekli olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tıbbi Bitkilerin Kullanımı, Tıbbi Bitkiler, Etnobotanik, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (K.K.T.C.)

ABSTRACT

Ozan, Ç. An Investigation on the Medicinal Plants of Northern Cyprus. Near East University Institute of Health Sciences, Department of PharmacognosyPharmaceutic Botanic, MSc. Thesis, Nicosia, 2011.

This study was carried out to reveal the plants used as traditional medicine in Northern Cyprus. The specimens of the plants used as folk remedies have been collected and the information such as local names, ailments treated or therapeutic effects, plant parts used, method of administration, dosage, duration of treatment have been recorded. 120 local participants are the sole source of all the information collected. 118 medicinal plant specimens have been identified that are used in a traditional folk medicine. Among them 91 species are wild and belong to 44 plant families and 27 species are cultivated plants that belong to 17. These plants and their local usage in treatment are presented in the text. Among the wild plants recorded in Northern Cyprus, *Salvia fruticosa*, *Origanum syriacum*, *Pimpinella cretica*, *Petroselinum crispum*, *Plantago cornopus* ssp. *commutata*, *Urtica urens*, *Sambucus nigra*, *Olea europaea*, *Ceratonia siliqua* are most commonly used whereas among the cultivated plants recorded in Northern Cyprus, *Allium sativum* ve *Pimpinella anisum* are widely used. Furthermore these recorded medicinal plants are mostly used for gastrointestinal (intestinal disorders, gastirtis, carminative, dyspepsia, haemorioid or piles, diarrhoea, appetizer, constipation, spasm, ulcer), circulatory (atherosclerosis, hyperhypotension, cholesterol, dropsy, anaemia, diabetes), respiratory (asthma, bronchitis, influenza, common cold, cough, cold) and urinary (kidney stones, inflammation of kidneys, enfections of urine and urinal tracts) systems health and the treatment of diseases which are connected to these body systems. The most predominantly used parts of these recorded medicinal plants are leaves and young shoots and these parts are mostly prepared by performing infusion and decoction whereas tincture technique is found to be used less in our investigation.

Key word: Usage of Medicinal Plants, Ethnobotanic, Medicinal Plants, Turkish Republic of North Cyprus (T.RN.C.)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vi
i	
EKLER.....	x
v	
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	xvi
ŞEKİLLER VE GRAFİKLER DİZİNİ.....	xvii
TABLolar	
DİZİNİ.....	xviii
1. GİRİŞ	
1	
2. GENEL BİLGİLER	
5	
2.1. Kuzey Kıbrıs Hakkında Genel Bilgi	
.....	5
2.1.1. Kıbrıs'ın Dünya Üzerindeki Yeri	
.....	5
2.1.2. Kıbrıs'ın Özel Konumu	
.....	5
2.1.3. Kıbrıs'ta Siyasi Coğrafya	
.....	6
2.1.4. Çalışma Bölgesinin İklimsel Özellikleri	
.....	8
2.1.5. Çalışma Bölgesi Doğal Bitki Örtüsü	
.....	10
2.1.6. Çalışma Bölgesinde Tarım	
.....	14

2.2. Kıbrıs'ta Yapılan Önceki Çalışmalar

..... 15 2.3. Tıbbi Bitkiler

..... 17 3.

GEREÇ VE YÖNTEM

..... 20

4. BULGULAR 23

4.1. AGAVACEAE24

4.1.1. *Agave americana* L.24

4.2. AMARYLLIDACEAE25

4.2.1. *Narcissus tazetta* L.26

4.3. ANACARDIACEAE26

4.3.1. *Pistacia atlantica* L.264.3.2. *Pistacia lentiscus* L.28

4.4. APIACEAE/UMBELLIFERAE30

4.4.1. *Coriandrum sativum* L.304.4.2. *Crithmum maritimum* L.314.4.3. *Daucus carota* L. ssp. *maximus* (Desf.) Ball.324.4.4. *Eryngium creticum* Lam.334.4.5. *Ferula communis* L.354.4.6. *Foeniculum vulgare* Mill. ssp. *piperitum* (Ucria) Coutinho364.4.7. *Petroselinum crispum* (Miller) Nyman ex. A. W. Hill.384.4.8. *Pimpinella cretica* Poir.394.4.9. *Tordylium aegyptiacum* (L.) Poir.41

4.5.	<i>APOCYNACEAE</i>	42	
4.5.1.	<i>Nerium oleander</i>	42	L.
4.6.	<i>ARALIACEAE</i>	44	
4.6.1.	<i>Hedera helix</i>	44	
4.7.	<i>ASTERACEAE/COMPOSITAE</i>	4	
4.7.1.	<i>Artemisia arborencens</i>	45	L.
4.7.2.	<i>Centaurea hyalolepis</i>	46	Boiss.
4.7.3.	<i>Chrysanthemum coronarium</i> L. var. <i>discolor</i> Urv.	47	
4.7.4.	<i>Cichorium spinosum</i>	49	L.
4.7.5.	<i>Cynara cardunculus</i>	51	L.
4.7.6.	<i>Cynara scolymus</i>	52	L.
4.7.7.	<i>Helichrysum conglobatum</i> (Viv.) Steudel.	54	
4.7.8.	<i>Inula crithmoides</i>	55	L.
4.7.9.	<i>Matricaria recutita</i> L. var. <i>coronata</i> (Boiss.) Gruenberg-Fertig	56	
4.7.10.	<i>Notobasis syriaca</i> (L.) Cass	58	
4.7.11.	<i>Onopordum cyprium</i>	59	Eig.
4.8.	<i>BRASSICACEAE/CRUCIFERAE</i>	60	
4.8.1.	<i>Eruca sativa</i>	60	Mill.
4.8.2.	<i>Sinapis alba</i>	61	L.
4.9.	<i>CACTACEAE</i>	63	

4.9.1.	<i>Opuntia</i>	<i>ficus-indica</i>	(L.)	Miller
				63
4.10.	<i>CAPPARACEAE</i>			65
				
4.10.1.	<i>Capparis</i>	<i>spinosa</i>		L.
				65
4.11.	<i>CAPRIFOLIACEAE</i>			67
				
4.11.1.	<i>Sambucus</i>	<i>nigra</i>		L.
				67
4.12.	<i>CARYOPHYLLACEAE</i>			69
				
4.12.1.	<i>Silene</i>	<i>vulgaris</i>	(Moench)	Garcke
				69
4.13.	<i>CHENOPODIACEAE</i>			70
				
4.13.1.	<i>Beta</i>	<i>vulgaris</i>	var. <i>cicla</i>	L.
				70
4.14.	<i>CUCURBITACEAE</i>			71
				
4.14.1.	<i>Citrullus</i>	<i>colocynthis</i>	(L.)	Schrad.
				71
4.14.2.	<i>Ecballium</i>	<i>elaterium</i>	(L.)	A. Rich.
				73
4.15.	<i>CUPRESSACEAE</i>			75
				
4.15.1.	<i>Cupressus</i>	<i>sempervirens</i>		L.
				75
4.15.2.	<i>Juniperus</i>	<i>phoenica</i>		L.
				77
4.16.	<i>ELAEAGNACEAE</i>			79
				
4.16.1.	<i>Elaeagnus</i>		<i>angustifolius</i>	
	L.....			79
4.17.	<i>FABACEAE/LEGUMINOSAE</i>			80
	0			
4.17.1.	<i>Calycotome</i>	<i>villosa</i>	(Poir.)	Link.
				80

4.17.2.	<i>Ceratonia</i>	<i>siliqua</i>	<i>L.</i>	81
4.17.3.	<i>Cicer</i>		<i>arietinum</i>	83
4.18.	<i>FAGACEAE</i>			84
4.18.1.	<i>Quercus coccifera L. ssp. calliprinos (Webb.) Holmboe</i>			84
4.19.	<i>HYPERICACEAE/GUTTIFERAE</i>			85
4.19.1.	<i>Hypericum triquetrifolium Turra.</i>			85
4.20.	<i>JUGLANDACEAE</i>			87
4.20.1.	<i>Juglans</i>	<i>regia</i>	<i>L.</i>	87
4.21.	<i>LAMIACEAE/LABIATAE</i>			89
4.21.1.	<i>Lavandula</i>		<i>stoechas</i>	89
4.21.2.	<i>Melissa</i>	<i>officinalis</i>	<i>L.</i>	91
4.21.3.	<i>Mentha</i>	<i>longifolia</i>	<i>L.</i>	93
4.21.4.	<i>Origanum</i>	<i>majorana</i>	<i>L.</i>	95
4.21.5.	<i>Origanum</i>	<i>syriacum</i>	<i>L.</i>	96
4.21.6.	<i>Rosmarinus</i>		<i>officinalis</i>	98
4.21.7.	<i>Salvia</i>		<i>fruticosa</i>	100
4.21.8.	<i>Thymus</i>	<i>capitatus</i>	<i>(L.) Hoffmanns. & Link.</i>	104
4.22.	<i>LAURACEAE</i>			106
4.22.1.	<i>Laurus</i>		<i>nobilis</i>	106
4.23.	<i>LILIACEAE</i>			10

4.23.1.	<i>Allium</i>		<i>ampeloprasum</i>
	<i>L</i>	108	
4.23.2.	<i>Allium</i>		<i>neapolitanum</i>
	<i>Cyr</i>	110	
4.23.3.	<i>Asparagus</i>		<i>acutifolius</i>
	<i>L</i>	111	
4.23.4.	<i>Asparagus</i>		<i>stipularis</i>
	<i>Forrsk</i>	112	
4.23.5.	<i>Asphodelus</i>		<i>aestivus</i>
	<i>Brot</i>	114	
4.23.6.	<i>Urginea</i>	<i>maritima</i>	(<i>L.</i>)
	<i>Baker</i>	116	
4.24.	<i>LINACEAE</i>		
		118	
4.24.1.	<i>Linum</i>		<i>usitatissimum</i>
	<i>L</i>	118	
4.25.	<i>MALVACEAE</i>		
		119	
4.25.1.	<i>Malva</i>	<i>sylvestris</i>	<i>L.</i> var. <i>oxyloba</i>
	<i>L</i>	119	
4.26.	<i>MELIACEAE</i>		
		121	
4.26.1.	<i>Melia</i>		<i>azeradach</i>
	<i>L</i>	121	
4.27.	<i>MORACEAE</i>		12
	2		
4.27.1.	<i>Ficus</i>	<i>carica</i>	<i>L.</i>
		122	
4.27.2.	<i>Ficus</i>		<i>sycomorus</i>
	<i>L</i>	124	
4.27.3.	<i>Morus</i>		<i>alba</i>
	<i>L</i>	125	
4.28.	<i>MYRTACEAE</i>		
		126	
4.28.1.	<i>Eucalyptus</i>		<i>camaldulensis</i>
	<i>Dehnhardt</i>	126	
4.28.2.	<i>Eucalyptus</i>	<i>tereticornis</i>	<i>Sm.</i>
		127	

4.28.3.	<i>Myrtus communis</i>	L.	var.	<i>leucocarpa</i>	
	DC.....	129			
4.29.	OLEACEAE.....	13			
	1				
4.29.1.	<i>Olea</i>			<i>europaea</i>	
	L.....	131			
4.30.	PALMAE/ARACACEAE.....	133			
4.30.1.	<i>Phoenix</i>			<i>dactylifera</i>	
	L.....	133			
4.31.	PAPAVERACEAE	134			
4.31.1.	<i>Papaver rhoeas</i>	L.	var.	<i>oblongatum</i>	
	Boiss.....	134			
4.32.	PASSIFLORACEAE	135			
4.32.1.	<i>Passiflora caerulea</i> L.....	135			
4.33.	PINACEAE.....	13			
	6				
4.33.1.	<i>Pinus brutia</i> Tenore.....	136			
4.34.	PLANTAGINACEAE	138			
4.34.1.	<i>Plantago coronopus</i> L. ssp. <i>commutata</i> (Guss.) Pilger.....	138			
4.35.	PLANTANACEAE.....	14			
	0				
4.35.1.	<i>Platanus</i>	<i>orientalis</i>		L.	
		140			
4.36.	POACEAE/GRAMINEAE	142			
4.36.1.	<i>Hordeum vulgare</i> L.	142			
4.36.2.	<i>Triticum aestivum</i> L.	143			
4.37.	PORTULACEAE	144			
4.37.1.	<i>Portulaca oleracea</i> L.....	144			
4.38.	PUNICACEAE	145			
4.38.1.	<i>Punica</i>	<i>granatum</i>		L.	
		145			
4.39.	RANUNCULACEAE.....	14			
	7				
4.39. 1.	<i>Nigella sativa</i> L.	147			
4.39.2.	<i>Ranunculus bullatus</i> L. ssp. <i>cytheraeus</i> (Hal.) Vierhapper.....	148			

4.40. RHAMNACEAE	149
4.40.1. <i>Zizyphus lotus</i> (L.) Lam.....	149
4.41. ROSACEAE	150
4.41.1. <i>Crataegus azarolus</i> L.....	150
4.41.2. <i>Eriobotrya japonica</i> Lindley	152
4.41.3. <i>Poterium verrucosum</i> G. Don.	153
4.41.4. <i>Rubus sanctus</i> Schreber	155
4.42. SOLANACEAE.....	15
7	
4.42.1. <i>Datura stramonium</i> L.....	157
4.42.2. <i>Nicotiana glauca</i> Graham.	158
4.43. URTICACEAE.....	15
9	
4.43.1. <i>Urtica urens</i> L.....	159
4. 44. VERBENACEAE.....	16
1	
4.44.1. <i>Vitex agnus-castus</i> L.	161
4.45. Kuzey Kıbrıs'ta Bulunan Tıbbi Kültür/Doğal Olmayan Bitkiler	163
4.45.1. Familya: APIACEAE/UMBELLIFERAE	163
4.45.1.1. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Pimpinella anisum</i> L.	163
4.45.2. Familya: GERANIACEAE	163
4.45.2.1. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Pelargonium graveolens</i> L' Her.	163
4.45.3. Familya: LAMIACEAE/LABIATAE	164
4.45.3.1. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Mentha piperitum</i> L.	164
4.45.3.2. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Ocimum basilicum</i> L.	165
4.45.4. Familya: LAURACEAE	166
4.45.4.1. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Persea americana</i> Mill.	166
4.45.5. Familya: LILIACEAE	166

4.45.5.1. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Allium cepa</i> L.	166
4.45.5.2. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Allium porrum</i> Don.	167
4.45.5.3. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Allium sativum</i> L.	167
4.45.6. Familya: LYTHRACEAE	168
4.45.6.1. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Lawsonia inermis</i> L.	168
4.45.7. Familya: MORACEAE	168
4.45.7.1. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Morus nigra</i> L.	168
4.45.8. Familya: MYRTACEAE	169
4.45.8.1. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Syzygium aromaticum</i> L.	169
4.45.9. Familya: OLEACEAE	169
4.45.9.1. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Jasminum grveiflorum</i> L.	169
4.45.10. Familya: PAPAVERACEAE	169
4.45.10.1. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Chelidonium majus</i> L.	170
4.45.11. Familya: POACEAE/GRAMINEAE	170
4.45.11.1. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Oryza sativa</i> L.	170
4.45.11.2. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Triticum sativum</i> L.	170
4.45.12. Familya: ROSACEAE	171
4.45.12.1. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Armeniaca vulgaris</i> Lam.	171
4.45.12.2. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Cerasus avium</i> L.	171

4.45.12.3. Bitkinin Bilimsel Adı: Rosa canina L.	171
4.45.12.4. Bitkinin Bilimsel Adı: Rosa damascena Mill.	172
4.45.12.5. Bitkinin Bilimsel Adı: Rosa multiflora Thunb	172
4.45.13. Familya: RUTACEAE	172
4.45.13.1. Bitkinin Bilimsel Adı: Citrus limon L.	172
4.45.14. Familya: SOLANACEAE	173
4.45.14.1. Bitkinin Bilimsel Adı: <i>Capsicum annum</i> L.	173
4.45.14.1. Bitkinin Bilimsel Adı: Solanum tuberosum L.	173
4.45.15. Familya: TILIACEAE	174
4.45.15.1. Bitkinin Bilimsel Adı: Corchorus acutangulus L.	174
4.45.15.1. Bitkinin Bilimsel Adı: Tilia rubra TC.	174
4.45.16. Familya: VITACEAEA	174
4.45.16.1. Bitkinin Bilimsel Adı: Vitis vinifera L.	174
4.45.17. Familya: ZINGIBERACEAE	175
4.45.17.1. Bitkinin Bilimsel Adı: Zingiber officinale L.	175
4.46. Hastalıklar ve Tedavilerinde Kullanılan Tıbbi Bitkilerin Bilimsel ve Yöresel Adları.....	177
4.46.1. Analjezik	177
4.46.2. Antihelmintik	177
4.46.3. Antiseptik, Antibiyotik	177
4.46.4. Antitümör	177
4.46.5. Ateş Yükselmesi	178

4.46.6.	Cilt Bakımı Ve Cilt Hastalıkları (Akne, Alerji, Ayak Kokusu, Çıban, Egzama, Iskatro, Pişik, Siğil, Temriye, Terleme, Yanık, Yara, Yılan ve Böcek Sokmaları) .	178
4.46.7.	Cinsel Performans Eksikliği Ve Cinsel Sorunlar	179
4.46.8.	Depresyon Ve Rahatlatıcı	179
4.46.9.	Detoksifikasyon	180
4.46.10.	Diş Ağrıları, Diş Eti Kanamaları Ve Ağız Aftları	180
4.46.11.	Diş Higiyeni	180
4.46.12.	Dolaşım Sistemi ve Kalp Sağlığı (Damar Sertliği, Tansiyon, Kolesterol, Ödem, Anemi)	181
4.46.13.	Gastrointestinal Sistem Sağlığı (Bağırsak Hareketleri Bozukluğu, Gastrit, Gaz Söktürücü, Hazımsızlık, Hemoroit, İshal, İştah Açıcı, Kabızlık, Spazm, Ülser).....	182
4.46.14.	Genital Sistem Sağlığı (Adet Düzensizlikleri, Adet Sancıları, Menopoz ve Hormon Bozuklukları, Lohusalık)	185
4.46.15.	Göz Sağlığı (Göz Çapaklanması, Enflamasyonları, Nezlesi ve Arpacık)	185
4.46.16.	Hayvan Hastalıkları	186
4.46.17.	Kısırlık	186
4.46.18.	Romatizmal Hastalıklar ve İskelet Sistemi Sağlığı (Ağrılar, Kırık-Çıkıklar, Burkulmalar)	186
4.46.19.	Saç Sağlığı (Besleyici, Canlılık, Parlaklık, Kepek ve Saçkıran)	187
4.46.20.	Sarılık	187
4.46.21.	Sinüzit	187
4.46.22.	Safra Taşları	187

4.46.23. Ses Telleri	187
4.46.24. Solunum Yolu Enfeksiyonları Ve Solunum Sistemi Sağlığı (Astım, Bronşit, Grip, Nezle, Öksürük giderici, Soğuk Algınlığı)	187
4.46.25. Tiroit Bezi Hastalıkları	188
4.46.26. Uyku Bozuklukları	189
4.46.27. Üriner Sistem Ve Böbreklerin Sağlığı (Böbrek Taşları, Böbrek İltihabı, İdrar Ve İdrar Yolları Enfeksiyonları)	189
4.46.28. Vitamin ve Mineral Eksikliği	190
4.46.29. Zeka Gelişimi	190
4.46.30. Zindelik, Dinçlik Verici, Bağışıklık Sistemini Güçlendirici ve Rahatlatıcı.....	190
5. SONUÇ VE TARTIŞMA	192
6. ÖNERİ	218
KAYNAKLAR	
219 EKLER	

Ek 1: Anket formu.....267

Ek 2: Avrupa Habitat Direktifin'de yer alan Kıbrıs Florası Bitki Türleri.....268

Ek 3: Bern Konvansiyonun'da yer alan Kıbrıs Florası Bitki Türleri.....269

SİMGELER ve KISALTMALAR

A.B.D.: Amerika Birleşik Devletleri

bkz.: bakınız cm: santimetre dk:

dakika

G.K.R.Y.: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

IUCN: Uluslararası Çevre Koruma Ortaklığı

K.K.T.C.: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

g: gram

lt: litre

m: metre

ml: mililitre

mm: milimetre

NEUN: Yakın Doğu Üniversitesi Üniversitesi Yer, Deniz, Atmosfer ve Çevre Bilimleri

Enstitüsü Herbariumu

sn: saniye

ssp.: alt tür

syf.: sayfa vb:

ve benzeri

var.: varyete

ŞEKİLLER VE GRAFİKLER DİZİNİ

Şekil 2.1.3. Kıbrıs adasındaki üç siyasi birim.....	8
Şekil 3. Anket çalışmasının yapıldığı bazı bucaklar/ köyler/ kasabalar.....	21
Şekil 5.1. Kaynak kişilerin eğitim düzeylerine göre dağılımı.....	192
Şekil 5.2. Kaynak kişilerin yaşlarına göre dağılımı.....	193
Şekil 5.3 Kaynak kişilerin mesleklerine göre dağılımı.....	194
Şekil 5.4. Doğal tıbbi bitki türlerinin ait olduğu familyaların dağılımı.....	196
Şekil 5.5. Doğal tıbbi bitki türlerinin kullanılan kısımlarının dağılımı.....	200
TABLolar DİZİNİ	

Tablo 5.1. Kuzey Kıbrıs'ta doğal olarak bulunan tıbbi bitkilerin familyaları, bilimsel ve yöresel adları, kaynak kişileri.....	230
Tablo 5.2. Kaynak olarak yararlanılan kişilerin adları, soyadları, yaşları, cinsiyetleri, yaşadıkları ilçe ve bölgeleri, meslekleri ve eğitim düzeylerine göre dağılımı.....	247
Tablo 5.3. Doğal Tıbbi Bitkilerin bilimsel ve yöresel adları, kullanılan kısımları ve kullanıcı sayısı.....	258

1. GİRİŞ

İnsanlar yüzyıllardan beri hastalıklara karşı, bitkiler ile çare bulmaya çalışmışlardır. Bitkilerle hastalıkları tedavi etme yöntemleri oldukça başarılı sonuçlar vermiştir. Bundan dolayı bitkilerin tedavide kullanımı günümüze kadar devam etmiştir. Birçoğu tesadüfen, birçoğu da merak sonucu denenerek etkileri anlaşılan doğal ilaçlar, kulaktan kulağa yayılarak herkes tarafından tanınmış ve yıllar geçtikçe daha farklı bitkilerin değişik hastalıklara deva oldukları anlaşılmıştır. Şifalı bitkilerin özellikleri ve kullanımları hakkındaki ilk Avrupalı bilimsel eser, *De Materia Medica* (Şifalı Bitkiler) Yunanlı hekim Dioscorides tarafından M.S. birinci yüzyılda derlenmiştir (Baytop, 1999; Khan, 2006). On yedinci yüzyıla kadar onun 500’den fazla kataloğu yetkin bir başvuru kaynağı olarak kalmıştır. Orta çağı takip eden yüzyıllarda şifalı bitkilerin öneminin devamı, on beşinci yüzyılda matbaanın icadı ile yüzlerce şifalı bitkiler kitabının basılması ile gösterilmiştir. Theophrastus’un Bitkiler Tarihi adlı kitabı bu devirde basılan kitaplardan birisidir. 20. yüzyılda tıp biliminin muazzam bir şekilde gelişmesine rağmen bitkilerin geleneksel tıpta kullanımı halen devam etmektedir (Baytop, 1999).

Geleneksel olarak kullanılan tıbbi bitkiler bilimsel bir süzgeçten geçirilerek yeniden değerlendirilmiş ve bitkilerle tedavi (fitoterapi) bir bilim dalı haline gelmiştir. Bu bilim dalı giderek gelişmekte ve daha fazla önem kazanmaktadır. Dünya sağlık örgütü (WHO) verileri, gelişmekte olan ülkelerde insanların %80’nin fitoterapi yöntemlerini kullandığını ve 3,3 milyar insanın da tıbbi bitkilerden sağaltım aracı olarak yararlandığını ortaya koymuştur (Çelik ve Çelik, 2007). Aynı örgütün yapmış olduğu araştırmalara göre tedavi amaçlı kullanılan tıbbi bitkilerin sayısının 20.000 civarında olduğu belirtilmektedir (Georgiades, 1987; Kalaycıoğlu ve Öner, 1994).

Bitkilerin, kimyasal içerik ve biyolojik aktivite yönünden incelendiği çalışmalarda, halk arasında tedavi amacıyla yararlanılanlara öncelik verilmesinin, modern tıpta “ilaç” olabilecek maddelerin ortaya çıkarılma olasılığını arttırdığı bilinmektedir. Bugün tedavi alanında kullanılan digitoksin, efedrin, kinin, reserpin, vinblastin, vinkristin gibi ilaç etken maddelerinin keşfini, halk arasında tedavi

amacıyla kullanılan bitkileri ele alan etnobotanik araştırmalara borçluyuz (Khan, 2006; Onar, 2006).

Zengin flora ve faunaya sahip Akdeniz bölgelerinden biri (Meikle, 1977; Meikle, 1985; Zanettou-Pandeli, 1998; Heywood ve Skoula, 1999; Hadjikyriakou 2007) olan Kıbrıs adasında hastalıkların tedavisinde ve hastalıklardan korunmak için diğer tedavi seçeneklerinin yanı sıra tıbbi olarak kullanılan bitkilerden bahsedilir (Georgiades, 1992; Zanettou-Pandeli, 1998). Kıbrıs florasına bakıldığında zaman 1,610 türe ve bunların 108 türünün (6,7%) endemik olduğuna rastlanır (Tsintides ve diğerleri., 2007). 108 endemik türün 17'si Kuzey Kıbrıs endemiğidir (Yıldız ve Gücel, 2003; Yıldız ve diğerleri., 2006; Tsintides ve diğerleri., 2007). Kıbrıs'ta bugüne kadar yapılan etnobotanik çalışmalar esnasında doğal florada bulunan tıbbi bitkilerin halk arasında kullanımı uzun yıllardan beri süregelen bir kültür zenginliğimiz olmuştur (Gücel, 2002; Lardos, 2006; Hadjikyriakou, 2007; Uslu, 2007; Gücel, 2010). Kıbrıs'ın bilinen tıbbi bitki sayısı 623 civarındadır (ZanettouPandeli, 1998).

Tıbbi bitkilerin Kıbrıs'ta zengin bir birikim oluşturması, tarihte birçok egemenliklere ev sahipliği yapmış olması ve zengin bitki örtüsüne sahip olması ile açıklanabilir (Savvides, 2000; Gücel, 2002; Lardos, 2006; Hadjikyriakou, 2007; Uslu, 2007).

Son yıllarda tıbbi bitkiler ve bunlardan elde edilen bitkisel ilaç hammaddeleri üzerinde yapılan çalışmalar büyük önem kazanmıştır. Bunların başlıca nedenleri, tedavide kullanılan sentetik ilaç hammaddelerinin bazılarındaki tehlikeli yan etkilerin görülmesi, bazı doğal ilaç hammaddelerinin sentetik olarak yapılamaması ve bitkisel hammaddelerin yarı sentez ürünlerde başlangıç maddesi kaynağı olması ile son zamanlarda önemli yeni bazı bitkisel drogların bulunması şeklinde sıralanabilir. Bitkisel drogların diğer bir üstün yanı da birkaç etkiye birden sahip olmalarıdır. Sentetik bileşikler ise genellikle tek bir etkiye sahiptir (Georgiades, 1987).

Dünya nüfusunun artması ve endüstrinin gelişmesi sonucu doğal kaynaklı bitkilerden elde edilen etken maddelerin kullanılabilirliği hızla artmış ve dünya

lkelerinin bu ürünlere olan talepleri dikkati çekecek şekilde artış göstermiştir (Demirtürk, 1990). Diğer yandan bazı çalışmalarda ise gıda amaçlı tüketilen bitkilere önem verilmesine rağmen, tıbbi amaçlı kullanılan bitkilerin nesillere aktarılmasında azalma olduğu gösterilmiştir (Della ve diğerleri, 2006; Gonz'alez-Tejero ve diğerleri, 2008). Tüm bunlar göz önüne alınarak yapılacak çalışmalarla elde edilen bilgilerin gelecek yıllarda birçok hastalığın tedavisinde modern tıbbı yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Dünyada ve ülkemizde etnobotanik çalışmalara verilen önemin artmasıyla geleneksel tedavi ile ilgili yeni bilgiler ortaya çıkarılmaktadır. Bu bilgilerin gelecek yıllarda birçok hastalığın tedavisinde modern tıbbı yardımcı olması mümkündür. Dünyanın her yerinde tıbbi bitkilerin etnobotanik özellikleri ile ilgili yayınlar yapılmaktadır (Kamatenesi-Mugisha ve diğerleri 2005; Rivera ve diğerleri, 2005; Lans, 2006; Hilgert ve Gil, 2007; Guarera ve diğerleri, 2008; Kunwar ve Bussmann, 2008; Kala, 2009; Leporatti ve Ghedira, 2009; Liu ve diğerleri, 2009; Long ve diğerleri, 2009; Mesfin ve diğerleri, 2009; Signorini ve diğerleri, 2009; Volpato ve diğerleri, 2009; Chinsembu ve Hedimbi, 2010; Kunvar ve diğerleri, 2010; Ribeiro ve diğerleri, 2010; Samuel ve diğerleri, 2010; Saric-Kundalic ve diğerleri, 2010; Simbo, 2010; Cheikhyoussef ve diğerleri, 2011; de Melo ve diğerleri, 2011; Kamatenesi ve diğerleri, 2011; Lamxay ve diğerleri, 2011; Oliveira ve diğerleri, 2011). Türkiye'de tıbbi bitkilerin etnobotaniği bölgesel ve il bazında yürütülmektedir. Tekirdağ (Akalin, 1993), Bodrum (Ertuğ, 2002), Mersin ve Adana (Everest ve ztrk, 2005; Kıran, 2006), Merzifon (Ezer ve Arısan, 2006), Kırklareli (Kültür, 2007), Birecik ve şanlıurfa (Akan ve diğerleri, 2008), Tunceli (Doğan, 2008), Siirt (Yapıcı ve diğerleri, 2009) Elazığ (akılıcıoğlu ve Türkoğlu, 2010), Rize (Yaldız ve diğerleri, 2010) illerinde ve Doğu Karadeniz bölgesinde (Birinci, 2008; Toksoy ve diğerleri, 2010) yapılan çalışmalar örnek olarak verilebilir. Aynı zamanda tıbbi bitkilerin kimyasal içerikleri ve terapötik aktivitelerinin incelenmesi araştırmaları (Saraçoğlu ve diğerleri, 2002; Kuruüzüm-Uz ve diğerleri, 2003; alış ve Kırmızıbekmez, 2004; şahin ve diğerleri, 2004; alış ve diğerleri, 2005; alış ve diğerleri, 2006; Demirezer ve diğerleri, 2006; alış ve diğerleri, 2007; Süleyman ve diğerleri, 2007; alış ve diğerleri, 2008; alış

ve diğerleri, 2008; Karataş ve Ertekin, 2010; Ojezele ve Abaton, 2011; Rehman ve diğerleri, 2011) da tıbbi bitkilerin etki mekanizmasını anlamaya ışık tutmaktadır.

Kıbrıs adasında da tıbbi bitkiler ile ilgili etnobotanik çalışmalara (Georgiades, 1987-1992; Vehbi, 1991; Dedeçay, 1998; Heywood ve Skoula, 1999; Savvides, 2000; Gücel, 2002; Bozkurt ve Arnavut, 2006; Della ve diğerleri, 2006; Lardos, 2006; Pieroni ve diğerleri, 2006; Hadjikyriakou, 2007; Uslu, 2007; Gonzalez-Tajero ve diğerleri, 2008; Öztürk ve diğerleri, 2008; Yöney ve diğerleri, 2010; Karousou ve Deirmentoglou, 2011) bakıldığı zaman son zamanlarda bu konuya olan ilgi ve önemin arttığını gözlemliyoruz. Aynı zamanda Kıbrıs'taki tıbbi bitkilerin kimyasal içerikleri ve terapötik aktivitelerinin incelenmesi araştırmaları (Perfumi ve diğerleri, 1991; Gücel, 2010; Filippou ve diğerleri, 2011; Tenore ve diğerleri, 2011) da bu tarz çalışmaları destekleyicidir. Diğer yandan literatürde Kuzey Kıbrıs'ta özellikle tıbbi olarak kullanılan bitkiler ile ilgili yapılmış özel bir bilimsel araştırma bulunmamaktadır. Ancak bu konuyla ilgili Eğitim Fakülte'sinde yüksek lisans tezleri ve araştırmalar (Çoban, 2005; Asvaroğlu, 2007a; Asvaroğlu, 2007b; Öykün, 2007; Öztürkler, 2007; Çelikleşliler, 2009) ile Eczacılık Fakülte'sinde de yüksek lisans tezi (Yıldırım, 2010) yapılmıştır.

Çalışmada ülkemizde kullanılan doğal ve kültür tıbbi bitkiler araştırılmış ve bu konudaki halk kültürü saptanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle Kuzey Kıbrıs'ın tıbbi bitkileri ve kullanımları ile ilgili araştırmanın, ülkemizin her bölgesinde çeşitli alanlarda kullanılan tıbbi bitki potansiyelimizin belirlenmesi, kaybolmaya başlayan kültür zenginliğimizin yanı sıra bölgeye has türleri belirleyerek ekonomik öneme sahip olanların kültüre alınması, gerekirse ıslahı ve tarımının yapılması ülkemiz için yararlı olacaktır. Böylelikle ülkemizin bu bakımdan tanınmasına ve kullanılan tıbbi bitkileri ile ilgili bilinen bilgilerine yeni katkılar sağlanması öngörülmüştür. Bu araştırmada, Kuzey Kıbrıs'ta halk tarafından kullanılan tıbbi bitkilerin hangi türler olduğu, 5 ilçe ve bu ilçelere bağlı yerleşim yerlerinden toplamış olduğumuz örneklerle dayanarak saptanmaya çalışılmış, tıbbi bitki potansiyeli ve bunların tedavideki kullanılışı ile ilgili bilgiler belirlenip envanteri çıkarılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Kuzey Kıbrıs Hakkında Genel Bilgi

2.1.1. Kıbrıs'ın Dünya Üzerindeki Yeri

Kıbrıs konum olarak $34^{\circ} 33' - 35^{\circ} 42'$ Kuzey enlemleri ile $32^{\circ} 16' - 34^{\circ} 36'$ Doğu boylamları arasındadır. Kıbrıs, ekvatorun kuzeyinde (Kuzey Yarım Küre), başlangıç meridyeninin ise doğusunda (Doğu Yarım Küre) yer alır. Sıcaklık kuşakları içerisinde Ilıman Kuşak'ta yer alır. Bu nedenle Kıbrıs'ta dört mevsim yaşanır. Ancak Sıcak Kuşağa yakınlık nedeniyle kışlar ılık, yazlar uzun ve sıcak geçer. Kıbrıs'ın en kuzeyi Zafer Burnu ($35^{\circ} 42'$), en güneyi Doğan Burnu' dur ($34^{\circ} 33'$). Adanın doğusu ile batısını sınırlayan meridyenler ise en doğuda Zafer Burnu'ndan en batıda ise Arnavut Burnu'ndan geçer. Doğuda Zafer Burnu ($34^{\circ} 36'$) ile batıda Arnavut Burnu ($32^{\circ} 16'$) arasında $2^{\circ} 20'$ 'lık boylam farkı vardır. Bu nedenle Kıbrıs'ın doğusu ile batısı arasında yaklaşık 9 ' zaman farkı ortaya çıkar. Ancak tüm adada Ortak Saat 30° Doğu meridyenine göre ayarlandığı için günlük yaşamda zaman farkı olmaz. Uluslar arası saat sistemine göre kış aylarında 2. saat dilimine, saatlerin bir saat ileri alındığı yaz döneminde ise 3. saat dilimine girer (İlseven ve diğerleri, 2006).

2.1.2. Kıbrıs'ın Özel Konumu

Kıbrıs adası, Eski Dünya Karaları adı verilen Avrupa-Asya-Afrika kıtalarının kavşak noktasındadır. Politik ve kültürel olarak Avrupa'ya, coğrafi olarak Ortadoğu'ya aittir. Atlas Okyanusunun bir kolu olan

Akdeniz'in kuzey doğusunda yer alır. Sicilya ve Sardinya adalarından sonra Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır. Kıbrıs'ın yüzölçümü 9251 km²'dir. En doğudaki Zafer Burnu ile en batı noktası olan Baf Limanı arasında yaklaşık 225 km uzaklık vardır. Kuzey-güney doğrultusunda en geniş yeri Koruçam Burnu ile en güneydeki Doğan Burnu arası yaklaşık 96 km'dir. Adanın doğusuna doğru bu genişlik azalır ve Karpaz Yarımadası Kıbrıs'ın en dar yerlerini oluşturur. Karpaz yarımadası, İskele ilçesinin doğusundan başlayarak kuzeydoğu yönünde daralarak Zafer burnunda sona erer (İlseven ve diğerleri, 2006).

Kıbrıs, kuzeyinde Türkiye (70 km), doğusunda Suriye (102 km) ve Lübnan (165 km), güney doğusunda İsrail (233 km), güneyinde Mısır (347 km) ve kuzeybatısında Yunanistan (835 km) ile komşudur (İlseven ve diğerleri, 2006).

Kıbrıs'ın özel konumunun en önemli sonucu jeopolitik öneminin yüzyıllardır devam etmesidir (İlseven ve diğerleri, 2006).

Kıbrıs ilk çağlardan beri önemli ticaret merkezidir. Önceleri adayı önemli kılan şey Ortadoğu, Kuzeydoğu Afrika ve Avrupa arasındaki ticaret yollarını kontrol eden noktada olmasıydı. Çünkü Asya kıtasından karayolu ile gelen mallar, gemiler ile Kıbrıs üzerinden Avrupa'ya taşınmaktaydı. 1869 yılında Süveyş kanalının açılması ile Atlas Okyanusundan doğudaki Hindistan'a olan ulaşımın en kısa yolu Akdeniz üzerinden ve Kıbrıs'tan yapılmaya başladı. Bu durumda Kıbrıs, Süveyş Kanalını hem kontrol edebilme hem de ikmal noktası olma açısından önemli konuma geldi (İlseven ve diğerleri, 2006).

2.1.3. Kıbrıs'ta Siyasi Coğrafya

Kıbrıs siyasi olarak pek çok devletin kontrolü altına girmiştir. Bu devletlerden başlıcaları; Mısır, Asur, Pers, Bizans, Lüzinyan, Venedik, Osmanlı İmparatorluğu ve İngiltere'dir. 1571 yılında Kıbrıs'ı alan Osmanlı

İmparatorluğu, 1878 yılında adayı İngiltere'ye kiraladı. Ancak Birinci Dünya Savaşının (1914-1918) başlaması ile İngiltere adayı ilhak etti. İngiliz Sömürge idaresi 1960 yılına kadar adayı idare etti. 1960 yılında Londra ve Zürih antlaşmaları sonucunda Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Kıbrıs Cumhuriyeti, Türk ve Rum toplumlarının ortak idaresinde kurulmuştu.

Ancak ortaya çıkan anlaşmazlıklar sonucunda Türk toplumu kurucu ortaklıktan çekildi. 20 Temmuz 1974 yılında gerçekleşen Barış Harekatı sonucunda Kıbrıs Türk toplumu adanın kuzeyinde toplandı. 15 Kasım 1983 yılında K.K.T.C. (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) kuruldu, Bugün Kıbrıs'ta üç siyasi birimden söz edilir. Bunlar K.K.T.C., G.K.R.Y. (Güney Kıbrıs Rum Yönetimi) ve İngiliz Üsleridir. **1. K.K.T.C.:** Kıbrıs adasının kuzey bölümünde yer alır. Yüzölçümü

² yaklaşık olarak 3242 km 'dir. Güneyde Kıbrıs Rum Yönetimi ile güney doğuda ise Dikelya Üssü ile sınırı vardır. 2006 yılı nüfus sayımına göre defakto nüfus 264,172 kişidir. Hizmet sektörü başta olmak üzere sanayi ve tarım başlıca ekonomik faaliyetleridir. Yüksek şekillerinin temelini Girne Dağları oluşturur. Bu dağlar kuzey kıyı boyunca alçalıp yükselerek doğubatı istikametinde uzanır. İç ovanın büyük bölümü ile kuzey sahil şeridi başlıca tarım ve yerleşme alanlarıdır.

2. G.K.R.Y.: Adanın güney bölümünde yer alıp yaklaşık 5509 km² yüzölçüme sahiptir. Kıbrıs'ın yaklaşık 2/3'sini kaplar. Nüfus yaklaşık 780,000 kişidir. Başlıca yüzey şekli Trodos dağlarıdır. İç ovanın (Meserya) bir bölümü ile güney ve batı bölümlerdeki alçak alanlar tarım ve yerleşme alanlarıdır. Hizmet sektörlerinden deniz ticareti, bankacılık ve turizm önemli gelir kaynaklarıdır.

3. İngiliz Üsleri: Kıbrıs adasının jeopolitik konumu nedeniyle İngilizler adada iki üsse sahiptirler. Bunlar Dikelya ve Ağrotur üsleridir. Bu ²'dir. üsler İngiltere'ye bağlı topraklardır. Üstlerin toplam alanı 256 km Dikelya üssü adanın en güney doğusunda yer alır. Bu üssün toplam alanı 132 km² olup, hem K.K.T.C. hem de G.K.R.Y. ile sınırı vardır. Ağrotur

² yüzölçüme sahiptir

üssü ise adanın en güneyinde yer alır ve 124 km (İlseven ve diğerleri, 2006).

Kıbrıs'ta bu üç siyasi birim dışında Birleşmiş Milletler (BM) Barış Gücü bulunmaktadır. BM Barış Gücü, Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin askerlerinden oluşur. Bu askerler dünyanın çeşitli bölgelerinde görev yapmaktadır. Kıbrıs'a BM'ye bağlı askerler ilk kez 1964 yılında geldi. Toplumlar arasında başlayan çatışmaları önlemek amacıyla Kıbrıs'a gelen Barış Gücü bugün K.K.T.C. ile G.K.R.Y. arasındaki Yeşil Hat olarak bilinen sınırının kontrolünü sağlamakla görevlidir. Yeşil Hattın her iki 2 yanında bulunan 244 km 'lik Ara Bölge BM Barış Gücünün denetimi altındadır (Şekil 2.1.3) (İlseven ve diğerleri, 2006).

Kıbrıs'ta K.K.T.C. ve G.K.R.Y. arasında birçok sınır kapısı bulunmaktadır. Bunlar yaya geçişlerine açık olan Ledra Palace ve Lokmacı ile araç geçişlerine açık olan Metehan, Bostancı, Yeşilırmak, Aykar ve Beyarmudu sınır kapılarıdır (İlseven ve diğerleri, 2006).

Şekil 2.1.3. Kıbrıs adasındaki üç siyasi birim

Kıbrıs adasının kuzeyde kalan kısmı olan K.K.T.C. çalışma alanımızı oluşturmaktadır. Çalışma bölgesinin iklimsel özellikleri, bitki örtüsü ve florası aşağıda sırayla açıklanmaktadır.

2.1.4. Çalışma Bölgesinin İklimsel Özellikleri

Kuzey Kıbrıs'ta etkili olan iklim yarı kurak iklimlerden Akdeniz İklimi'dir. Bu iklimin karakteristik özelliği yazları sıcak ve kurak kışları ılık ve az yağışlı olmasıdır (İlseven ve diğerleri, 2006).

Yaz aylarında, Alize Rüzgarlarının ve Astropikal Yüksek Basınç Alanı'nın etkisinde bulunan Kıbrıs'ta iklim sıcak ve kuraktır. Kış mevsiminde ise Batı Rüzgarları'nın ve Alçak basınçların etkisi ile yağışlıdır (İlseven ve diğerleri, 2006).

Kıbrıs Doğu Akdeniz'de yer aldığı için Batı Akdeniz Ülkeleri'ne oranla daha az yağış alır. Yağışların az oluşunda Batı Akdeniz'e oranla Doğu Akdeniz'in 5 derece daha güneyde yer almasının, çöllere ve çöllerin etkilerine açık olmasının rolü büyüktür. Ayrıca batıda Akdeniz Havzası'na sokulan gezici alçak basınçların etkisinin doğuya doğru gittikçe azalması da yağışların azlığında önemli rol oynar (İlseven ve diğerleri, 2006).

a. Sıcaklık

Kuzey Kıbrıs'ta yıllık ortalama en yüksek sıcaklık 25,6 °C'tır. En düşük ortalama sıcaklık ise 13,9 °C'tır. Kuzey Kıbrıs'ta kısa mesafeler dahilinde yüksek ve orta yükseklikteki dağlar ve bunların arasında alçak ovalar bulunur. Bu dağların Akdeniz'in nemli havasının iç kesimlere ulaşmasını engelleyecek şekilde uzanış doğrultusu da düşünüldüğünde sıcaklık değerlerinin kısa mesafelerde büyük farklılık göstermesi kaçınılmaz

°C'nin üzerine olur. Nitekim Mesarya Ovasında yaz ayları ortalaması 29 çıkarken, Girne dağlarının zirvelerine doğru yaz ayları ortalaması çok daha

0 tespit edilmiş en yüksek sıcaklık değeri düşüktür (22 °C). Kuzey Kıbrıs'ta Geçitkale ve Gönendere'de (44,3 °C), en düşük sıcaklık ise Servili Tepe'dedir (-13 °C) (İlseven ve diğerleri, 2006).

b. Rüzgar

Bir ada ülkesi olan Kuzey Kıbrıs'ta genel olarak rüzgar, yörelerin topoğrafik özelliğine göre farklı yönlerden eser. Bununla birlikte Kuzey Kıbrıs genelinde hakim yön batıdır. Yıllık ortalama rüzgar şiddeti ise 2,8 m/sn'dir. Bulunduğu enlem derecesinden dolayı güneşlenmenin fazla, güneş enerjisinin bol olduğu Kuzey Kıbrıs'ta yaz aylarında ortalama günün 12 saati güneşlidir. Kış aylarında bu değer ortalama 5 saat dolayındadır (Yorgancı, 2004).

Kıbrıs'ın her tarafının denizlerle kaplı olmasından dolayı denize yakın bölgelerde ve kıyılarda nemli bir hava hakimdir. Dağın eteklerinde dağlardan inen havanın bıraktığı esintiye rastlanırken, iç kesimlerde, özellikle de Mesarya Ovasında, kuru bir hava hakimdir (Yorgancı, 2004).

c. Yağış

İklim değişikliklerinin etkisi ile Kıbrıs'a düşen yıllık yağış miktarı her geçen yıl azalmaktadır. Nitekim 1941-1870 yılları arasında K.K.TC.'ne düşen yağış miktarı ortalama 402 mm iken bu miktar 1975-2006 yılları arasında 350 mm altına düşmüştür (İlseven ve diğerleri, 2006).

Kuzey Kıbrıs'ta yağışların çoğu Aralık (76,7 mm) ve Ocak (69,6 mm) aylarındadır. En kurak aylar ise Ağustos (1,0 mm) ve Temmuz (2,2 mm) aylarıdır (İlseven ve diğerleri, 2006).

Kuzey Kıbrıs'ta en çok yağış Girne Dağları ve Karpaz Dağları'nın yamaçlarına düşer. Bu yamaçlara düşen yıllık yağış miktarı yaklaşık 550 mm'dir. Kuzey Kıbrıs'ta yağışın en az düştüğü yer Güzelyurt Ovasıdır. Akdeniz üzerinden Güzelyurt Körfezi'ne doğru yönelen nemli hava kütleleri

yükselecek bir engelle karşılaşmadığı için bu yörede yağış son derece azdır (285,2 mm). Burası Kıbrıs'ın en kurak yeridir (İlseven ve diğerleri, 2006).

2.1.5. Çalışma Bölgesi Doğal Bitki Örtüsü

K.K.T.C.'nin yer aldığı Kıbrıs küçük bir ada olmasına rağmen bitki örtüsü bol ve çeşitlilik gösterir. Buna neden olan faktörler iklim, yükseklik ve toprak verimliliğidir. Dağların bol yağmur aldığı serin kesimlerde bitki örtüsü oldukça zengindir. Buna karşılık yağmurun az ve sıcaklığın da yüksek olduğu iç kesimlerde ise bitki örtüsü fakirdir. Kuzey Kıbrıs'ta doğal bitki toplulukları yüksek dağlık alanlardan İç Ova'ya ve kıyı ovalarına doğru adeta dört basamak oluşturur. Bunlar Girne Dağları'nda yoğunlaşan iğne yapraklı ormanlar, bu ormanların altında maki ve garigler (bkz. syf. 13) ile daha alçak kısımlarda bozkırlardır (İlseven ve diğerleri, 2006).

a. Ormanlar: Girne Dağları'nın özellikle kuzey yamaçları boyunca yaygındırlar. Bu ormanların en yaygın elemanları kızılçam (*Pinus brutia*), servi (*Cupressus sempervirens*) ve ardıçlardır (*Juniperus phoenica*). Özellikle Lapta yöresinde servilerle karışık ormanlar teşkil eden kızılçamlar deniz seviyesinden Girne Dağları'nın zirvelerine kadar geniş ormanlar oluşturur (İlseven ve diğerleri, 2006).

Servili Tepe'nin kuzeyi servilerin dünyada en güzel geliştiği ve en iyi yayıldığı yerlerdendir. Bu bölgedeki uygun iklim şartları nedeni ile 25 m yüksekliğe ulaşan serviler çok geniş mesafelerde yayılış gösterirler (İlseven ve diğerleri, 2006).

Ardıçlar Karpaz Yarımadası ile Akdeniz Köyü Ormanları içerisinde küçük koruluklar oluşturur. Girne Dağları'nın özellikle Lapta Dağları'nın kuzeye bakan vadileri boyunca yer yer karaağaç (*Ulmus canescens*) ve çınarlar (*Platanus orientalis*) küçük koruluklar oluşturur. Girne Dağları ormanları içerisinde nadiren görülen orman ağaçlarından olan akçaağaç (*Acer obtusifolium*), mazı meşesi (*Quercus infectoria*), çınar (*Platanus orientalis*)

ve karaağaç (*Ulmus canescens*) gibi türler geçmişte Kıbrıs'ın ikliminin bugünküne oranla daha nemli olduğuna en büyük kanıtlardır (İlseven ve diğerleri, 2006). Öte yandan genel olarak ilkçağın başlangıcında adanın ormanlarla kaplı olduğu, fakat bakır ve gümüş madenlerinin işletilmesi, gemi inşaatı ve Mısır gibi ormanları olmayan ülkelere yapılan odun ihracatı yüzünden ormanlarının büyük tahribata uğradığı bilinmektedir (İlseven ve diğerleri, 2006).

b. Makiler: Her zaman yeşil, kısa boylu çalı ve ağaççıklardan oluşan makiler Kuzey Kıbrıs'ta toprak örtüsünün sığ olduğu yamaçlarda kendiliğinden gelişirken, bazı yörelerde tahripler sonucunda gelişmiş ikincil bir oluşumdur. Söz konusu alanlarda yangınlarla tahrip olmuş kızılçamların yerine sonradan araziye yayılarak çoğalmışlardır (İlseven ve diğerleri, 2006).

Kuzey Kıbrıs'ta en yaygın maki elemanları sakız (şinya) (*Pistacia lentiscus*), defne (*Laurus nobilis*), mersin (*Myrtus communis*), sandal ağacı (*Arbutus verachne*), keçiboynuzu (*Ceratonia siliqua*), kermes meşesi (*Quercus coccifera*), zeytin (*Olea europaeae*) vb.dir (İlseven ve diğerleri, 2006).

Makiler Kıbrıs'ta kış ılıkliğından dolayı yaprak dökmez, her mevsim yeşil kalır. Uzun süren (Mayıs-Ekim) yaz kuraklığından korunmak için kökleri son derece uzundur. Bu özelliği ile büyük yangınlardan sonra iğne yapraklıların aksine derin kökler sayesinde yeniden yeşerirler. Şiddetli yaz sıcaklarından korunmak için makilerde yapraklar tüylü parlak ve serttir. Bu özelliği ile buharlaşmayı azaltıp yaz sıcaklarına dayanabilmektedir. Makileri Kuzey Kıbrıs'ta 0-700 m yükseklikler arasında Akdeniz'e bakan her yamaçta görmek mümkündür. Makilerin adanın kuzeyinde en geliştiği yerler Girne Dağları'nın kuzey yamaçları ile Karpaz Yarımadasında Yenierenköy-Dipkarpaz arasındır (İlseven ve diğerleri, 2006).

c. Garigler: Makilerin tahrip edilmesiyle araziye sonradan yerleşen, daha kurak ve daha fakir toprakların vejetasyonudur. Boyları 50 cm

ve 1 m arasında değişir. Dikenli, çok az nemle hayatını sürdürebilen bu bitkilerin hemen hepsi derin köklüdür. Toprak-bitki arasındaki su ilişkisini dengede tutabilmek için büyük olan kış yapraklarını, küçülmüş olan yaz yaprakları ile değiştirerek terleme yüzeylerini azaltıp Kıbrıs'ın yaz sıcaklarına dayanır (İlseven ve diğerleri, 2006).

Kekik (*Origanum majorana*), Keiboğan (*Calycotome villosa*), abdestbozan (*Sarcopoterium spinosum*) ve funda (*Erica sicula*) en bilinen garig elemanlarıdır (İlseven ve diğerleri, 2006).

Kıbrıs'ta kireçtaşının yüzeye çıktığı Kayalar Dağları yamaçları (kuzey-güney), aşırı otlatmalar ve yangınlarla tahrip edilmiş Girne Dağları'nın güney etekleri özellikle Geçitkale ile İskele arasındaki araziler gariglerin en yaygın olduğu alanlardır (İlseven ve diğerleri, 2006).

d. Bozkırlar (Stepler): Kıbrıs Adası'nda deniz etkisinin pek sokulmadığı i bölgelerde yıllık yağış miktarı son derece düşüktür. Yaz kuraklıklarının da şiddetli olması nedeni ile i bölgelerde özellikle Mesarya'da karasal iklimi çağrıştıran iklim şartları ortaya çıkmaktadır. Akdeniz ikliminden farklı bu karasal iklime geçiş alanında bozkır (step) adı verilen genellikle tek yıllık ot topluluğu doğal bitki örtüsünü oluşturur (İlseven ve diğerleri, 2006).

Genel olarak Ocak-Mart aylarında renk renk çiçeklerle bezenmiş olan bozkır alanları, mayıs ayından itibaren sararır ve kurur (İlseven ve diğerleri, 2006).

Kıbrıs'ta soğanlı ve yumrulu bazı bozkır türleri çok yıllık olup, bir kısım organlarını korumak sureti ile ertesı yılın vejetasyon devresini beklemektedir. Adada en yaygın step türleri; gömeç (*Malva sylvestris*), lapsana (*Sinapis alba*), ayrelli (*Asparagus stipularis*), papatya (*Matricaria recutita*), gavcar (*Ferula communis*), ekşilice (*Oxalis pes-caprae*), gabbar (*Capparis spinosa*), adamotu (*Mandragora officinarum*), şimşir (*Asphodelus aestivus*) vb. (İlseven ve diğerleri, 2006; Yorgancıoğlu, 2010).

Kıbrıs'ın birçok bitki türü, özellikle endemikler, küçük ve az popülasyonlar olduklarından, nadir olarak kabul edilirler. Bu türlerin birçoğunun nesli, insan etkisi nedeniyle tehlike altındadır. Geçmiş yıllardan itibaren, özellikle tarımdaki değişikliklerle (tarım ilaçlarının ve gübrelerin aşırı kullanımı), turizm aktivitelerinin hızlı artışı, dağlardaki yol ağının genişlemesi, doğal alanların kentleşmesine ve doğal alanlar içerisindeki çeşitli yapılaşmalara (askeri aktiviteler, madencilik, golf sahaları vb.) bağlı olarak da bu tehlikeler artmıştır. Belirli kriterlere göre Kıbrıs florasının koruma statüsünü değerlendiren Uluslararası Çevre Koruma Ortaklığına (IUCN) göre; 'Kıbrıs Florası Kırmızı Kitabı'nda, 23 tür bölgesel olarak yok olmuş, 46 tür kritik olarak tehlike altında, 64 tür tehlikede, 15 tür tehlike sınırında, 128 tür hassas özellikte ve 45 tür veri yetersizliği yaşamaktadır. Kıbrıs florasının altı türü *Astragalus macrocarpus* subsp. *lefkarensis* (Geven), *Centaurea akamantis* (Kantaron), *Delphinium caseyi* (Hezaren çiçeği), *Erysimum kykkoticum* (Şebboy), *Salvia veneris* (Değirmenlik adaçayı), *Scilla morrisii* (Solgun mavi yıldız) Akdeniz adalarındaki en tehlikede olan elli bitkiyi gösteren IUCN yayınına girmiştir.

Ayrıca, Kıbrıs florasına ait 18 tür Avrupa Habitat Direktifi (92/43/EEC) Ek 2'de dahil edilmiştir. Son olarak da Kıbrıs florasına ait 26 tür Avrupa Yaban Hayatı ve Doğal Habitatları Koruma Konvansiyonu (Bern Konvansiyonu) Ek 3'de dahil edilmiş ve ciddi şekilde koruma altına alınması önerilmiştir.

2.1.3. Çalışma Bölgesinde Tarım

1960-1970'li yıllara kadar Kıbrıs ekonomisinin temeli tarım sektörüydü. Adanın ekonomik nüfusunun 1/3'i bu sektörde çalışmakta ve dış satım ürünlerinin %70'i tarımsal ürünlerden oluşmaktaydı. Sanayi ve hizmet sektörlerinde başlayan gelişmeler sonucu tarım önemi azalmakla beraber, bugün de tarımın K.K.T.C. ve G.K.R.Y. ekonomilerine yaptığı katkı göz ardı edilemez. Kıbrıs'ın başlıca tarım alanı Mesarya'dır. Bu alan doğuda Gazi Mağusa körfezi ile batıda Güzelyurt Ovası'na kadar uzanır. Bu ova,

kıyılardaki dar alüvyal karakterlerdeki ovalarla birlikte adanın tarımsal arazisini oluşturur. Özellikle Trodos Dağları'nın geniş alan kaplaması tarım alanlarını sınırlandırır. Tarımsal etkinlikleri kısıtlayan diğer bir faktör de kuraklıktır. İç bölgelerdeki geniş tarım alanları ekonomik getirisi daha az olan arpa ve buğday tarımına ayrılmıştır. Bu durumun en önemli nedeni yarı kurak iklim şartları ve düzensiz yağış rejimidir. Kıbrıs'ta yıllık yağış miktarının azlığı ve yüksek buharlaşma sonucu ortaya çıkan kuraklık, ada tarımının karşı karşıya bulunduğu en önemli sorundur. Su azlığı hem ekilebilen alanları sınırlamakta hem de birim alanda alınan verimi düşürmektedir.

K.K.T.C.'de üretimde, ihracatta ve ulusal gelirin dağılımında tarım önemli bir sektördür. 2004 yılına göre K.K.T.C.'de çalışan nüfusun yaklaşık %13'ü tarım sektöründe istihdam edilmiştir. Bu sektör ülkemiz ekonomisine %10 katkı yapmaktadır. Yine K.K.T.C. ihracatının yaklaşık yarısının tarım ürünlerinde oluşması bu sektörün ülkemiz açısından önem ve büyüklüğünü ortaya koymaktadır.

Kuzey Kıbrıs'ta tarım iki türlü yapılmaktadır. Yağmura dayalı veya kuru toprak tarımı ile tahıl ürünleri, hayvan yemi olan saman, tütün, zeytin, keçiboynuzu, badem ve şaraplık üzüm yetiştirilir. Sulama tarım ile narenciye, kışın yaprakları dökülen ağaçların meyveleri, patates, sebze, sofralık üzüm ve muz yetiştirilir (Yorgancıoğlu, 2010). 2004 yılı itibarı ile Kuzey Kıbrıs'ta 450,000 adet zeytin ağacı olup yıllık üretim miktarı 5,796 tondur (İlseven ve diğerleri, 2006). Süs bitkisi olarak yetiştirilen ağaçlar bütün Kuzey Kıbrıs'ta özellikle kıyı kesimlerinde keçiboynuzu ve diğer ağaç türleriyle birlikte görülür. Kuzey Kıbrıs, şarap üreticiliği konusunda da önemli bir geçmişe sahiptir ve tahıldan sonra en önemli üreticiliği şarap konusundadır. Özellikle Karpaz bölgesi ve Girne'deki dağlık bölge şarap üreticiliği konusunda meşhurdur. Kara üzüm ve az ölçüde de beyaz üzüm yetiştirilir. Bu üzümler genellikle şarap üretimi için kullanıldığı gibi kurutulmuş üzüm olarak ve alkol üretiminde de büyük ölçüde kullanılır. Şarap üretimi genellikle köylerde ve modern cihazlara sahip olan kooperatiflerce yapılır (Yorgancıoğlu, 2010).

Adadaki tabiatın bu özelliği, birçok sebze ve meyve çeşidinin hatta tropik muz ve avokado yanında soğuk iklimlerde yetişen elma ve kirazın da yetişmesine imkân sağlar (Yorgancıoğlu, 2010).

2.1. Kıbrıs'ta Yapılan Önceki Çalışmalar

Meikle'nin *Flora of Cyprus* adlı 2 ciltten oluşan eseri (Meikle, 1977; 1985) Kıbrıs'ın ilk ayrıntılı flora kitabı olma özelliğine sahip olup daha sonraki birçok araştırmaya katkı koymuştur.

Flowers of Cyprus Plants of Medicine 2 ciltten oluşan eserin birinci cildinde 89, ikinci cildinde 91 yabancı bitkinin, Latince, İngilizce ve Rumca isimleri ve her bitkinin ayrıntılı tanımlanması, çiçek açma dönemleri, yetiştiği bölgelerin özelliği ve yüksekliği, tedavi edici özellikleri, ihtiva ettikleri kokulu yağ ve diğer elementlerin isimleri, Kıbrıslı Rumlar arasında kullanılış tarzının bir özeti verilmektedir. Bu iki ciltlik kitap, bugünkü Kıbrıs bitki örtüsü ile ilgili en önemli kaynaklardan biridir (Georgiades, 1987; 1992).

K.K.T.C. Yabancı Çiçekleri ve Tıbbi Bitkileri renkli olarak hazırlanan ilk eser olup, bitkiler Türkçe ve İngilizce isimleriyle sunulmuş, Kuzey Kıbrıs florasında mevcut olan 108 bitkinin, kullanım alanları ve botanik yönleri verilmiştir (Vehbi, 1991).

2 ciltten oluşan *An Illustrated Flora of North Cyprus* adlı eserde (Viney, 1994; 1996) K.K.T.C. florası çalışılmıştır. Böylelikle, Kuzey Kıbrıs'ta yetişen ve bitki örtüsünün % 77'sini oluşturan 1041 değişik tür bitkinin, çizimlerle deskripsiyonu yapılmış, Latince, İngilizce, Türkçe isimleri verilmiş, isminin kökeni açıklanıp, kimler tarafından bulunup isimlendirildiğine dair bilgiler sunulmuş, yayılış alanları ve çiçeklenme dönemleri belirtilmiştir. Aroması, eğer varsa tıptaki önemi ve diğer özellikleri hakkında çok özet bilgiler verilmiş, yetiştiği bölge belirtilmiştir. Ayrıca Kıbrıs'a özgü olanlar hakkında ve başka ülkelere adaya ithal edilip de adada çoğalma ortamını bulanlar hakkında da açıklamalar yapılmıştır.

Kıbrıs'ta Kokulu Bitkiler Ve Bunların İhtiva Ettiği Kokulu Yağlar Ve sağlatıcı Özellikler adlı 3 ciltlik eserde (Dedeçay, 1998) ise değişik bitki ve ağaç türlerinin morfolojik yapısı ve üretim kapasitesi ile ilgili ve ihtiva ettikleri çeşitli eterik yağlar, vitaminler ve mineraller hakkında bilgi verildikten sonra, parfümeri, kozmetik ve sabun sanayiinde kullanılışları, ilaç sanayindeki önemi, sağaltıcı özelliklerinin etki derecesi ve ticari alandaki değerleri incelenmiştir.

THA Medical Plants of Cyprus adlı kitap (Zanettou- Pandeli, 1998) bitkilerin familyaları, tür bazında morfolojik ve anatomik özellikleri, çiçeklenme dönemleri ve yayılış alanları İngilizce ve Rumca dilde yazılmış olup, Kıbrıs'ın tıbbi bitkilerini alfabetik sırada vermiştir.

Healthy Living in Cyprus (Khan, 2006) eserinde sağlıklı yaşam için önemli, doğal olarak bulunan yaklaşık 50 taksonun Türkçe, İngilizce, Yunanca isimlendirilmesi, botaniksel tanımları ve bunların kullanımlarını özetlenmiştir.

Kuzey Kıbrıs Endemik Bitkileri adlı kitapta (Yıldız ve diğerleri, 2006) ise Kuzey Kıbrıs'a ait 17 endemik bitki fotoğrafları, genel özellikleri, çiçeklenme dönemleri ve yayılışları ile birlikte sunulmuştur.

Medicinal ve Poisinous Plants of North Cyprus adlı yayında (Uslu, 2007), Kuzey Kıbrıs bölgesinde doğal olarak yetişen çok sayıda yenilebilen şıfalı bitkiler ile zehirli bitkileri araştırmış ve bu kapsamda 108 şıfalı ve zehirli bitkiyi özet şeklinde not etmiştir.

Ethnopharmacological Survey of Endemic Medicinal Plants in Paphos District of Cyprus adlı yayında da (Dokos ve diğerleri, 2009) farmasötik özelliklere sahip bitkiler, orjinleri ve terapötik özellikleri sunulmuştur.

2.3. Tıbbi Bitkiler

Hastalık tedavisinde veya hastalıklardan korunmak amacıyla kullanılan bitkiler ya da bitkisel ürünlere "Tıbbi bitki" denilmektedir. Dünya Sağlık

Örgütü (WHO), 1980 yılında tıbbi bitkileri bir veya daha fazla organıyla tedavi edici veya hastalıkları önleyici olabilen veya herhangi bir kimyasal farmasötik sentezin öncüsü olabilen bitki çeşidi olarak tanımlamıştır (Bekele, 2007). İnsanlar var olduklarından beri doğadaki yiyecekleri, zehirleri ve bunun sonucu olarak da ilaç olarak kullanabilecekleri doğal maddeleri tanıdılar. Bulunan en eski yazılı bilgilerde dahi ilaç olarak kullanılan bitkilerden söz edildiğini araştırmalar ortaya koymuş bulunmaktadır (Tanker ve Tanker, 2003). İlkel insan hastalandığı zaman aklına ilk gelen ve yarar umduğu nesne yine bitkiler olmuştur. Bazı bitkilerin özellikle bazı hastalıkları iyileştirdiğini gören insanlar, bitkileri hastalıklardan koruyucu olarak kullanmayı da düşünebilmiştir. Bu olgu, M.Ö 3000 yıllarına kadar uzanan araştırmalardan ve bu dönemlerden kalan kil tabletlerden, tapınak ve mezar duvarlarındaki resimlerden anlaşılmaktadır (Tanker ve diğerleri, 2007).

Tıbbi bitkileri kapsama alanına alan iki bilim dalından birincisi, doğal kaynaktan elde edilen ilaç hammaddelerini konu alan bilim dalı olup bu bilim dalına Farmakognozi adı verilir. Farmakognozi'nin konusu olan doğal ilaç hammaddelerine ise “drog” denir (Tanker ve Tanker, 2003). Diğer bilim dalı ise doğrudan ilaç olarak ya da ilaç yapımında kullanılan bitkileri inceleyen Farmasötik Botanik bilim dalıdır (Tanker ve diğerleri, 2007).

Ondokuzuncu yüzyılda Derosne'un narkotin ve morfini, Pelletier ve Caventou'nun striknin ve kinini izole etmesinden sonra alkaloit kimyası yolu açılmış oldu. Bitkilerden o zamanki isimleriyle, salisin (Leroux 1830), amigdalın (Robiquet 1830) ve nihayet digitalin (Nativel 1869) gibi heterozoitlerin de izole edilmesi sonucunda etken madde fikri doğdu ve anlaşıldı ki drogların tedavi tesiri, içinde bulunan başlıca bir veya birkaç maddesinin etkisinden ileri gelmektedir. Etken madde sayısı yirminci yüzyılda da ergotamin (1918), lobalin (1921), digoksin (1930), rezerpin (1931), tubokürarin (1935), ergometrin (1935), sennozit (1949) gibi örneklerle çoğalmıştır. Daha sonraki yıllarda da vitaminlerle antibiyotiklerin bulunması,

tedavi alanında kullanılan etken madde sayısını o zamanlarda tahmin ettirmeyecek oranda artırmıştır (Tanker ve Tanker, 2003).

Tedavi alanına arka arkaya giren bu maddeler, yeni ilaç hammaddelerinin araştırılmasında, bitkiler alemine yapılabilecek olabildiğince geniş bir araştırmanın sonuca götürebileceği düşüncesini ortaya çıkardı. Kanser çeşitlerine karşı kullanılabilecek ilaç etken maddelerinin tarama yoluyla araştırılması ve oldukça önemli sonuçlara varılması bu fikri kuvvetlendirdi (Tanker ve Tanker, 2003).

Nitekim 1956 yılında merkezi Amerika Birleşik Devletleri (A.B.D)'nde bulunan bir firmanın 400 bitki üzerinde sürdürdüğü tarama biçimindeki araştırma sonucunda, ikisi antilökemik aktivite (vinblastin, vinkristin), ikisi de antitümör aktivite gösteren (metoksieliptisi, akromisin) dört madde tedavi alanına kazandırıldı. Oldukça uzun süren ve maliyeti yüksek olan bu araştırmalar sentez yolu ile elde edilen bileşikler üzerinde yapılan araştırmalarla karşılaştırıldıklarında yine de daha verimli bulunmaktadır (Tanker ve Tanker, 2003).

Bitkilerde yeni etken maddeler araştırmak için geliştirilen yeni tarama yöntemleri yanında, eskiden olduğu gibi bitkinin halk arasında kullanımına bakılarak da araştırmalar geliştirilmekte ve yeni ilaç hammaddeleri bulunmaktadır (Tanker ve Tanker, 2003). Bitkilerin kimyasal içerik ve biyolojik aktivite yönünden incelendiği çalışmalarda, halk arasında tedavi amacıyla yararlanılanlara öncelik verilmesinin, modern tıpta “ilaç” olabilecek maddelerin ortaya çıkarılma olasılığını arttırdığı bilinir. Tedavide kullanılmakta olduğuna dair herhangi bir kayıt olmayan bitkiler yerine, kullanılanların öncelikle ele alınıp değerlendirilmesi, zaman kaybının önlenmesi ve ekonomik olması nedeniyle de tercih edilir. Bugün tedavi alanında kullanılan digitoksin, efedrin, kinin, reserpin, vinblastin, vinkristin gibi ilaç etken maddelerinin keşfini, halk arasında tedavi amacıyla kullanılan bitkileri ele alan etnobotanik araştırmalara borçluyuz (Onar, 2006). Bu yöndeki çalışmalarla, başarıya ulaşanlar arasında son yıllarda Çinli araştırmacılar göze çarpmaktadır. Çin’de halen, 2000 kadar bitki, ilaç hazırlanmasında

kullanılmakta ve folklorik tedavi gelişmiş kliniklerde de uygulanmaktadır. Bu bitkiler üzerinde modern yöntemlerle yapılan araştırmalar, yeni etken maddeleri ortaya çıkarmıştır (Tanker ve Tanker, 2003).

Örneğin, *Artemisia annua*, eskiden beri Çin’de sıtma ilacı olarak kullanılan bir bitkidir. Araştırmacılar bu bitkiden Qing Hao Su adını verdikleri bir seskiterpen lakton elde ettiler (Tanker ve Tanker, 2003). Ülkemizde tıbbi önem taşıyan bitkilerden *Crataegus azarolus* L. (Alıç) (Georgiades, 1992; Dedeçay, 1998; Zannettou-Pandelli, 1998) ve *Juglans regia* L. (Adi ceviz) (Georgiades, 1987; 1998; Zannettou-Pandeli, 1998; Khan, 2006) ilk akla gelenlerdendir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmamızın materyalini Kuzey Kıbrıs’ta Eylül 2010-Haziran 2011 tarihleri arasında toplanan bitki örnekleri oluşturmaktadır. Araştırma konumuzla ilgili olarak Kuzey Kıbrıs’taki 5 ilçede yaptığımız çalışmalar esnasında tıbbi olarak yararlanılan ve kullanılan 91 adet doğal bitki toplanmış, 27 adet de kültür bitkisi belirlenmiş olmakla birlikte, toplamda 118 bitki örneği incelenmiştir. Bu örneklerden doğal olan tıbbi bitkiler Yakın Doğu Üniversitesi Yer, Deniz, Atmosfer ve Çevre Bilimleri Enstitüsü Herbarium Merkez’inde bulunmaktadır. Tezle ilgili çalışmalarımız başlıca üç aşamada yürütülmüştür:

Araştırma yöresinde yapılan çalışmalar

Herbarium çalışmaları

Bulguların sunulması ve değerlendirilmesi

Araştırma Yöresinde Yapılan Çalışmalar:

Öncelikle araştırma bölgelerinde tıbbi olarak kullanılan bitkilerin toplanmasına ve bu konudaki bilgilerin derlenmesine çalışılmıştır. Bu amaçla bitkilerin yetişme dönemleri de göz önüne alınarak Eylül-Haziran ayları arasında yukarıda bahsi geçen 5 ilçeye gidilip ilgili yerleşim yerlerinde yapılan anket çalışmaları çerçevesinde örnekler toplanarak, bitkiler hakkında bilgi toplanmış ve yöresel kullanım elde edilmiştir. Bu bilgiler; bitkinin familyası, bilimsel adı, K.K.T.C.'deki yayılışı, yöresel ve Türkçe adı, yöresel kullanılışı, hangi kısmının, hangi etkiyi elde etmek amacıyla ve ne şekilde hazırlanarak (dekoksasyon, infüzyon, lapa, yakı, doğrudan ve diğer şekilde), ne kadar dozda, ne kadar sürede, hangi zamanlarda (sabah, öğle, akşam) kullanıldığı sorgulanarak kaydedilmiştir.

Araştırma yapılan bölgeler Kuzey Kıbrıs'ta bulunan 5 ilçe (Gazi Mağusa, Girne, Güzelyurt, İskele, Lefkoşa) ile aşağıda belirtilen 35 bucak/köy/kasabayı kapsamaktadır.

Bucaklar/ Köyler/ Kasabalar: Gazi Mağusa ilçesine bağlı: Alaniçi, Çınarlı, Geçitkale, Gönendere, Serdarlı, İnönü, Akdoğan. Girne ilçesine bağlı: Lapta, Beylerbeyi, Ozanköy, Akdeniz, Çamlıbel, Kozanköy, Çatalköy. Güzelyurt ilçesine bağlı: Çamlıköy, Yeşilyurt, Aydıncöy, Kalkanlı, Yayla, Doğancı, Lefke. İskele ilçesine bağlı: Boğaziçi, Kaplıca, Çayırova, Sazlıköy, Mehmetçik, Yeni Erenköy, Dipkarpaz. Lefkoşa ilçesine bağlı: Hamitköy, Haspolat, Gönyeli, Değirmenlik, Balıkesir, Alayköy, Gaziköy (Şekil 3.).

Şekil 3. Anket çalışmasının yapıldığı bazı bucaklar/ köyler/ kasabalar.

Bu konuda yerel halktan bilgi ve deneyimi olan kişilere “Kuzey Kıbrıs’ta Kullanılan Tıbbi Bitkiler” Anket Formu (Ek-1) kapsamında sorular sorularak gerekli bilgiler toplanmıştır. Daha sonra derlenen bu bilgiler topluca değerlendirilmiştir. Ayrıca yörede yaptığımız araştırmalar esnasında çeşitli tıbbi bitkilere ait fotoğraflar çekilmiş ve bunlar tez metninde belgelenmiştir.

Herbaryum Çalışmaları:

Araştırma yöresinden toplanan bitki örneklerine Yakın Doğu Üniversitesi Yer, Deniz, Atmosfer ve Çevre Bilimleri Enstitüsü Herbaryum Merkez’inde özel numaraları verilmiş, kurutulduktan sonra kartonlara yapıştırılmış ve etiketleri hazırlanarak herbaryum örneği haline getirilmiştir. Bu bitkiler, çalışmamızın bulgular bölümünde herbaryum kodu “NEUN” ve numarası ile birlikte belirtilmiştir. Ancak bazı örnekler çalışma döneminde çiçeklenme aşamasında olmadığından daha önce ilgili lokalitelerden toplanan ve herbaryumda mevcut olan örneklerin herbaryum kayıt numaraları olarak kaydedilmiştir. Bitki örneklerinin teşhisinde başlıca “Flora of Cyprus” (Meikle, 1977; 1985) ve “Flora of North Cyprus” (Viney, 1994; 1996) eserlerinden yararlanılarak bitkilerin teşhisleri yapılmış, bilimsel ve Türkçe adları saptanmış ve bilimsel tanımları yapılmıştır. Ayrıca teşhisler ve tanımlar sırasında Üniversitemizin Herbaryum’undan ve bazı kitaplardan da (Zannettou-Pandeli, 1998; Seçmen ve diğerleri, 2000; Hadjikyriakou, 2007) yararlanılmıştır.

Bulguların Sunulması ve Değerlendirilmesi

Bitkilerin tanımlanmasında ve Kuzey Kıbrıs’ta kayıtlı olduğu bölgelerin belirtilmesinde başlıca “Flora of Cyprus” (Meikle, 1977; 1985) ve “Flora of North Cyprus” (Viney, 1994; 1996) kitalarından yararlanılmış, türlerin kimyasal içeriklerinin belirtilmesinde ise “Farmasötik Botanik Ders Kitabı” (Karamanoğlu, 1973), “Flowers of Cyprus Plants of Medicine” (Georgiades, 1987; 1992), Kıbrıs’ta

Kokulu Bitkiler ve Bunların İhtiva Ettiği Kokulu Yağlar ve Sağaltıcı Özellikler (Dedeçay, 1998), “Farmakognozi” (Tanker ve Tanker, 2003) ve “Farmasötik Botanik” (Tanker ve diğerleri, 2007) kaynaklarından yararlanılmıştır.

Kuzey Kıbrıs'ta halk tarafından kullanılan doğal tıbbi bitkiler; bitkinin bilimsel adı (familya ve familyaya ait türler alfabetik sırada verilmiştir), herbaryum numarası, yöresel adı/adları (halk tarafından bilinen), Türkçe adı/adları, morfolojik özellikleri, tanımı, Kuzey Kıbrıs'taki yayılışları, kullanılan kısımları, yöresel kullanılışı, kullanılış amacı ve kimyasal içerik bilgileriyle beraber belirtilmiştir.

Kuzey Kıbrıs'ta kullanılışı olup kültürü yapılan tıbbi bitkiler ile ilgili bilgiler, doğal olan tıbbi bitkiler için verilen bilgilerin devamında özetçe (bitkinin morfolojik tanımı verilmeden) bilimsel, yöresel, Türkçe ad/adları ve bitkinin yöresel kullanılışı şeklinde sunulmuştur. Bulgular ayrıca farmakolojik yönden değerlendirilmiş ve bitkiler tedavide kullanılışlarına (Hastalıklar ve Tedavilerinde Kullanılan Bitkiler) göre de gruplandırılmışlardır.

Araştırmaya katılan kaynak kişiler ile ilgili ayrıntılı bilgi ve kaynak kişilerin numarası Tablo 2'de, Kuzey Kıbrıs'ta doğal olarak bulunan tıbbi bitkilerin familyaları, bilimsel ve yöresel adları, kaynak kişileri Tablo 1'de, tıbbi bitkilerin bilimsel ve yöresel adları, kullanılan kısımları ve kullanıcı sayısı ise Tablo 3'de verilmiştir.

Değerlendirme kısmında ise Kıbrıs'ta (Kuzey ve Güney Kıbrıs) daha önce yapılan benzer araştırmalarla karşılaştırmalar yapılmış, bulguların uygunlukları veya farklılıkları saptanmaya çalışılmıştır.

4. BULGULAR

Araştırma bölgesinde halk tarafından tıbbi amaçlı kullanıldığını saptadığımız doğal ve kültürü yapılan bitkilerin tümü Spermatophyta Bölüm'ünde, Angiospermae ve Gymnospermae Alt Bölüm'ü kapsamındaki familyalarda yer alır. Bu familyalar ve bu familyalara ait türler alfabetik olarak sunulmuşlardır.

4.1. AGAVACEAE

4.1.1. Agave americana L.

Yaprakları etli, lanseolat ve kenarları dişli. Çiçekler 4-7 m boyunda 10-15 cm çapında olan bir sapın ucunda panikula durumunda. Panikula piramit şeklinde ve çiçekler yatay duruşlu dalların ucunda sık kümeler halinde. Periant yeşilimsi-sarı renkte. En az 10 yılda (genellikle daha fazla) Temmuz'dan sonra bir kez çiçek açar ve bitki çiçek açtıktan sonra ölür.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Sabır

Türkçe Adı: Sarı Sabır

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kurak taşlık alanlarda görülür. Acıya karşı olan sabrı simgelediğinden özellikle mezarlıklara ekilmiştir. Salamis.

Kimyasal İçeriği: Steroidal saponozitler taşır. Bir sapogenol olan hekogenollerce zengin.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6617 Yöresel

Kullanılışı:

- a) Yaprak usaresi (yaprak yaralarından akan jel), haricen, yara ve yanık tedavisinde kullanılır. Fındık büyüklüğünde jel, günde iki kez yaralı/yanıklı bölgeye sürülür.

4.2. AMARYLLIDACEAE

4.2.1. *Narcissus tazetta* L.

Yapraklar 4-6 adet ve şerit şeklinde, 20 cm boyunda, bir veya daha çok çiçekli gövde 3-4 cm boyundaki ovoid şekilli soğanından uzamakta. Yeşilimsi periant 6 beyaz segmentli, kısa, korona sarı. Çiçekler uzun bir sapın ucunda 2-5 adet ve şemsiyeye

benzer halde dizilmiştir. Meyve 3 bölmeli bir kapsül olup, tohumlar yarı küremsi şekilde ve siyah renktedir. Çiçeklenme dönemi, Kasım-Şubat.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Nergis, Zeren

Türkçe Adı: Buget Nergis, Tazet

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kireçtaşı olan bölgelerde yayılış gösterir. Karpaz, TatlısuGeçitköy göleti, Kayalar-Sadrazamköy arası. **Kimyasal İçeriği:** Alkaloidlerce zengin.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6618 **Yöresel**

Kullanılışı:

- a) Çiçeklerinden elde edilen infüzyon çayı, haricen, siğil ve akne tedavisinde kullanılır. Dört-beş çiçek 500 ml kaynar su içerisinde infüze edilir. Pamuk yardımı ile siğilli/akneli bölgeye tatbik edilir. Günde üç kez, iyileşinceye kadar kullanılır.

4.3. ANACARDIACEAE

4.3.1. *Pistacia atlantica* L.

10 m veya daha çok boylanabilen, sık dallanmış, tepede az çok yuvarlak taç oluşturan, yaprak döken ağaç. Yapraklar imparipinnat, 20 cm; folioller 2-5 çift, ovat

oblong veya lanseolat, 3-7 cm boyutlarında, obtus, mukronat değil, üstte koyu yeşil, altta daha soluk renkli, siliat kenar dışında çıplak; yaprak ana eksenini boyunca darca kanatlı. Erkek ve dişi çiçek ayrı, erkek çiçekler kompakt, dişi çiçekler serbest ve dallanmış. Meyve ovalden yuvarlağa, 6-7 mm uzunluğunda etli ve olgunlaştığında mavi-siyah. Çiçeklenme dönemi, Şubat-Nisan

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Çitlembik, Çitlemit, Mezleki

Türkçe Adı: Çitlembik, Çitlemit

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Sahil şeridinden dağların yüksek seviyelerine kadar yayılış gösterirler. Gazimağusa. **Kimyasal İçeriği:** Reçine içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6619

Yöresel Kullanılışı:

- a) Sakızı (gövde yaralarından akan mastik), haricen yara tedavisinde kullanılır. Sakızı ısıtılarak eritilir ve ılık olarak fındık büyüklüğünde yaralı bölgeye tatbik edilir. İyileşinceye kadar kullanılır.

- b) Sakızı (gövde yaralarından akan mastik) çiğnenir. Midevi, diş etlerini temizleyici ve çene kaslarını çalıştırıcı etkisi için tüketilir. Fındık büyüklüğünde, günde iki kez çiğnenir.
- c) Yapraklarından elde edilen dekoksion çayı, dahilen, midevi etkisi için tüketilir. Beş-on yaprak 600 ml suda kaynatılır. Günde bir çay bardağı iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 1: Fındık büyüklüğünde akması (gövde yaralarından akan gum), *Olea europaea* meyvesinden elde edilen 50 ml ılık yağ ile karıştırılarak, haricen alttan vajinal bölgeye bir bez yardımı ile yerleştirilir. Kasık ağrıları tedavisinde kullanılır.

4.3.2. *Pistacia lentiscus* L.

2 m veya daha çok boylanabilen, herdem yeşil küçük ağaç ve çalı. Tüysüz yapraklar 5-10 cm uzunluğunda paripinnat. Dişi ve erkek çiçekler ayrı, kaliks 5 parçalı, petaller yok. Meyve 5 mm, ince, etli, bir tohumlu drupadır, başlangıçta siyah, olgunlaştıkça kırmızı renk. Çiçeklenme dönemi, Şubat-Mayıs.

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f8/Pistacia_lentiscus_g3.

Yöresel Adı: Sakızağacı, Şinya, Şinno, Mastik, Çitlemit

Türkçe Adı: Sakızağacı

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Sahil şeridinden dağların yüksek seviyelerine kadar yayılış gösterirler. Girne'den Karpaz'a kadar görülür.

Kimyasal İçeriği: Esansiyel yağlar ve aromatik bileşiklerce zengin. Aynı zamanda reçine içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6620

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yapraklarından elde edilen dekoksion çayı, haricen, göz çapaklanması tedavisinde kullanılır. Üç-dört yaprak 400 ml kaynar su içerisinde dekoksiye edilir. Pamuk yardımı ile çapaklı göze tatbik edilir. Günde iki kez, iyileşinceye kadar kullanılır.
- b) Meyveleri çiğ olarak çiğnenir ve kötü nefes kokusu uzaklaşınca dışarıya çıkarılır.

KARIŞIM 1: Fındık büyüklüğünde akması (gövde yaralarından akan gum), *Olea europaea* meyvesinden elde edilen 50 ml ılık yağ ile karıştırılarak, haricen alttan vajinal bölgeye bir bez yardımı ile yerleştirilir. Kasık ağrıları tedavisinde kullanılır.

4.4. APIACEAE/UMBELLIFERAE

4.4.1. *Coriandrum sativum* L.

50 cm kadar dik büyüyen aromatik bir bitkidir. Taban yapraklar 5-7 basit yapıda, oval, dişli yaprakçık şeklinde. Çiçekler 3-7 arası değişiyor, her bir şemsiyede 5 çiçek bulunmakta, beyaz ve sıklıkla pembemsi renkli olabiliyor, 3-5 silindir yapılı

braktelere sahiptir. Meyve yuvarlak, 3 mm boyunda, hoş bir kokuya sahiptir. Çiçeklenme Haziran-Temmuz.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Kışniş, Golyandro, Koriyander

Türkçe Adı: Kışniş otu

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Yol kenarlarında, nemli yerlerde yetişebiliyor. Kalavaç, Değirmenlik.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağların çoğu linaloldur.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6621 Yöresel

Kullanılışı:

- a) Tohumlarından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, iştah açıcı, midevi, mide ve barsak gazlarını söktürücü etkisi için kullanılır. İki çay kaşığı tohum, 600 ml kaynar suda demlenir. Günde iki kez, iyileşinceye kadar aç karnına içilir.

4.4.2. *Crithmum maritimum* L.

Yayılarak kümeler halinde gelişen uzun ömürlü bitki sert gövdeli ve etlidir. Pinnat yapraklar dar, şemsiye şeklinde çiçekler, uzun saplar üzerindedir. 15-20 kadar yeşilimsi-sarı çiçeğe sahip olup, 6-9 mm kadar olan meyveler olgunlaşınca kolaylıkla 2 merikarpa bölünebiliyor. Çiçeklenme dönemi, Temmuz-Kasım.

<http://www.nature-diary.co.uk/nn-images/0509/050922-crithmum-maritimum>.

Yöresel Adı: Deniz rezenesi, Girdama

Türkçe Adı: Deniz rezenesi

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Sahil kenarlarında görülür. Girne, Çamlıbel.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6622

Kimyasal İçeriği: Fenol heterozoitlerinden öjenolce ve diğer aromatiklerce zengin.

Yöresel Kullanılışı:

- a) Turşu haline getirilen toprak üstü kısımları dahilen, pürgatif etkisi ve hipotiroid tedavisi için tüketilir. Günde iki bitki, iyileşinceye kadar tüketilir.

4.4.3. *Daucus carota* L. ssp. *maximus* (Desf.) Ball.

Kaba yapılı, iki yıllık, boyu 1 veya 2 m olabilen aromatik bitkidir. Yapraklar 2-3 pinnat. Çiçekler çok dallı şemsiye şeklinde içe doğru dönüktür, sarı veya pembe renklidir. Meyve 3-5 mm uzunluğunda ve sıra halinde yaygın, 15 mm uzunluğunda tüylere sahiptir. Çiçeklenme dönemi Nisan-Eylül.

http://www.floradecanarias.com/imagenes/daucus_carota.jpg

Yöresel Adı: Havuç **Türkçe**

Adı: Havuç

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde yetişebilir. Girne.

Kimyasal İçeriği: Pektin içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6623

Yöresel Kullanılışı:

- a) Toprak üstü genç kısımlarından elde edilen dekoksion çayı, dahilen, hemoroit ve gastrit tedavisi için tüketilir. Günde iki-üç genç toprak üstü kısmı, 2 lt suda kaynatılır, günde bir çay bardağı, iyileşinceye kadar tüketilir.
- b) Kökleri doğrudan, dahilen, gözlere iyi geldiği, kuvvet verici olduğu, karaciğere iyi geldiği ve sarılık giderici etkisi için tüketilir. Günde bir kök havuç, iyileşinceye kadar tüketilir.

4.4.4. Eryngium creticum Lam.

Sert yayılabilen 50 cm boyunda iki yıllık bir bitkidir. Yapraklar dar dikenli parçalara ayrılmıştır. Üst kısmı metalik mavi renkte salkım çiçek kümesine sahiptir. Meyve pullu, ovoid. Çiçeklenme dönemi Mayıs-Kasım.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Gazayağı, Kazayağı, Mangallov, Bangallo, Mangolla, Spangallo

Türkçe Adı: Kazayağı, Mangalo

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Tarlalarda, çorak arazilerde ve 500 m kadar olan tepelerde bulunur. Girne.

Kimyasal İçeriği: -

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6624

Yöresel Kullanılışı:

- a) Tohumlarından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, afrodisyak etkisi için tüketilir. Günde on tohum 500 ml suda infüze edilir, günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar tüketilir.
- b) Taze toprak üstü kısımları, doğrudan, dahilen, afrodisyak etkisi için tüketilir.
- c) Taze toprak üstü kısımları, turşu haline getirilerek, dahilen, iştah açıcı ve antihelmintik (bağırsak solucanlarını düşürücü) etkisi için tüketilir. Günde bir bitki, iyileşinceye kadar yenilir.

- d) Köklerinin kaynatılması ile elde edilen lapa, haricen, yılan sokmalarına karşı kullanılır. Günde iki kez, iyileşinceye kadar, ısırılan bölgeye tatbik edilir.
- e) Köklerinden veya çiçekli dallarından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, idrar artırıcı, ödem giderici ve afrodizyak etkisi için tüketilir. 10 g çiçekli dal veya kök, 600 ml kaynar suda demlenir ve soğuyunca günde iki kez, iyileşinceye kadar içilir.

4.4.5. *Ferula communis* L.

Tüysüz 4 m boyunda dikey büyüyen 10 cm aralıklarla gövdeleri olan çok yıllık bir bitkidir. Yapraklar 4-6 pinnat, segmentler ovat-oblongdan ipliksiye kadar.

Çiçekler birçok sap üzerinde şemsiye şeklindedir. Sepaller küçük veya indirgenmiş, genellikle sarı. Meyve açık kahverengi düz ve üzerinde 3 yırtık vardır, merikarplar kanatlı. Çiçeklenme dönemi Mart-Mayıs.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Kavcar, Gavcar

Türkçe Adı: Kavcar, Şeytan otu

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Yol kenarlarında da rahatlıkla görülebilir. Kuzey şeridi ve Karpaz.

Kimyasal İçeriği: -

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6625

Yöresel Kullanılışı:

- a) Gövde kamışı kuruduktan sonra çok sert olup, hayvanın kırılan bacağına iki kamış tutturulur ve iki hafta süre ile bu şekilde, iyileşmesi için bekletilir.

4.4.6. *Foeniculum vulgare* Mill. ssp. *piperitum* (Ucria) Coutinho

Beyaz çiçeklerle kaplı aromatik dikey büyüyen 1,5 m boyunda çok yıllık aromatik bir bitkidir. Alt yapraklar 20 cm 3-4 pinnat, uç segmentler ipliksi. Şemsiye şeklinde çiçek kümesi mevcuttur. Sepaller yok, petaller sarı. Meyve ovat-oblong, 4-6 mm boyundadır. Merikarplar kaburgalı. Çiçeklenme dönemi Haziran-Ekim.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Rezene, Maraho, Dereotu, Kavcar

Türkçe Adı: Rezene

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Taşlık kuru tarlalarda, dere yataklarında kum yığınları arasında görülür. Kuzey sahilinde, Girne, Lapta ve Çamlıbel.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağı anetol bakımından zengindir ve fekon da içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6626

Yöresel Kullanılışı:

- a) Tohumlarından elde edilen infüzyon çayı, anne sütünü artırıcı, bebeklerde karminatif, diüretik, hazımsızlık giderici ve bağırsak hareketlerini düzenleyici olarak tüketilir. Günde 20 tohum, 700 ml kaynar suda demlenir. Günde 2 kez, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Yapraklarından elde edilen dekoksion çayı, antidepresan ve vücut rahatlatıcı olarak tüketilir. 1-2 dalın yaprakları, 800 ml suda kaynatılır. Günde iki kez, iyileşinceye kadar içilir.
- c) Yaprakları, doğrudan, dahilen veya yapraklardan elde edilen infüzyon çayı hipertiroidi tedavisinde kullanılır. Günde bir çay kaşığı ince kıyılmış yaprak, günde üç kez, üç ay kadar süre ile tüketilir veya 2-3 dalın

yaprakları, 800 ml suda infüze edilerek, günde üç kez, üç ay süre ile tüketilir.

- d) Yapraklarından doğrudan yemeği yapılır, günde iki öğün yemek kabızlık giderici (pürgatif etkili) olarak tüketilir.

4.4.7. *Petroselinum crispum* (Miller) Nyman ex. A. W. Hill.

50 – 80 cm yükseklikte, iki yıllık, tüysüz, özel kokulu bir bitkidir. Yapraklar 2-3 pinnat. Petaller yeşilimsi-sarı. Meyve sıklıkla oval, 2-3 mm. Çiçeklenme dönemi, Haziran-Ağustos.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Maydanoz Türkçe

Adı: Maydanoz

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kuru, taşlı yerlerde geniş bir yayılım gösterir. Ev bahçeleri.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağ ve bir flavon heteroziti taşır (apiozit).

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6627

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yapraklarından ve gövdesinden elde edilen dekoksiyon çayı, dahilen, diüretik, böbrek ve safra taşlarını düşürücü, antikoagulan, antihipertansif, kolesterol düşürücü ve müshil etkisi için tüketilir. 2 lt suda, bir demet maydanoz ince kıyılarak kaynatılır. Günde üç su bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Yapraklarından ve gövdesinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, diüretik etkisi ve böbrek taşlarını düşürmek amaçlı tüketilir. 3-4 dal maydanoz 500 ml suda infüze edilir. Günde iki kez, iyileşinceye kadar içilir.

4.4.8. *Pimpinella cretica* Poir.

Dik yapılı, tek yıllık 40 cm boyunda, genellikle zigzag kenarlı yapraklar yukarda, basit yapılı ve kenarları içeriye doğru çukurlaşmış, yuvarlakımsı yapraklar aşağıdadır. Çiçekler beyaz ya da pembe petalli. Meyve ovoid, 2 mm uzunluğunda, koyu menekşe renktedir. Çiçeklenme dönemi, Nisan-Haziran.

<http://sovethozaike.ru/wp-content/uploads/2011/01/27>.

Yöresel Adı: Anason

Türkçe Adı: Pimpinela

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kayalık dağ bölgelerinde ve çayırlarda görülür. St. Hilarion, Yayla, Tatlısu ve Karpaz yarımadasının ucunda.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağlar anetol ve limonen içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6628 Yöresel

Kullanılışı:

a) Tohumlarından elde edilen dekoksion/infüzyon çayı, dahilen, yetişkinlerde sakinleştirici-rahatlatici, öksürük ve karın sancılarını giderici, üst solunum yolu enfeksiyonları tedavisinde, uyku verici ve menopozda rahatlatıcı olarak, bebeklerde ise karminatif etkisi için tüketilir. Yetişkinler günde iki çay kaşığı tohumu, 700 ml suda kaynatarak/demleyerek, günde iki kez, iyileşinceye kadar içebilir.

Bebeklere ise bir kaşık tohum, 600 ml suda kaynatılarak/demlenerek, günde iki kez, iyileşinceye kadar içirilir.

KARIŞIM 1: Tohumundan elde edilen yağ, rakı yapımı sırasında karışıma eklenir. Akciğer kanseri tedavisi için tüketilir. Günde iki su bardağı rakı, iyileşinceye kadar tüketilir.

4.4.9. *Tordylium aegyptiacum* (L.) Poir.

Dikey büyüyen ince tüylü 40 cm boyunda yıllık bir bitkidir. Alt yapraklar 2'li veya 4'lü çiftler halinde, parçalıdır. Çiçek kümesi şemsiye şeklindedir. Ortadaki çiçekler beyaz renktedir. Meyveler 2 çeşittir, bazıları disk şeklinde kanatlıdır. Diğerleri tek bir yarım küre merikarptan oluşur ve 5 mm boyundadır. Çiçeklenme dönemi Şubat-Nisan.

http://farm1.static.flickr.com/34/110953562_74a23b8784.jpg

Yöresel Adı: Alçacık

Türkçe Adı: Suriye geyikotu

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Ekili tarlalarda bulunur. Karpaz.

Kimyasal İçeriği: Kokulu yağlar, flavonik glikozitler ve furano-kumarinler bakımından zengin.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6629

Yöresel Kullanılışı:

- a) Meyvelerinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, böbreklerin iyi çalışmasını sağlamak amaçlı tüketilir. Bir tatlı kaşığı taze veya kuru meyve demliğe konur ve üzerine 300-500 ml kaynar su ilave edilir.
- Günde iki kez, iyileşinceye kadar içilir.

4.5. APOCYNACEAE

4.5.1. *Nerium oleander* L.

Kışın yaprağını dökmeyen 4 m boylanabilen dik büyüyen sütlü özsuyu olan bir çalıdır. Yapraklar 14 cm kadar uzamakta, belirgin orta damarlı, dar sivri uçlu ve deri gibi serttir. Taç yapraklar hafif bükük bir silindirik borudan dışa doğru çan şeklinde genişlemekte boğaz kısmında fazladan çanak yaprakların oluşturduğu yapı bulunmaktadır. Meyve 15 cm uzunluğunda silindirik ve dar olgunlaşınca ikiye ayrılan 7 mm uzunluğunda yumuşak tüylü tohumlar salıvermektedir. Çiçeklenme dönemi Mayıs- Temmuz'dur.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Zakkum, Ağı ağacı

Türkçe Adı: Zakkum, Ağı

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Dağ geçitleri, dere kenarları. Lefkoşa, Girne, Karpaz. **Kimyasal**

İçeriği: Heterozitlerden oleandrin (oleandrozit), flavonozitlerden rutin (rutozit), salisin ve diğer alkaloidler bakımından zengindir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6630

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yapraklarından elde edilen dekoksiyon çayı, dahilen, sarılık tedavisi için tüketilir. Bir tatlı kaşığı taze veya kuru yaprak demliğe konur ve üzerine 700 ml kaynar su ilave edilir. Günde bir kez, iyileşinceye kadar içilir.

4.6. ARALIACEAE

4.6.1. *Hedera helix* L.

30 m kadar boylanabilen herdem yeşil sarılıcı veya tırmanıcı odunlu bitkidir. Yapraklar basit bazen palmat loplu. Sepaller küçük, petaller 5, serbest. Meyveleri sarı veya mavimsi-siyah renktedir. Çiçeklenme dönemi, Ağustos-Ekim.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Orman sarmaşığı

Türkçe Adı: Orman sarmaşığı

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Ormanlık yerlerde, su kenarlarında görülür. Lapta, Girne, Dipkarpaz.

Kimyasal İçeriği: Saponozitlerden hederin, hederakozit A, hederagenol ve organik asitler bakımından zengindir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6631

Yöresel Kullanılışı:

- a) Meyve ve genç yapraklarından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, pürgatif ve antispasmodik etkisi için tüketilir. İki çay kaşığı yaprak ve meyve 700 ml kaynar suya ilave edilir. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.7. ASTERACEAE/COMPOSITAE

4.7.1. *Artemisia arborencens* L.

Gümüşümsü renkli, dik büyüyen, 1 m'ye kadar uzanabilen çalılardır. Pinnat yapraklı, taslakta üçgenimsi, sapı ile birlikte 10 cm uzunluğunda. Kahverengimsisarımsı çok sayıda çiçekleri var. Çiçek durumu 6 mm uzunluğunda.

Meyve Koyu kahve renkli, iğ şeklinde, 1-3 mm boyunda. Çiçeklenme dönemi Mayıs-Haziran.

<http://www.biriz.biz/rize/faydalibitkiler.pdf>

Yöresel Adı: Pelin otu

Türkçe Adı: Pelin

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde görülebilir. Dikmen, Değirmenlik, Büyükkonuk.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağlardan tuyon ve tuyol taşır. Seskiterpenlaktan yapısında olan santinin, artemisin içermekte.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6632

Yöresel Kullanılışı:

- a) Çiçek ve genç yapraklarından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, öksürük giderici, menstrüasyon düzenleyici etkisi için tüketilir. Bir yemek kaşığı çiçek ve yaprak 700 ml kaynar suya konulur. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.7.2. *Centaurea hyalolepis* Boiss.

Gövde yaprakları basit, uçlar düz veya dişlidir. Çiçekler sarı renktedir.

Akenler beyazımsı kalın papuslarıyla birlikte 3 mm. Çiçeklenme dönemi NisanTemmuz.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Luvanya, Kadın kasığı, Racia, Çakır diken

Türkçe Adı: -

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Tarlalarda, çorak alan ve kayalık tepelerde görülür.

Değirmenlik, Lefkoşa, Girne, Karpaz

Kimyasal İçeriği: Centaurin, glikozit ve tanenlerce zengindir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6633

Yöresel Kullanılışı:

- a) Çiçek ve genç yapraklarından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, böbrek taşlarını düşürücü etkisi için tüketilir. Bir yemek kaşığı çiçek ve yaprak 700 ml kaynar suya konulur. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.7.3. *Chrysanthemum coronarium* L. var. *discolor* Urv.

Ömrü bir yıl olan tüysüz dikey büyüyen boyu 1 m'ye ulaşabilen otsu bir bitkidir. Yapraklar taslakta oblong olup 8 cm uzunluğunda, düzensiz, testere dişli, pinnatisekt. Çiçekler 4-5 cm aralıklarla parlak sarı renktedir. Meyvesi disk şeklinde ve düzdür, 3 mm uzunluğunda. Bütün yıl boyunca çiçek açabilen fakat Mart-Mayıs ayları daha fazla çiçekli olduğu zamanlardır .

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Sarı papatya

Türkçe Adı: Krizantem, Kasımpatı

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Tarla, yol kenarları, çorak arazilerde. Değirmenlik, Lefkoşa, Karpaz, Kaplıca.

Kimyasal İçeriği: Kokulu yağları kamfor ve terpenler içermekte.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6634

Yöresel Kullanılışı:

- a) Çiçeklerinden elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, antihelmintik etkisi için tüketilir. Günde on adet kurutulmuş çiçek durumu toz haline getirilir, 700 ml suya eklenir ve kaynatılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Çiçeklerinden elde edilen dekoksasyon çayı, haricen, saç rengini açmak için tüketilir. Ayda iki kez, elli çiçek durumu, 3 lt suda kaynatılır. Elde edilen sıvı, saç yıkanırken banyo suyunda kullanılır.

4.7.4. *Cichorium spinosum* L.

15 cm kadar boylanabilen (Güney Karpaz'daki kum tepelerinde sıklıkla 50 cm) karışık yapıda tümsek oluşturan, çoğunlukla çatallı olan dallar küt dikenlerle sonlanmakta. Yapraklar tüysüz, tam ya da parçalı, çoğunlukla sadece dip 3-10 cm uzunluğundadır. Çiçek başları dal uçlarında, her biri 5-6 mavi floret içermekte. Aken tipte meyve papusla birlikte 2-2,5 mm uzunluğunda. Çiçeklenme dönemi Haziran-Ekim.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Hindiba, Rayıca

Türkçe Adı: Hindiba

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Çatlaklı kayalarda, bazen kumlu arazilerde, kıyıya yakın. Akdeniz köyünden Karpaz'a kadar olan sahil boyunca *Thymus capitatus* ile birlikte fakirleşmiş garigleri oluştururlar.

Kimyasal İçeriği: Fruktozanlardan inülince zengindir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6635

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yaprak ve gövdesinden elde edilen dekoksion çayı, dahilen, diyabet, karaciğer hastalıkları ve sarılık tedavisi için tüketilir. Günde iki bitkinin

yaprak ve gövdesi 700 ml kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

- b) Gölgede kurutulan köklerinden elde edilen dekoksiyon ayı, dahilen, diüretik, iştah açıcı ve beden güçlendirici etkisi için tüketilir. İki ay kaşığı kurutulmuş kök, 700 ml suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.7.5. *Cynara cardunculus* L.

1 m'ye kadar boylanabilen güçlü, çok yıllıklar. Yapraklar köşelerde iğneli, alttakiler derinden pinnatisekt ve 40 cm uzunluğunda. Küresel çiçek başları tek veya az sayıda, 4 cm'den uzun, braktelerin dış sırası uzun iğne ile uçlanır. Korolla 4 cm uzunluğunda, mavimsi mor, akenler beyaz tüysü papuslu, 4 mm uzunluğunda, kahverengimsi ve taba. Çiçeklenme dönemi Mayıs-Temmuz.

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/53/Cynara_cardunculus

Yöresel Adı: Yabani enginar, Gafgarıt

Türkçe Adı: Yabani enginar

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Tarla sınırlarında ve kuru açık tepelerde görülür. Kuzey ve Güney Girne sınırı, Doğu Karpaz'da bol bulunur.

Kimyasal İçeriği: Bir flavon türevi olan luteolol içermektedir. Sinarozit ve skolimozit de flavon heterozitleridir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6636

4.7.6. *Cynara scolymus* L.

Daha önce belirtilen *Cynara cardunculus* L. türü ile benzer olmakla birlikte, yapraklar ve fillarileri iğnesizdir. Yaprakları büyük, derin loblu, lobların ucu batıcıdır. Kapitulumları büyük, çiçeklerin hepsi tüysü ve mavi-mor renklidir. Yassı, tabla şeklindeki reseptakulumda, çiçeklerin arasında bol miktarda uzun tüy bulunur. Çiçeklenme dönemi, Mayıs-Temmuz.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Enginar

Türkçe Adı: Enginar

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Alçak bölgelerde.

Kimyasal İçeriği: Bir flavon türevi olan luteolol içermektedir. Sinarozit ve skolimozit flavon heterozitleridir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6637

***Cynara cardunculus* ve *Cynara scolymus* Yöresel Kullanılışı:**

- a) Reseptakulum ve taze saptan elde edilen dekoksasyon/infüzyon çayı, dahilen, antihiperglisemik etkisi ve demir eksikliği tedavisi için tüketilir. Günde bir reseptakulum ve bir taze sap 1 lt suya eklenir ve

kaynatılır/kaynar suya eklenir. Günde bir çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

- b) Reseptakulum ve taze sapın ezilmesi ile elde edilen lapa, haricen, boğaz ağrılarını dindirici etkisi için kullanılır. Günde bir reseptakulum ve bir taze sap 1 lt suya eklenir ve kaynatılır. Gazlı beze sarılarak ağırlı kısıma tutulur.
- c) Reseptakulum ve taze sap ya doğrudan, çiğ ya da hazırlanan yemeğı, dahilen, besin amaçlı olması yanında, akciğerleri temizleyici ve ikdidarsızlık önleyici etkisi için tüketilir. Günde dört-beş reseptakulum saplarıyla birlikte tüketilir.
- d) Yapraklarından elde edilen infüzyon ayı, dahilen, antihiperglisemik etkisi için tüketilir.

4.7.7. *Helichrysum conglobatum* (Viv.) Steudel.

Bağımsız dallanmış, 45 cm kadar uzanabilen çiçekli gövdelere sahip, çok yıllık bir bitkidir. Yapraklar sesil, dar gövdeden çıkar ve gri-yeşil renktedir. Çiçek başları 7 mm boyunda 5-7'li sıralar halinde ve parlak sarı renktedir. Papus 10-20 beyaz tüylü. Çiçeklenme dönemi Mart-Mayıs.

<http://www.flickr.com/photos/yasooyamoo/4478649034/>

Yöresel Adı: Ebeden ölmez

Türkçe Adı: Ebeden ölmez, Hasır çiçeği

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Tepe yamaçlarında, çam ağaçları çevresinde ve kumlarda bulunur. Değirmenlik, Bufavento, Kantara, Akdeniz, Karpaz.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağlar ve flavonoidlerce zengin.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6638 Yöresel

Kullanılışı:

- a) Çiçeklerinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, böbrek taşlarını düşürücü etkisi için tüketilir. İki çay kaşığı kurutulmuş çiçek 700 ml kaynar suya ilave edilir. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.7.8. *Inula crithmoides* L.

Tüysüz, odunsu, dallanmış, dik veya gelişigüzel yayılmış gövdeleri ile birlikte 50 cm uzunluğunda çok yıllık bitkidir. Kümelenmiş yapraklar çok sayıda ve etli, 4 cm boyunda, uca yakın kısım geniş, tabana doğru daralmakta Çiçek başları kısa dalların aksilarinde, çoğunlukla tek, oldukça düzensiz ışınlı, altın sarı renkte. Akenler kirli beyaz papuslu 2,5 mm. Çiçeklenme dönemi, Haziran-Ağustos.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Andız otu

Türkçe Adı: Andız otu

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Yol kenarlarında, çorak arazide görülür. Yayla ve Salamis yakınlarında yaygın.

Kimyasal İçeriği: Fruktozanlardan olan inülin bakımından zengindir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6639

Yöresel Kullanılışı:

- a) Kurutulmuş yapraklar toz pudra haline getirilerek, haricen, hemoroit tedavisinde kullanılır. İlgili bölgeye bir fındık büyüklüğünde tatbik edilir. Günde iki kez, iyileşinceye kadar kullanılır.

4.7.9. *Matricaria recutita* L. var. *coronata* (Boiss.) Gruenberg-Fertig

Dik, tüysüz, tatlı kokulu, 35 cm kadar boylanabilen tek yıllık otsu bitki. Yapraklar ipliksi bölmelerle pinnatisekt. Beyaz çiçeklerin göbek kısmı sarı renklidir. 1,5 mm kadar meyveleri vardır ve çiçeklenme dönemi, Mart-Mayıs.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Papatya, Beyaz papatya

Türkçe Adı: Papatya

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Tarla, yol kenarı, çorak arazilerde görülür. Değirmenlik, Lefkoşa, Girne.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağlardan kamazulen ve flavon türevi olan luteolol içermektedir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6640

Yöresel Kullanılışı:

- a) Çiçeklerinden elde edilen infüzyon/dekoksasyon çayı, antipiretik, sakinleştirici, antiromatizmal etkisi ve sinir sistemine bağlı mide rahatsızlıkları ile dismenore, boğaz enflamasyonları, soğuk algınlıkları tedavisi için tüketilir. On adet kurutulmuş çiçek durumu 1 lt kaynar suya/su kaynatılır ilave edilir. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar tüketilir.

- b) Çiçeklerinden elde edilen infüzyon çayı, haricen, cilt sorunları, göz enflamasyonları tedavisi için tüketilir. Elli adet kurutulmuş çiçek durumu, 3 lt kaynar suya ilave edilir. Her gün cildin sorunlu kısımlarına ve enflame göze bir pamuk yardımı ile kompres yapılır. Günde iki kez, iyileşinceye kadar kullanılır.

4.7.10. *Notobasis syriaca* (L.) Cass.

1 m kadar uzayan, tüysüz veya ağsı gövde ve yaprakları olan tek yıllık bitkiler. Gövde ve yapraklar uzun, sert, genişçe aralıklı iğnelere dallanmakta, beyaz damarlanmış olanlar bazal rozetlerde, menekşe rengi olanlar ise çiçek durumu etrafındakilerde bulunur. Çiçek başları tek ve terminalde, ya da bazıları kısa dallar ucunda lateralde bulunur. Korolla mor renktedir. Akenler ipeksi beyaz papuslarıyla,

koyu kahverengi, oblong, 5-6 mm uzunluğunda 4 mm genişliğindedir. Çiçeklenme dönemi, Şubat-Mayıs.

<http://www.scientific-web.com/.../NotobasisSyriaca1>.

Yöresel Adı: Kel Mustafa, Coho, Oncokko, Sütleğen, Tuzlu gavulya

Türkçe Adı: Kel Mustafa

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Tarlalarda, yol kenarlarında, çorak arazilerde yetişir. Değirmenlik, Kaplıca, Karpaz, Güzelyurt.

Kimyasal İçeriği: -

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6641

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yaprak ve taze gövde çiğ olarak, doğrudan, dahilen, midevi etkisi için tüketilir. Günde bir bitki, iyileşinceye kadar tüketilir.

4.7.11. *Onopordum cyprium* Eig.

Dikey büyüyen az dallanan iki veya çok yıllık bir bitkidir. Üsteki yapraklar yeşil, alttakiler ise ağsıdır. Çiçek başları tek, yuvarlak ve uçtadır, rengi morumsu veya beyaz renktedir. Akenleri papuslu, oblong biçiminde, dört köşe, 4-5 mm uzunluğundadır. Çiçeklenme dönemi Nisan-Temmuz. Kıbrıs'a endemik bir bitkidir.

<http://www.ethnobiomed.com/content/figures/1746-4269-2-34-6-l.jpg>

Yöresel Adı: Eşek diken, Deve gavulyası, Kara gavulya, Saracino

Türkçe Adı: Eşek diken

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Yol kenarlarında ve ekilmemiş veya arazilerde yaygındır.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6642

Kimyasal İçeriği: -

Yöresel Kullanılışı:

- a) Tohum, yaprak ve kökten elde edilen dekoksion çayı, dahilen, midevi etki ve karaciğer hastalıkları tedavisi için tüketilir. İki yaprak, bir küçük kök ya da 50 g tohumu 1 lt suda birkaç dakika kaynatılarak günde üç defa yemeklerden önce birer çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.8. BRASSICACEAE/CRUCIFERAE

4.8.1. *Eruca sativa* Mill.

Tek veya iki yıllık kuvvetli, otsu bir bitkidir. Alt yapraklar rozet şeklinde ve lirat-pinnatifit, üst yaprakları sapsız. Çiçekler 1,5 cm, sepaller sıklıkla mor, petaller

koyu damarlarla soluk sarı veya beyaz renklidir. Meyve düz mahmuzu ile birlikte 3-5 cm Çiçeklenme dönemi Mart-Haziran.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Roka

Türkçe Adı: Roka

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde görülebilir. Girne, Haspolat.

Kimyasal İçeriği: Müsilaj ve kükürtlü heterozit içermektedir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6643

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yaprak doğrudan, çiğ olarak, dahilen, afrodizyak ve kolesterol düşürücü etkisi için tüketilir. Günde üç-dört yaprak, afrodizyak etkisi için devamlı olarak, kolesterol düşürücü etkisi için iyileşinceye kadar yenilir.
- b) Yapraklar pişirilerek, dahilen, halsizlik ve yorgunluk giderici etkisi için tüketilir. Günde bir öğün, gün aşırı, iyileşinceye kadar yenilir.

4.8.2. Sinapis alba L.

20-60 cm boyunda tek yıllık otsulardır. Çoğunlukla tüylüdür. Yapraklar derin parçalı ve üstteki parça büyüktür. Çiçekleri açık sarı renktedir. Meyve sapları yatık ve

meyve silindir, iki parçalı, her parça 3-7 damarlı ve belirgin mahmuzludur. Çiçeklenme dönemi Şubat-Haziran ve daha sonra belli aralıklarla çiçek açabilir.

By Oğuz Ozan

Yöresel Adı: Lapsana, Yabani hardal

Türkçe Adı: Lapsana, Akhardal

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Ekili arazilerde ve atıl arazilerde görülür. Lefke, Lefkoşa, Değirmenlik, Kantara.

Kimyasal İçeriği: Senevol heterozitlerden sinalbozitçe zengindir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6644

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yaprak doğrudan, çiğ olarak/yemeği pişirilerek, dahilen, laksatif etkisi için tüketilir. Günde dört-beş yaprak/bir öğün, iyileşinceye kadar yenilir.
- b) Kuru tohumlar ezilerek toz haline getirilir, doğrudan, haricen hemoroit tedavisi için kullanılır. Fındık büyüklüğünde toz, günde bir kez hemoroitli bölgeye sürülür.
- c) Tohumlarının kaynatılması ile açığa çıkan buhar, analjezik etkisi için inhale edilir. 100 g tohum 1lt suda kaynatılır ve günde bir kez, iyileşinceye kadar inhalasyonu sağlanır.

KARIŞIM 1: Yaprak ve *Olea europaea* meyvesinden elde edilen yağ, lapa haline getirilir ve romatizmal ağrıların tedavisinde kullanılır. Fındık büyüklüğünde kremimsi içerik romatizma ağrılarının olduğu bölgeye günde üç kez, iyileşinceye kadar sürülür.

4.9. CACTACEAE

4.9.1. *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller

İri, etli, yassılaşıp, birleşik düz dallardan oluşan, yapraksız fakat üst kısımlarda simetrik şekilde koyu noktalı, areollerden yükselen çengelli, irite edici tüyler (glokit) veya bazen boyu 1,5 cm kadar uzanan ince dikenler vardır. Çiçekleri sarı veya turuncu renktedir, enine 8 cm'dir, bağlantı yerlerinin dış kısmında bulunur. Meyvesi bakka, ovoid şekilde tepesi düzdür, kırmızı, sarı veya mor renktedir ve etlidir. Çiçeklenme dönemi Nisan-Temmuz.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Mısır inciri, Babutsa

Türkçe Adı: Kaynanadili, Hintinciri, Mısırinciri, Babutsa

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde görülebilir. Tüm köy ve kasabalarda yetişir.

Kimyasal İçeriği: Müsilaj, karbonhidratlar, glutamik, sitrik, malik ve oksalik asitler, vitamin C ve diğer bileşikler içerir. **Herbaryum Örneği Kayıtları:** NEUN

6645

Yöresel Kullanılışı:

- a) Meyve doğrudan, çiğ olarak, dahilen, müshil etkisi ve bağırsak hareketlerini düzenleyici etkisi için tüketilir. Günde beş-altı meyve, iki gün yenilir.
- b) Meyvesinden elde edilen dekoksion/infüzyon çayı, böbrek taşlarını düşürücü etkisi için tüketilir. Beş-altı meyve, 3 lt suda kaynatılıp soğutulduktan sonra, günde üç bardak, iyileşinceye kadar içilir.
- c) Etli gövdeden elde edilen dekoksion çayı/uzun süre kaynatıldıktan sonra açığa çıkan jel, böbrek taşlarını düşürücü ve diüretik etkisi için tüketilir. İki-üç gövde, 5 lt suda kaynatılıp soğutulduktan sonra/kaynamadan sonra açığa çıkan jel, günde üç bardak/bir tatlı kaşığı, iyileşinceye kadar içilir/yenilir.

KARIŞIM 1: Gövde ve arpa tohumlarından elde edilen dekoksion çayı, böbrek taşlarını düşürücü etkisi için tüketilir. İki-üç gövde ve 100 g arpa tohumu, 5 lt suda kaynatılıp soğutulduktan sonra, günde üç bardak, iyileşinceye kadar içilir.

4.10. CAPPARACEAE

4.10.1. *Capparis spinosa* L.

1.5 m boyunda, dikenli, genellikle yere yatık, dağınık, çalı görünüşlü bitkilerdir. Yapraklar sarımsı yeşil renkte, tüysüz, yuvarlak veya çok geniş ovat, küt uçlu, çentikli, veya iğneli ve genellikle saplarının tabanında iki kısa kıvrılmış iğne vardır. Çiçekler hoş, 4 yeşil sepalli, 2 cm uzunluğunda (dış çift konkav, içteki çift daha düz) ve 4 beyaz veya hafif leylak renginde, 3 cm uzunluğunda. Stamen çok sayıda, mor renkli anterleri olup, 5 cm uzunluğunda, yumurtalık ginofor, meyve bakkaya benzer bir kapsula. Çiçeklenme dönemi, Mayıs-Ağustos.

By Seda Birinci

Yöresel Adı: Kapari, Gabbar

Türkçe Adı: Kebere, Gebreotu

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kuru arazilerde, taşlık tepelerde bulunur. Girne.

Kimyasal İçeriği: Tanen ve uçucu yağı ile flaven türevleri (rutin) ve isotiosiyanat glikozitleri içermektedir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6646

Yöresel Kullanılışı:

- a) Toprak üstü kısımları, turşu haline getirilerek, dahilen, böbreklerin ve karaciğerin çalışmasını düzenleyici, laksatif, afrodizyak, antiseptik etkisi için tüketilir. Günde bir bitki, iyileşinceye kadar yenilir.
- b) Toprak üstü kısımlarından elde edilen dekoksion çayı, iştah açıcı ve diüretik etkisi için tüketilir. İki-üç bitki 1 lt suda kaynatılır. Günde üç çay bardağı, aç karnına, iyileşinceye kadar içilir.

4.11. CAPRIFOLIACEAE

4.11.1. *Sambucus nigra* L.

Çalı ya da 5 m boylarında kötü kokulu küçük bir ağaçtır. Kahverengi dalları lentisellidir, yumuşak ve süngerimsi özleri bulunur. Yapraklar karşılıklı, yaprakçıklar çift yumurta ya da mızrak şeklinde bazen eliptik, dişli, alt yüzünde damarlar boyunca tüylü, diğer taraflar tüysüzdür. Çiçekleri çok sayıda, beyaz renkli, üst durumlu, meyve drupa krem siyah renklidir. Çiçeklenme dönemi, Haziran-Ağustos.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Mürver, Mülver

Türkçe Adı: Siyah mürver

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Yol kenarları ve çorak arazilerde yetişir. Karaoğlanoğlu, Girne, Değirmenlik.

Kimyasal İçeriği: Flavonoit (siyanogenetik heterozit) ve az da olsa uçucu yağ içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6647

Yöresel Kullanılışı:

- a) Çiçeklerinden elde edilen dekoksasyon/infüzyon çayı üst solunum yolları enfeksiyonları tedavisi ile öksürük giderici, ekspektoran ve diüretik etkisi için tüketilir. Üç çay kaşığı kurutulmuş çiçek 1 lt suda kaynatılır/kaynar suda demlenmeye bırakılır. Günde üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Çiçeklerinden elde edilen infüzyon çayı, haricen, göz yorgunluklarını giderici ve çapaklanma önleyici etkisi için tüketilir. Üç çay kaşığı kurutulmuş çiçek 1 lt kaynar suda demlenmeye bırakılır soğutulur. Pamuk yardımı ile gözlere kompres yapılır. Günde üç kez, iyileşinceye kadar kullanılır.

KARIŞIM 1: Çiçeklerinden ve gülsuyu (*Rosa damascena*) karışımından elde edilen infüzyon çayı, haricen, göz yorgunluklarını giderici ve çapaklanma önleyici etkisi için tüketilir. Üç çay kaşığı kurutulmuş çiçek 1 lt kaynar suda demlenmeye bırakılır soğutulur ve içerisine 10 damla gül suyu ilave edilir. Pamuk yardımı ile gözlere kompres yapılır. Günde üç kez, iyileşinceye kadar kullanılır.

KARIŞIM 2: Çiçeklerinden ve maydanoz dalı ve yaprağı karışımından elde edilen dekoksion, dahilen, anne sütünü artırıcı etkisi için tüketilir. İki çay kaşığı kurutulmuş çiçek ve iki dal ince kıyılmış maydanoz yaprağı, 1 lt suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, lohusalık boyunca içilir.

4.12. CARYOPHYLLACEAE

4.12.1. *Silene vulgaris* (Moench) Garcke

70 cm kadar uzanabilen, genelde tüysüz, maviye çalan yeşil renkte, uzun çok yıllık bir bitkidir. Gövdenin alt kısımları dallanmış ve yapraklıdır. Yapraklar daroblong uca doğru sivrileşen şekildedir. Çiçekler tekrarlanan dalların ucunda sarkık durumdadır. Sepaller hava ile şişmiştir. Petaller beyaz bazen pembe renktedir ve hemen hemen boğaz kısmına kadar yarıktır. Çiçeklenme dönemi Mart-Temmuz.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Yumurta otu, Gıcır

Türkçe Adı: Yumurta otu

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Yol kenarlarında, nadas tarlalarda sık olarak bulunur.

Değirmenlik, Girne, Bellapais, Karpaz, Yayla **Kimyasal İçeriği:** Saponozit içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6648

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yaprakları, doğrudan, çiğ/pişmiş olarak, dahilen, bağırsak hareketlerini düzenleyici ve midevi etkisi için tüketilir. Günde üç-dört dal, iyileşinceye kadar yenilir.

4.13. CHENOPODIACEAE

4.13.1. *Beta vulgaris* var. *cicla* L.

Zayıfça dik veya yerde uzanan çok yıllık/tek yıllık, boyu 1 m'ye ulaşabilen, tüylü/tüysüz, damarlı genelde koyu kırmızı renkli gövdesi olan bir bitkidir. Yapraklar rombiod şeklinde, alt yapraklar 30 cm boyunda, üstekiler daha kısadır. Çiçekler sapsız, periant 5 loblu ve içeriye doğru kıvrılmış, meyvenin sıkıca kapanması için komşularla birleşmekte. Çok çiçek açar. Çiçeklenme dönemi Şubat-Mayıs.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Pazı

Türkçe Adı: Pazı

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Tuzlu bataklıklarda, çorak alanlarda ve deniz kenarlarında bulunur. Yayla, Girne, Karpaz.

Kimyasal İçeriği: Pektin içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6649

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yaprakları, doğrudan, çiğ/pişmiş olarak, dahilen, antianemik etkisi için tüketilir. Günde üç-dört dal, iyileşinceye kadar yenilir.

4.14. CUCURBITACEAE

4.14.1. *Citrullus colocynthis* (L.) Schrad.

Derin, odunsu rizoma sahip, çok yıllık sürünücü. Yıllık gövdeleri 1-2 m uzunluğunda. Yaprakları uzun saplı üst kısmı pürüzlü, alt kısmı tüysü, 10 cm uzunluğunda, 3-5 dalgalı köşeli loblu ve aksillarde çoğu kez basit ya da dallanmış tendrilleri vardır. Çiçekler yeşil ve 2-3 cm çapında, petaller 5'li ve orta kısmın altından

birleşmiş. Erkek ve dişi çiçek ayrı, sonra gelenler daha uzun saplı. Meyve küremsi 6-12 cm çapında yeşilimsi-sarı renkte, tadı çok acıdır. Çiçeklenme dönemi, Mayıs-Temmuz.

www.ecliptomaniacs.com/.../IMG0376jl.jpg

Yöresel Adı: Acıhıyar, Ebucehil Karpuzu

Türkçe Adı: Acıhıyar, Hanzal, Ebucehil Karpuzu

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kumlu ve kayalık yerlerde, doğu ve kuzey sahillerinin kumsalları. Kanlıköy barajı.

Kimyasal İçeriği: Kolosintin alkaloiti bakımından zengin.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6650

Yöresel Kullanılışı:

a) Köklerinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, pürgatif etkisi için tüketilir.

Bir kök, 1 lt kaynar suda demlemeye bırakılır, günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.14.2. *Ecballium elaterium* (L.) A. Rich.

Yerde yayılabilen, kalın köklü, uzun zigzag tüylü gövdeye sahip çok yıllık bir bitkidir. Yapraklar, sert, üçgen şeklinde ve uçları dalgalıdır, yüzeyi sert tüylerle kaplıdır. Çiçekler sarı renkli. Meyvesi yeşil renkte yuvarlak oval tüylü ve etlidir, olgun meyveleri, aşağı sarkık duruşlu ve meyvenin içerisinde meydana gelen basınç nedeni

ile meyve sapa bağı olduğu yerden koparak özsuğu ile beraber tohumlarını kuvvetle fırlatır. Çiçeklenme dönemi Ocak-Temmuz.

By Seda Birinci

Yöresel Adı: Eşekhıyırı, Cırtlatan, Cırtatan

Türkçe Adı: Acıdülek, Eşekhıyırı

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Yol kenarlarında, nemli yerlerde bulunur. Girne, Güney menziline nadiren bulunur.

Kimyasal İçeriği: Elaterin ve türevlerini içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6651

Yöresel Kullanılışı:

- a) Meyvelerden elde edilen sıvı enjektöre alınarak, sprey formuna sokulur, haricen, sinüzit tedavisi için tüketilir. 5 ml sıvı buruna püskürtülür, günde bir kez, iyileşinceye kadar.
- b) Kurutulmuş kök toz hale getirilir, doğrudan, haricen, hemoroit tedavisi için tüketilir. Eski taş fırınlarda kurutulan kök, ezilerek toz haline getirilir ve ince sigara kağıdına sarılarak hap haline getirilir, iki hap, günde iki kez, yedi gün boyunca içilir. Üçüncü haptan sonra hemoroit kanamaları durur.

4.15. CUPRESSACEAE

4.15.1. *Cupressus sempervirens* L.

30 m'ye kadar boylanabilen, yaprağını dökmeyen, kabuklu gri bir gövdeye sahip, taç kısmı piramit veya sütun şeklinde olan ağaçtır. Yaprakları pulsu, çiftli ve birbirine yapışıktır. Gövdeden çıkan kısa ömürlü dalcıkların ucunda koni şeklinde erkek organları bulunur. Devamlı olan dişi koniler ise kısa kaideli olup 12 pullu şeklindedir. Daha sonraları 3 cm çapındaki küreye dönüşürler. Tohum taşıyan bu yapılar açılarak 4 mm. boyunda ve kanatlı olan 3-6 tohum tanesini yere bırakır. Çiçeklenme dönemi Mart-Mayıs.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Servi, Selvi

Türkçe Adı: Servi

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde görülebilir. Tüm bahçe, park ve yol kenarlarında.

Kimyasal İçeriği: Tanen, flavonoit ve prosiyanidoller içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6652

Yöresel Kullanılışı:

- a) Meyvelerinden elde edilen dekoksiyon çayı, dahilen, antipiretik ve antianemik etkisi için tüketilir. Dört-beş meyve, 1 lt kaynar suda demlenmeye bırakılır, günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.15.2. uniperus phoenica L.

Dioik bir çalı veya boyu 4 m kadar olabilen çalı veya küçük ağaç formundadır. Yaprakları küçük, pulsu ve byme bölgelerinde iğnemsisi. Küçük dalların ucunda kısa yağamlı erkek kozalaklar, kısa dalların ucunda ise yuvarlakımsı, 6-8 pulun birleğmesi ile oluğan, rengi koyu mordan parlak kahverengimsi-kırmızıya dnğen persistant diği kozalaklar bulunur. Meyvesi bakka ėeklinde 1cm çapında, 7 mm 3-6 tohum içeren meyve kırmızı-kahverengi, çiçeklenme dönemi ise ėubatNisan.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Ardıç

Türkçe Adı: Finike Ardıcı

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kayalık veya kumlu alçak kısımlarda yetişir, doğu ve batı menziline yayılmıştır. Salamis, Akdeniz. Esentepe ve Ardahan'ın üst kesimlerinde de yayılış gösterir.

Kimyasal İçeriği: Rezin içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6653 Yöresel

Kullanılışı:

- a) Taze meyvelerinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, antiromatizmal, antihipertansif, kolesterol düşürücü, midevi ve böbreklerin çalışmasını düzenleyici etkisi için kullanılır. Üç-dört meyve, 1 lt kaynar suda demlenmeye bırakılır, günde 2 çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Kuru meyvelerinden elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, öksürük giderici etkisi ve astım tedavisi için kullanılır. Üç-dört kuru meyve ezilip 1 lt suda kaynatılır, günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.16. ELAEAGNACEAE

4.16.1. *Elaeagnus angustifolius* L.

7 m kadar boylanabilen, yaprak döken küçük dikenli çalı veya ağaç. Yapraklar oblong, linear-lanseolat, kısa saplı, başlangıçta her iki yüzü sonrasında sadece alt kısmı gümüş pullu. Güzel kokulu çiçekler aksilerde, periant içi sarı renkte, dışı pulsu, 5-7 mm parlak. erdişi veya erkek ve erdişi çiçekler aynı bitki üzerinde (veromonoik). Meyve etli bir periant tarafından sarılmış drupaya benzeyen bir aken, zeytin kahverenginde soluk. Çiçeklenme dönemi Mayıs-Haziran.

<http://www.cbd.int/cms/ui/photos/photo.aspx?id=1587>

Yöresel Adı: İğde

Türkçe Adı: Kuş iğdesi, İğde

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kanlıköy'de olduğu gibi yol kenarlarında veya tepelerde.

Kimyasal İçeriği: Kokulu ve uçucu yağlar içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6654

Yöresel Kullanılışı:

- a) Meyveleri doğrudan, dahilen, idrar yolları antiseptiği ve ishal durdurucu etkisi için tüketilir. Günde üç-dört meyve, iyileşinceye kadar yenilir.

4.17. FABACEAE/LEGUMINOSAE

4.17.1. *Calycotome villosa* (Poir.) Link.

3 m boylanan, kuvvetli, karışık çalılar. Dikenli ince dallar başlangıçta beyazımsı ve yoğun tüylü, daha sonra gri ve son olarak koyu damarlı. Yapraklar trifoliat, dar. Çiçekler sarı renkli 15 mm uzunluğunda. Legümen yoğun, villos tüylü, dikdörtgen şekilde, 3 cm uzunluğundadır. Çiçeklenme dönemi, Aralık-Nisan.

http://www.aiapagoeta.com/uploads/especies/g_especie1094_2.jpg

Yöresel Adı: Tüylü keçiyoğan, Azgan

Türkçe Adı: Keçiyoğan

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kuru yamaçlarda geniş dağılış gösterir. Girne'nin kuzey sahillerinde

Kimyasal İçeriği: -

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6655

Yöresel Kullanılışı:

- a) Köklerinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, pürgatif etkisi ve ağız ülserleri tedavisi için tüketilir. Bir kök, 1 lt kaynar suda demlenir. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.17.2. *Ceratonia siliqua* L.

Pürüzlü, kabuklu, 10 m'ye kadar boylanabilen, herdem yeşil ağaçlar. Yaprakları genişçe ovat, paripinnat, koyu yeşil renklidir. Grimsi-sarı rasem, poligam, hem dişi hem erkek ve hem de erdişi çiçekleri vardır. Sepalleri küçüktür, petal bulunmaz, stamen 5 tanedir. Meyve 10-20 cm boyunda ve yassı, açılmayan etli bir legümandır. Çiçeklenme dönemi, Temmuz-Kasım.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Harup, Harnıp, Keçiboynuzu

Türkçe Adı: Harnup, Harup, Keçiboynuzu

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Alçak yamaçlarda görülür. Sahil kemindeki maki ve garig topluluğunun bir üyesidir. Girne.

Kimyasal İçeriği: Nişasta, müsilaj, yağ, tanen ve azotlu bileşikler içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6656

Yöresel Kullanılışı:

- a) Meyvelerinden elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, diüretik, öksürük giderici ve ekspektoran etkisi için tüketilir. Altı adet meyve kırılarak, 1 lt suda 6 dk kaynatılır ve soğumaya bırakılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Meyvelerinden elde edilen pekmez, dahilen, kan yapıcı ve demir yükseltici etkisi için tüketilir. Günde iki kaşık, iyileşinceye kadar yenilir.

KARIŞIM 1: Meyvelerinden elde edilen bir kaşık pekmez ve bir kaşık tahın karıştırılır ve kan yapıcı etkisi için tüketilir. Günde bir kaşık, iyileşinceye kadar yenilir.

KARIŞIM 2: Meyvelerinden elde edilen bir kaşık pekmez, bir kaşık tahın, bir kaşık nar karıştırılır ve kan yapıcı, demir yükseltici, laksatif, ekspektoran etkisi ve aspermi tedavisi için tüketilir.

4.17.3. Cicer arietinum L.

Dik, yapışkansı-tüylü ve sıkça iğnemsiz 40 cm'ye kadar boylanabilen tek yıllık bir bitkidir. Gövde tıknaz ve üste doğru yayılarak dallanmış. Yaprakçıklar 13-17 kaba dişli. Çiçekler tek, uçlarda, beyaz, pembe ya da leylak renginde, 10 mm uzunluğunda. Pod şişmiş, oblong 2-3 cm uzunluğunda, 8 mm çapında 2 tohum içerir. Çiçeklenme dönemi Mart-Temmuz.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Nohut

Türkçe Adı: Nohut

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Ergazi ve İskele yakınında.

Kimyasal İçeriği: Protein ve nişasta yönünden zengin.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6657

Yöresel Kullanılışı:

- a) Tohumları, doğrudan, çiğ olarak, dahilen, ses kısıklığı tedavisi ve afrodizyak etkisi için tüketilir. Ses kısıklığı tedavisi için günde 100 gr, 15 gün boyunca, afrodizyak etkisi için günde 50 gr, devamlı yenilir.

4.18. FAGACEAE

4.18.1. *Quercus coccifera* L. ssp. *calliprinos* (Webb.) Holmboe.

Herdem yeşil, 15 m'ye kadar boylanabilen ağaç veya çalılardır. Yapraklar derimsi, serrat ve dikenli kenarlı. Meyve, 3 cm boyunda, 2-3 cm genişliğinde, aşağı eğilmiş şekildedir. Çiçeklenme dönemi, Mart-Mayıs.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Kermes meşesi, Pernar

Türkçe Adı: Kermes meşesi, Pernar

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Yamaçlık alanlarda yetişir. Yaygın olarak Lapta'dan Esentepe'ye kadar, özellikle Karaman köyü yakınlarında sık rastlanır. Seyrek olarak

Kimyasal İçeriği: da Karpaz'da görülür. **Herbaryum Örneği Kayıtları:** NEUN 6658

Yöresel Kullanılışı:

a) Gövde kabuğundan elde edilen infüzyon çayı, dahilen, egzama hastalıklarının tedavisi için tüketilir. İki kahve kaşığı ince kıyılmış, kurutulmuş gövde kabuğundan demliğe konulur ve üzerine 300-500 ml kaynar su ilave edilir. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.19. HYPERICACEAE/GUTTIFERAE

4.19.1. *Hypericum triquetrifolium* Turra.

Tüysüz, çok yıllık yetişen, boyu 55 cm'yi bulan bir bitkidir. Gövde dik, belli aralıklarda yapraklı dal taşır. Yapraklar üçgenimsiden oblonga kadar değişebilir. Daha büyük olan yapraklar dalgalı uçlu. Çiçekler sarı renkte, 1 cm çapında, çiçek yaprakları oval şeklinde, fakat öğleden sonra yaprak uçları içe doğru kıvrılır. Çiçeklenme dönemi Mayıs-Eylül.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Sarı kantaron, Binbirdelik Otu

Türkçe Adı: Koyunkıran, Binbirdelik Otu

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Ekili araziler, açık kayalık bölgeler de yetişir. Girne civarlarında, 200 m'den daha çok yüksekliklerde.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağ, hiperisin ve hiperforin flavonoidleri ve tanen içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6659

Yöresel Kullanılışı:

- a) Toprak üstü kısımlarından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, antidepresif etkisi için tüketilir. Bir çay kaşığı toz 500 ml suda infüze edilir. Günde bir çay bardağı iyileşinceye kadar içilir.
- b) Toprak üstü kısımlarından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, dismonere tedavisi için tüketilir. Bir yemek kaşığı toprak üstü kısmı 1 lt kaynar suya atılır ve demlenmeye bırakılır. Günde bir kez, akşamları, iyileşinceye kadar içilir.

- c) Çiçeklerinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, öksürük giderici etkisi için tüketilir. Üç-dört çiçek 1 lt kaynar suda demlenir. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 1: Çiçekleri ve *Olea europaea* meyvesinden elde edilen yağ karıştırılarak elde edilen lapa, haricen, deri yanık tedavisi için kullanılır. Günde iki kez, iyileşinceye kadar yanıklara sürülür.

4.20. JUGLANDACEAE

4.20.1. *Juglans regia* L.

20-30 m'ye kadar boylanabilen geniş taçlı ağaçlar. Ağaç, gümüş rengi veya gri, ağaç kabuğu düz yüzeyli. Yapraklar alternat dizilişli, imparipinnat, tüysüz, damarlı ve aromatik. Dişi çiçekler uçta rasemuslarda erkek çiçekler toplu halde ve yeşil. Meyve tüysüz, yeşil renkli geniş bir drupa. Tohum endospermsiz ve kotiledonlar girintili çıkıntılı, yağca zengin. Çiçeklenme zamanı Nisan-Mayıs.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Ceviz

Türkçe Adı: Adi ceviz, Ceviz

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Rutubetli, gölge yerlerde yetişir. Lapta.

Kimyasal İçeriği: Tanen, uçucu yağ, heterozit halinde yuglon (naftakinon yapısında), proteinler ve vitamin içerir. **Herbaryum Örneği Kayıtları:** NEUN 6660

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yapraklarından elde edilen dekoksasyon/infüzyon çayı, dahilen, cilt hastalıklarının tedavisi ve midevi etkisi için tüketilir. İki-üç yaprak 1 lt suda kaynatılır/kaynar suda demlenir. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Tohumları gecedan suya bırakılır, ertesi gün tohum içerikli su, dahilen, kolesterol düşürücü etkisi için tüketilir. Beş-on tohum 200 ml suda bir gece bekletilir. Ertesi gün bu su süzülerek, günde bir su bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- c) Tohumları doğrudan, dahilen, çiğ olarak, kalp ritmini düzenleyici etkisi, iç ve dış yaraların hızlı tedavisi ve bebeklerde/çocuklarda beyin gelişimini

hızlandırıcı etkisi için tüketilir. Günde iki adet ceviz tohumu, iyileşinceye kadar yenilir.

KARIŞIM 1: Meyve, şeker ve bir miktar su kaynatılır, elde edilen macunun suyu, ağız içi yaraları, aftları ve boğaz ağrıları tedavisi için tüketilir. Günde bir çorba kaşığı macun, iyileşinceye kadar tüketilir.

4.21. LAMIACEAE/LABIATAE

4.21.1. *Lavandula stoechas* L.

80 cm kadar boylanabilen, öbek oluşturan çalılar. Üst yapraklar lanseolat ya da dar eliptik, alttaki yapraklar ise güçlü bir şekilde geri kıvrık. Çiçekler çok sayıda, spika durumu 1,5–4,5 cm uzunluğunda, oblong ya da ovoid yoğun, aralıklı değil. Korolla siyahımsı mor renkte iki dudaklı. Çiçeklenme zamanı Mart-Mayıs.

<https://bigbloom.accountsupport.com/plantdire...>

Yöresel Adı: Lavanta çiçeği

Türkçe Adı: Karabaş lavanta çiçeği

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde görülebilir. Malatya ve Ilgaz arasında çakıllı zeminde yaygın.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağlar düşük miktarda linalol, ökaliptol ve daha yüksek miktarda kafur içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6661

Yöresel Kullanılışı:

- a) Çiçek ve taze yapraklarından elde edilen dekoksion çayı, dahilen, öksürük giderici etkisi için tüketilir. Üç-dört çiçek, iki-üç tutam yaprak, 1 lt suda kaynatılır. Günde iki-üç bardak, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Çiçek ve taze yapraklarından elde edilen infüzyon çayı, küvetteki banyo suyuna katılır, haricen, cildin rahatlaması için tüketilir. Yüz adet çiçek 5 lt kaynar suda demlenmeye bırakılır, soğutulur ve önceden doldurulmuş küvete banyo suyu olarak eklenir, günde bir kez, iyileşinceye kadar kullanılır.

4.21.2. *Melissa officinalis* L. var. *officinalis*

Güzel kokulu, 25-100 cm boyunda, kare gövdeli, aromatik, çok yıllık otsu. Yapraklar ovat-lanseolat, basit, ayanın kaidesi derin dişli, alt yapraklar 7 cm ve kalp şeklinde, uzun silindir saplı, üstekiler daha küçük ve kısa saplı. Kaliks tüpsükampanulat ve kıvrık. Korolla beyaz-mor, 2 dudaklı. Stamenler 4, korolla tüpünün içinde. Çiçeklenme zamanı, Mayıs-Eylül.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Oğul otu

Türkçe Adı: Oğul otu, Kovan otu

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Yol ve dere yataklarında, bahçelere yakın arazilerde yayılış gösteriyor. Girne, Değirmenlik.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağ çok miktarda sitronellal ve daha az miktarda sitral içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6662**Yöresel Kullanılışı:**

- a) Yaprak ve genç sürgünlerinden elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, spazmolitik, midevi, rahatlatıcı etkisi ve soğuk algınlıkları tedavisi için tüketilir. Bir dalın tüm yaprakları/iki çay kaşığı ince kıyılmış yapraklar, 500 ml suda kaynatılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.21.3. *Mentha longifolia* L.

Çok keskin kokulu, çoğunluğu toprak altında olan rizomu bulunan, çiçekli genellikle dallanmış gövdesi olan, 50 cm boyunda, çok yıllık tüylü bir bitkidir. Yapraklar oblong-oblanseolat, alt yapraklar ortadakilerden daha geniş, alt kısmı yeşil ya da çok tüylü beyaz ve kenarları düzensiz dişli. Çiçekler lila ve beyaz renkte çok sık, helezon şeklinde, gittikçe incelen uç başaklar oluşturmakta, 10 cm uzunluğunda. Daha küçük ve silindir Kıbrıs bitkileri *Mentha longifolia* ssp. *cyprica* (H.Braun) R. Harley alt türleridir. Çiçeklenme dönemi Haziran-Kasım. Kıbrıs endemiğidir.

[http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b9/Mentha longifolia](http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b9/Mentha_longifolia)

Yöresel Adı: Yabani nane, Dere nanesi

Türkçe Adı: At nanesi

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Nemli bölgelerde, akan suya yakın yerlerde görülür. Lapta, Doğanköy, İskele ve Güzelyurt'ta görülür.

Kimyasal İçeriği: Mentha türlerinin çoğunun uçucu yağları mentol, piperiton ve piperitenon içerir. Ancak *Mentha longifolia*'nın mentol içermediği bildirilmiştir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6663

Yöresel Kullanılışı:

- a) Taze ya da kuru yapraklarından elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, spazmolitik, midevi etkisi ve boğaz ağrıları tedavisi için tüketilir. Üç-dört taze veya bir tatlı kaşığı kuru yaprak 100 ml suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.21.4. *Origanum majorana* L. var. *majorana*

Çoğu dağınık çalimsı, yetişkin dalları odunsu ve pulsu, daha genç olanları ise gri, ince ve esnek, kuvvetli aromatik, 1 m'ye kadar boylanabilen çok yıllıklar. Yapraklar 2-5 cm, belirsiz damarlı, ince saplı. Çiçek durumu dar-silindirik, korolla beyaz renkli. Çiçeklenme zamanı, Mayıs-Ekim. Kıbrıs endemiğidir.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Süpürgeotu, Mercanköşk, Dağ kekiği, Şapika, Şapşışa, Kekik

Türkçe Adı: Süpürgeotu, Mercanköşk, Merzengüş

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Yamaçlarda, ormanlık bölgelerde görülür. Tüm Girne'nin kuzeyinde ve Karpaz tepelerinde yaygın olarak bulunur.

Kimyasal İçeriği: Origanum türlerinin uçucu yağları karvakrol ve timol içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6664

Yöresel Kullanılışı:

- a) Taze ya da kuru yapraklarından ve genç sürgünlerinden elde edilen dekoksion çayı, dahilen, üst solunum yolları ve soğuk algınlığı tedavisi için tüketilir. İki dalın taze veya kuru yaprakları, 700 ml suda kaynatılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.21.5. *Origanum syriacum* L.

Yetişkin dalları kahverengi- pulsu, daha genç olan dallar ise yoğun tüysü, 1 m'ye kadar boylanabilen yarı çalılar. Yapraklar 3 cm uzunluğunda, alt kısımları belirgin damarlı. Çiçek durumu dar-piramit, korolla beyaz renkli. Çiçeklenme dönemi Haziran-Kasım.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Kekik

Türkçe Adı: Kekik

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kayalıklarda ve surlarda görülür. Lapta.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağlar karvakrol ve timol içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6665

Yöresel Kullanılışı:

- a) Taze ya da kuru yapraklarından ve genç sürgünlerinden elde edilen infüzyon/dekoksasyon çayı, dahilen, solunum yolları antiseptiği, kolesterol düşürücü, antihipertansif, spazmolitik, midevi ve iştah açıcı etkisi ve hazımsızlık tedavisi için tüketilir. İki-üç taze veya bir tatlı kaşığı kuru

yaprak 1 lt suda kaynatılır/kaynar suya atılır. Günde iki-üç çay bardağı (Bazı kişiler günde 1 lt) iyileşinceye (Bazı kişiler ayda 2 gün) kadar içilir.

- b) Yapraklarından ve genç sürgünlerinden elde edilen yağ, haricen ve dahilen, açık ve kapalı yara (mide-barsak ülserleri) tedavisi için tüketilir. Beş damla yağ haricen açık/kapalı yaraya sürülür veya yemeklere katılarak iç yaraların tedavi edilmesi sağlanır. Bir günde iyileşme sağlanır.
- c) Yapraklarından ve genç sürgünlerinden elde edilen yağ, haricen, sırt ve karın bölgesine masajla yedirilerek, soğuk algınlığı tedavisi için tüketilir. Beş-on damla yağ masajla göğse ve sırtta yedirilir. Günde iki kez, iyileşinceye kadar sürülür.
- d) Tomurcuklarından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, midevi etkisi için tüketilir. İki-üç taze veya bir tatlı kaşığı tomurcuk 1 lt suda kaynar suya atılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 1: Taze ya da kuru kekik, nane ve adaçayı yapraklarından ve genç sürgünlerinden elde edilen infüzyon/dekoksiyon çayı, dahilen, soğuk algınlıkları, boğaz ağrıları tedavisi, spazmolitik ve midevi etkisi için tüketilir. İki-üç taze veya bir tatlı kaşığı kuru yaprak, kekik, nane ve adaçayı 1 lt suda kaynatılır/kaynar suya atılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 2: Taze ya da kuru kekik ve nane yapraklarından ve genç sürgünlerinden elde edilen infüzyon/dekoksiyon çayı, dahilen, spazmolitik ve midevi etkisi için tüketilir. İki-üç taze veya bir tatlı kaşığı kuru yaprak, kekik ve nane 1 lt suda kaynatılır/kaynar suya atılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.21.6. *Rosmarinus officinalis* L.

2 m'ye kadar boylanabilen yayılmış ya da dik görünüşlü, kuvvetli aromatik çalılar. Yapraklar 2 cm uzunluğunda, koyu yeşil, üst kısımları tüysüz, alt kısımları ise gri-tüylü, köşeleri belirgin yuvarlanmış. Çiçekler 10-20 adet bir arada, kaliks iki dudaklı, 5 mm; korolla mavi veya beyazımsı, 15 mm. Olgun meyveler kahverengimsi. Çiçeklenme zamanı Ocak-Mart.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Biberiye, Lazmarin

Türkçe Adı: Biberiye, Kuşdili

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kayalarda, kum tepelerinde, bahçe kenarlarında yaygın. Kuzey Karpaz kıyıları.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağ borneol ve bornil asetat ile kafur içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6666

Yöresel Kullanılışı:

- a) Taze/kuru yaprak ve genç sürgünlerinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, hazımsızlık giderici, bağırsak hareketlerini düzenleyici, diüretik ve midevi etkisi ile dolaşım sistemini güçlendirici ve kolesterol düşürücü etkisi için tüketilir. Bir dalın tüm yaprakları/bir tatlı kaşığı ince kıyılmış yapraklar, 1 lt kaynar suya eklenir ve demlenmeye bırakılır. Günde bir çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Taze/kuru yaprak ve genç sürgünlerinden ve çiçeklerinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, antihipertansif, hazımsızlık giderici, dolaşım sistemini güçlendirici ve vazodilatör etkisi için tüketilir. Bir dalın tüm yaprakları ve çiçekleri/bir tatlı kaşığı ince kıyılmış yapraklar ve çiçekler, 1 lt kaynar suya eklenir ve demlenmeye bırakılır. Günde bir çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 1: Lazmarin taze/kuru yaprak ve genç sürgünleri ile adaçayı yapraklarından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, diüretik ve midevi etkisi için tüketilir. Bir dalın tüm yaprakları/bir tatlı kaşığı ince kıyılmış Lazmarin ve adaçayı yaprakları, 1 lt kaynar suya eklenir ve demlenmeye bırakılır. Günde bir çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.21.7. *Salvia fruticosa* Miller.

1 m boyunda, çok dallı, aromatik çalılar. Karemsi gövde üzerinde gri-yeşil, ovat-oblong saplı yapraklar bulunur. 4.5 cm olan yapraklar kenarları belirgin olmayan içe doğru çukur yapmış, basit, nadiren 2 küçük bazal lob içermekte. Çiçekler dairemsi dizilmiş, her halkada 2-8 çiçek var. Korolla 1.5-2.5 cm uzunluğunda, mor-mavi nadiren pembe veya beyaz renkte. Çiçeklenme dönemi, Şubat-Temmuz ya da daha geç.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Adaçayı, Garafan

Türkçe Adı: Adaçayı

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde görülebilir, özellikle tepelerdeki garigleri oluştururlar. Girne.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağ sineol ve tuyon bakımından zengindir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6667

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yaprak ve genç sürgünlerinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları, soğuk algınlıkları tedavisi, ağız, yutak ve mide enflamasyonları tedavisi ile öksürük giderici, karminatif, midevi, antiseptik, antihiperglisemik, bağırsak hareketlerini düzenleyici, detoksifikasyon ve dinçlik verici etkisi için tüketilir. İki-üç dalın tüm yaprakları 1 lt kaynar suya atılır ve demlenmeye bırakılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Yapraklarından, genç sürgünlerinden ve çiçeklerinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları ve yağ yakıcı etkisi için tüketilir. İki-üç dalın tüm yaprakları ve çiçekleri 1 lt kaynar suya atılır ve demlenmeye bırakılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- c) Yaprak ve genç sürgünlerinden doğrudan, çiğ olarak, dahilen, detoksifikasyon etkisi için tüketilir. İki-üç dalın tüm yaprakları, haftada iki kez, iyileşinceye kadar yenilir.
- d) Yaprak ve genç sürgünlerinden elde edilen dekoksasyon çayı, haricen, rahatlatıcı etkisi için tüketilir. İki-üç dalın tüm yaprakları 1 lt suda kaynatılır. Banyo suyu olarak, başından dökülür. Günde bir kez, iyileşinceye kadar bu su ile banyo alınır.

KARIŞIM 1: Adaçayı yaprak ve genç sürgünlerinden, nane ve kekik yapraklarından ve limon suyundan elde edilen infüzyon çayı, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları tedavisi ile spazmolitik etkisi için tüketilir. İki-üç dal adaçayının tüm yaprakları, bir çay kaşığı kekik ve nane yaprağı ile ½ çay kaşığı limon suyu 2 lt kaynar suya atılır ve demlenmeye bırakılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 2: Adaçayı yaprak ve genç sürgünleri, nane yaprakları ve bal karıştırılması ile elde edilen infüzyon çayı, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları tedavisi ile midevi etkisi için tüketilir. İki-üç dal adaçayının tüm yaprakları, bir çay

kaşığı nane yaprağı 1 lt kaynar suya atılır ve demlenmeye bırakılır. ½ çay kaşığı bal eklenerek, günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 3: Adaçayı yaprak ve genç sürgünlerinden, nane ve kekik yaprakları ile limon suyundan elde edilen infüzyon çayı, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları tedavisi ile spazmolitik etkisi için tüketilir. İki-üç dal adaçayının tüm yaprakları, bir çay kaşığı kekik ve nane yaprağı ile ½ çay kaşığı limon suyu 1 lt kaynar suya atılır ve demlenmeye bırakılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 4: Adaçayı yaprak ve genç sürgünleri ile nane ve kekik yapraklarının karıştırılmasından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları tedavisi ile midevi ve spazmolitik etkisi için tüketilir. İki-üç dal adaçayının tüm yaprakları, bir çay kaşığı nane ve kekik yaprağı 1 lt kaynar suya atılır ve demlenmeye bırakılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 5: Adaçayı yaprak ve genç sürgünleri ile hazır poşet yeşil çay karıştırılması ile elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları tedavisi ile midevi, öksürük giderici ve antidepresan etkisi için tüketilir. İki-üç dal adaçayının tüm yaprakları, bir poşet yeşil çay 1 lt suda kaynatılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir

KARIŞIM 6: Adaçayı yaprak ve genç sürgünleri ile kekik yapraklarının karıştırılması ile elde edilen infüzyon/dekoksasyon çayı, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları tedavisi ile kolesterol düşürücü etkisi için tüketilir. İki-üç dal adaçayının tüm yaprakları, bir çay kaşığı kekik yaprağı 1 lt kaynar suya atılır/kaynatılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 7: Adaçayı yaprak ve genç sürgünleri ile hazır poşet bahar, zencefil ve karanfil tozu ile elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları ve hazımsızlık tedavisi ile östrojen artırıcı etkisi için tüketilir. İki-üç dal

adaçayının tüm yaprakları, bir çay kaşığı bahar, zencefil ve karanfil 1 lt suda kaynatılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 8: Adaçayı yaprak ve genç sürgünleri, hazır poşet karabiber tozu ile limon suyu karışımından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları ve soğuk algınlıkları tedavisi ile midevi etkisi için tüketilir. İki-üç dal adaçayının tüm yaprakları, ½ çay kaşığı limon suyu ve ½ çay kaşığı karabiber 1 lt kaynar suya konulur ve demlenmeye bırakılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 9: Adaçayı yaprak ve genç sürgünleri, Lazmarin yaprakları karışımından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları tedavisi için tüketilir. İki-üç dal adaçayının tüm yaprakları, bir çay kaşığı ince kıyılmış Lazmarin yaprağı 1 lt kaynar suya konulur ve demlenmeye bırakılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.21.8. *Thymus capitatus* (L.) Hoffmanns. & Link

10-25 cm boyunda, çok dallı, sert, kubbeli cüce çalılar. Küçük yapraklı, kuvvetli aromatik çok yıllık bitkilerdir. Gövdesi açık gri renkte, pulsu ve ince tüylüdür. Yapraklar dar, sapsız, uçlar tüylü, küçük yapraklar kümeler halindedir. Çiçekler sapsız, 10-15 mm. Kaliks 2 dudaklı, 5 dişli. Korolla lila-pembe veya beyaz çiçekli, 6 mm uzunluğunda huni şeklinde tüp oluşturmakta. Üst dudak dişli, alt dudak 3 loblu ve sıklıkla koyu benekli. Çiçeklenme dönemi Mayıs-Ekim.

<http://www.funghiitaliani.it/uploads/post-3373-1132820210.jpg>

Yöresel Adı: Tülümbe, Yabani kekik

Türkçe Adı: Tülümbe

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kayalık deniz kenarlarında ve ovalarda bulunur. Lefkoşa, Girne.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağı timol ve karvakrol bakımından zengindir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6668

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yaprak ve genç sürgünlerinden elde edilen dekoksion çayı, dahilen, spazmolitik ve öksürük giderici etkisi ve astım tedavisi için tüketilir. İki

dalın tüm yaprakları 1 lt suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

- b) Genç yaprakları, doğrudan, çiğnenir ve bir müddet sonra dışarıya tükürülür. Ağız ülserleri ve kanserleri tedavisi için tüketilir. Üç-dört yaprak ağızda bir-iki dakika çiğnendikten sonra, dışarıya tükürülür. Günde üç-dört kez, iyileşinceye kadar çiğnenip-tükürülür.

4.22. LAURACEAE

4.22.1. *Laurus nobilis* L.

7 m'ye kadar boylanabilen, kışın yaprağını dökmeyen, çalı veya ağaçlar. Yapraklar kısa saplı, derimsi ve sert, kenarları dalgalı, alt kısımları belirgin damarlı, obovat-oblong, koyu yeşil renkte, aromatik. Dişi ve erkek çiçekler ayrı ağaçlardadır. Periant 4 loblu, sarımsı-beyaz. Erkek çiçekler 8-12 kalın stamen, dişi çiçekler 3 loblu stigma ve 4 kısır stamen içerir. Meyve 1-1.8 cm küçük bir zeytin tanesi biçiminde olup, olgunlukta parlak siyah renktedir. Çiçeklenme zamanı, Şubat-Nisan.

By Seda Birinci

Yöresel Adı: Akdeniz defnesi, Defne

Türkçe Adı: Akdeniz defnesi

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Dağlık ve su kenarında olan kayalık yerlerde görülür. Girne'nin kuzey kesiminde, Lapta'dan Kantara'ya kadar olan orta ve yüksek bölgelerde görülür.

Kimyasal İçeriği: Sabit ve uçucu yağlarca zengindir. Uçucu yağın büyük kısmı kaliptol, geraniol ve sitronellol, daha az bir kısmı ise öjenol, metilöjenol ve asetilöjenol oluşturur.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6669

Yöresel Kullanılışı:

- a) Taze/kuru yapraklarından elde edilen dekoksion çayı, dahilen, kolesterol düşürücü, adet söktürücü, antiseptik ve diüretik etkisi için tüketilir. Beşaltı yaprak 700 ml suda kaynatılır ve soğutulduktan sonra içilir. Günde üç çay bardağı, tok karnına, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Taze/kuru yapraklarından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, bağırsak hareketlerini düzenleyici etkisi için tüketilir. Beş-altı yaprak 700 ml suda kaynatılır. Günde üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- c) Kuru yaprakların ezilmesi elde edilen toz, haricen, pişiklerin tedavisi için tüketilir. Fındık büyüklüğünde toz, pişiklere sürülür. Günde üç kez, iyileşinceye kadar pişikli bölgeye sürülür.
- d) Yaprak ve meyvelerinden çıkarılan yağdan elde edilen sabun, saç kepeğini gidermek için kullanılır. Saçlar günde bir kez, devamlı olarak bu sabunla yıkanır.
- e) Meyvelerinin preslenmesi ile elde edilen yağ, haricen, antiromatizmal etkisi için tüketilir. 1 kg meyve preslenerek elde edilen yağ, günde iki kez romatizmal bölgelere masajla yedirilir. İyileşinceye kadar.

KARIŞIM 1: Taze/kuru defne ile taze/kuru lazmarin ve okaliptüs yaprak karışımından elde edilen dekoksion çayı, dahilen, antiromatizmal etkisi için tüketilir. Üç-dört defne yaprağı, bir tatlı kaşığı efgalitto ve lazmarin yaprağı, 1 lt suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.23. *LILIACEAE*

4.23.1. *Allium ampeloprasum* L.

2 m ya da daha çok boylanabilen, kaba yapılı, dik, yuvarlakımsı 3-6 cm bulbtan uzanır. 4-10 yapraklar 4 cm genişliğindedir. Çiçekler çok sayıda şemsiye şeklinde 3-10 cm çapında kırmızımsı veya leylak rengi, bazen beyazdır. Periant segmentleri 4-6 mm uzunluğunda, içteki 3 stamen 3 parçalı ve sadece ortadaki parça anter taşımakta. Çiçeklenme dönemi Mayıs-Haziran.

By Seda Birinci

Yöresel Adı: Yalancı pırasa, Yaz sarmısağı

Türkçe Adı: Yalancı pırasa, Yaz sarmısağı

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Tarlalarda, çorak arazilerde, taşlık tepe yamaçlarında bulunur. Girne, Lapta, Salamis, Boğaz.

Kimyasal İçeriği: Diosgenol adı verilen sapogenol bakımından zengindir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6670 Yöresel**Kullanılışı:**

- a) Bulb (soğan) doğrudan, dahilen, antihelmintik ve antihipertansif etkisi için tüketilir. Günde iki-üç diş sarımsak, iyileşinceye kadar, çiğnenir veya yutulur.

4.23.2. *Allium neapolitanum* Cyr.

Düz, tüysüz, 50 cm boyunda, soğanıyla çoğalan bir bitkidir. Yapraklar, 2'li veya 4'lü içe kıvrıktır. Çiçekler çok sayıda beyaz bardak şeklinde oval segmentleri vardır. Şemsiye şeklinde çiçek kümesi mevcuttur. Elle ezildiğinde çıkan kokusundan dolayı bu isimle anılıyor. Çiçeklenme dönemi Şubat-Mayıs.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Yabani sarmısak, Osuruk otu

Türkçe Adı: Yabani sarmısak

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Tarlalarda, su yataklarında bulunur. Beşparmak sıra dağları, Bufavento Kalesi, Kantara Kalesi, St. Hilarion Kalesi, Çamlıbel.

Kimyasal İçeriği: Diosgenol adı verilen sapogenol bakımından zengindir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6671

Yöresel Kullanılışı:

- a) Bulb (soğan) doğrudan, dahilen, antihelmintik ve antihipertansif etkisi için tüketilir. Günde iki-üç diş sarımsak, iyileşinceye kadar, çiğnenir veya yutulur.

4.23.3. *Asparagus acutifolius* L.

2 m'ye kadar boylanan, çok sayıda dalları olan gövde, soğansı rizomdan, tuberle karışmış köke sahip, genç sürgünleri yumuşak, pulsu yapraklara sahip, yetişkin gövdeler üzerindeki yapraklar keskin bazal mahmuzlu. Çiçekler kremsibeyaz, periant 6 segmentlidir. Daha büyük çiçekler 3.5 mm, erkek ve küçük olanlar 2.5 mm, dişi. Meyve 8-10 mm çapında yuvarlak siyah taneli. Çiçeklenme dönemi, Temmuz-Ekim.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Sivri yapraklı kuşkonmaz, Ayrelli

Türkçe Adı: Sivri yapraklı kuşkonmaz

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kuru yamaçlarda, kuzey merkez bölgelerde yaygın. Boğaz, Kalecik.

Kimyasal İçeriği: Asparagin ve vitamin bakımından zengin.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6672

4.23.4. *Asparagus stipularis* Forrsk.

1 m kadar büyüyen, çok yıllık bitki. Köşeli, odunsu, çok dallı gövdesi kısa ve kalın kökleşmiş rizomdan uzamakta. Gerçek yapraklar uçlarında mahmuzlu, kağıtimsı pullara indirgenmiştir, fakat gövde de dikenli, tekli veya üçlü 2 cm uzunluğunda yapraklar (kladotlar) taşır. Çiçekler yeşilimsi-beyaz renktedir.

Kladotların bazalinde tek ya da çiftler halinde bulunur. Erkek çiçekler segmentleri ile birlikte 2.5 mm, dişi çiçekler ise segmentleri ile birlikte 2 mm uzunluğunda. Çiçeklenme dönemi Nisan-Haziran.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Ağrelli, Ayrelli

Türkçe Adı: Ağrelli, Kuşkonmaz

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Çayırılarda, çam ormanlarda, tuzlu topraklarda, kumlu ya da kayalık sahil şeritlerinde geniş dağılım gösterir. Değirmenlik.

Kimyasal İçeriği: Asparagin ve vitamin bakımından zengin.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6673

***Asparagus acutifolius* ve *Asparagus stipularis* Yöresel Kullanılışı:**

- a) Genç sürgünleri, doğrudan, çiğ ya da pişmiş olarak, dahilen, kardiovasküler ve gastrointestinal sistemin çalışmasını düzenleyici ve antiromatizmal etkisi için tüketilir. Yirmi adet genç sürgünden yapılan yemeği, günde bir öğün, iyileşinceye kadar yenilir.
- b) Genç sürgünlerden elde edilen dekoksasyon çayı diüretik etkisi için tüketilir. On sürgün küçük parçalara ayrılıp 1 lt suda kaynatılır. Günde iki kez, iyileşinceye kadar içilir.

4.23.5. *Asphodelus aestivus* Brot.

1 m ya da daha çok uzayabilen, kuvvetli, dik çok yıllık bitki. Etli kökler iğ şeklindeki tuberlerle karışık, yapraklar kaidede ve kayış şeklinde, 60 cm'ye kadar boylanmakta. Gövde 12 mm çapında, yuvarlak. Çiçek durumu çok dallanmış ve yoğun çiçeklenmiş rasemöz. Periant segmentleri beyaz pembe veya kahverengi damarlı, stamenler hemen hemen eşit sayıda. Çiçeklenme zamanı, Ocak-Haziran.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Şimşir

Türkçe Adı: Şimşir, Yaz Çiriş Otu, Çirişotu

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Yol kenarları, çorak araziler, çayırlar, ormanlık alanlarda görülür. Karpaz, Gazi Mağusa, Beşparmak sıra dağları, Değirmenlik.

Kimyasal İçeriği: Nişasta, müsilaj, inülin ve tanen içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6674

Yöresel Kullanılışı:

- a) Kök tuberlerinden elde edilen dekoksion çayı, dahilen, diüretik ve bağırsak hareketlerini düzenleyici etkisi için tüketilir. Bir kök, 2 lt suda kaynatılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

- b) Kurutulmuş kök tuberlerinin ezilmesi ile elde edilen toz, lapa haline getirilerek, haricen, kanayan yaraları durdurmak için stiptik etkisi için kullanılır. İki tatlı kaşığı toz ve iki çay bardağı su karıştırılır ve elde edilen lapa, günde iki kez yaralı bölgeye sürülür. Kanama devam ederse tatbik devam ettirilebilir.

4.23.6. *Urginea maritima* (L.) Baker

50 cm uzunluğunda, 10 cm genişliğinde, yeşil renkli, çok sayıda yaprağı olan, kış aylarında soğandan yetişen bir bitkidir. Gövde 1,5 m boyunda 50-150 adet, beyaz çiçek taşır. 3 köşeli tohum taşıyan bir kapsülü vardır. Çiçeklenme dönemi TemmuzEylül.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Ada soğanı, Avroşillo, Argoşillo

Türkçe Adı: Ada soğanı

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Dağlık arazi, sahil boyu ve kumsallarda bulunur. Bellapais, Değirmenlik, Lefke.

Kimyasal İçeriği: Sillaroza A (sillaren A), Sillaroza B (sillaren B), prosillaridol A heteroziti ve bolca müsilaj içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6675

Yöresel Kullanılışı:

- a) Kurutulmuş bulb (soğan) elde edilen un, dahilen, antihipertansif ve kalp ritmini düzenleyici etkisi için tüketilir. Kurutulmuş bulb (soğan) rendelenip, tülbent yardımı ile elendikten sonra elde edilen undan iki kaşık, ½ bardak su ile yutulur. Günde bir kez, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Bulb, doğrudan, haricen, yılan sokmalarına karşı olan etkisi için tüketilir. Yılan sokması olduğu bölgeye ilk müdahale ada soğanının direk olarak yaralı olan bölgeye sürülmesi şeklinde yapılır.
- c) Bulbdan elde edilen merhem, haricen, hemoroit tedavisi için tüketilir. Bir bulb zeytinyağında kızartıldıktan sonra, soğumaya bırakılır, daha sonra

ezilerek merhem elde edilir. Fındık büyüklüğünde merhem günde iki kez, iyileşinceye kadar sürülür.

4.24. LINACEAE

4.24.1. *Linum usitatissimum* L.

1 m kadar boylanabilen ot veya küçük çalı. Yapraklar çok dar ve çoğunlukla 3 damarlı, alternat. Çiçekler düzensiz çatallı çiçek durumunda, sepal, petal, stamen ve karpeller 5. Petaller parlak mavi veya beyaz, 18 mm boyunda. Meyveler yuvarlak kapsül ve 10 kapakçıklı. Bazı varietelerinde kapsül açılmıyor.

Çiçeklenme dönemi Ocak-Haziran.

http://www.missouriplants.com/Bluealt/Linum_usitatissimum_plant.jpg

Yöresel Adı: Keten

Türkçe Adı: Keten

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Taşlık arazi, dere boyları ve gariglerde bulunur. Lefke, Yayla, Karpaz.

Kimyasal İçeriği: Müsilaj, sabit yağ ve siyanogenetik heterozitlerden linamarozit içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6676

Yöresel Kullanılışı:

- a) Tohumlar, doğrudan, dahilen, kolesterol düşürücü ve antihipertansif etkisi için tüketilir. Günde bir çay kaşığı, aç karnına, iyileşinceye kadar yenilir.

4.25. MALVACEAE

4.25.1 *Malva sylvestris* L. var. *oxyloma* L.

Çok dallı, dikey veya yayılarak büyüyen, 1,5 m boyunda, çok yıllık bir bitkidir. Yapraklar yuvarlakımsı ve uzun saplı, 5-7 loblu, sıg ve yuvarlak dişli.

Çiçekler toplu halde, 2'li veya 5'lidir. Çiçeklerin, 3 cm aralıklarla açık leylak renginde ve üzerinde koyu çizgiler bulunur. Çiçeklenme dönemi Mart-Eylül.

By Seda Birinci

Yöresel Adı: Ebegümece, Gömeç

Yöresel Adı: Ebegümece

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Tarlalar, çorak arazilerde yetişir. Girne.

Kimyasal İçeriği: Müsilaj içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6677 Yöresel

Kullanılışı:

- a) Yapraklarından elde edilen dekoksiyon çayı, dahilen, rahatlatıcı, bağırsak hareketlerini düzenleyici, bronkodilatör, öksürük giderici ve müshil etkisi için tüketilir. Beş-on yaprak 1 lt suda kaynatılır. Günde bir çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Yapraklarından elde edilen lapa, haricen, arı sokmalarına karşı tedavi edici etkisi için kullanılır. Ezilmiş beş yaprak ve üç tatlı kaşığı zeytinyağı karıştırılır, fındık büyüklüğünde karışım ilgili bölgeye tatbik edilir. Günde iki kez, iyileşinceye kadar sürülür.

- c) Yaprakları doğrudan, dahilen, çiğ olarak antihiperglisemik etkisi için tüketilir. Günde iki-üç yaprak iyileşinceye kadar yenilir.
- d) Yapraklarından yapılan yemeği, doğrudan, dahilen, laksatif etkisi için tüketilir. Günde iki öğün yenilir.

4.26. *MELIACEAE*

4.26.1 *Melia azedarach* L.

Yaprağını döken ve 15 m kadar boylan bir ağaçtır. Yapraklar, kontürde üçgen şeklinde, çift-pinnat, keskin uçlu bireysel ovat yaprakçıklarla 40 cm uzunluğundadır. Çiçekler hoş kokulu, panikula durumda ve leylak rengindedir. Meyve erik şeklinde, sarı renkte, etli ve 2 cm boyunda, 5 tohumlu bir drupadır. Çiçeklenme dönemi Nisan-Mayıs.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Zangalak ağacı, Tespih ağacı

Türkçe Adı: Zangalak

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde, her yükseklikte görülebilir.

Kimyasal İçeriği: -

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6678

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yakılan dalın çıkardığı yağı, haricen, temriye denilen cilt hastalığı tedavisi için kullanılır. Üç-dört dalın yakılması ile çıkan yağdan, 10 ml alınarak ilgili bölgeye tatbik edilir. Günde iki kez, iyileşinceye kadar sürülür.

4.27. MORACEAE

4.27.1 *Ficus carica* L.

Süt içeren, yaprak döken dioik çalı ya da küçük ağaçlar. Yaprakları 30 cm uzunluğunda, palmat loblu, kenarlar girintili-çukuntılı ve dişli, her iki yüzü de tüylü. Erkek bitkinin çiçek durumlarında verimli erkek çiçeklerin yanı sıra, verimsiz dişi çiçekler (mazi çiçekleri) de bulunur. Mazi çiçeklerinin stillusları verimli dişi çiçeklerinkinden çok daha kısadır. Dişi bitkinin çiçek durumlarında ise sadece dişi

çiçekler vardır. Reseptakulum etlenince armut şeklini alan bir tablanın içinde açık kahverengi akenleri içeren meyveyi oluşturur. Çiçeklenme zamanı, Mart-Nisan.

By Seda Birinci

Yöresel Adı: İncir

Türkçe Adı: İncir

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde görülür. Girne.

Kimyasal İçeriği: Furanokumarin ve furanokinolein içerir. Şeker, pektin, yağ ve vitamin de içerir.

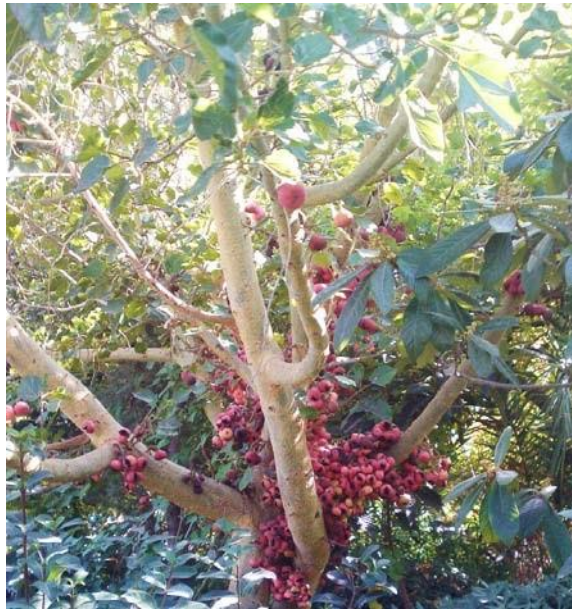
Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6679

Yöresel Kullanılışı:

- a) Dallarının kesilmesi elde edilen sütü, haricen, ıskatro (*Verruca vulgaris*), siğil, çıban ve böcek ısırılmaları tedavisi için tüketilir. Bir dal gövdeden ayrılır ayılmaz çıkan sütü, günde bir kez, iyileşinceye kadar ilgili bölgeye tatbik edilir.
- b) Yapraklarının kaynatılması ile elde edilen sıvı, haricen, böcek ısırılmaları tedavisi için kullanılır. İki büyük yaprak 700 ml suda kaynatılır ve elde edilen su pamuk yardımı ile ilgili bölgeye tatbik edilir. Günde iki kez, iyileşinceye kadar tedaviye devam edilir.

4.27.2. *Ficus sycomorus* L.

Geniş taçlı, tüylü filizleri ve sivri olmayan, tam, oblong yapraklarıyla 20 m kadar boylanabilen, yaprak döken ağaçtır. Meyve 2 cm çapında, ovoid ya da küresel ve yaşlı gövde üzerinde küme halinde büyümekte. Çiçeklenme dönemi Mart-Nisan.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Cümbez Türkçe

Adı: Cümbez

K.K.T.C.' deki Yayılışı: Her yerde görülebilir. Girne, Karaman, Lapta.

Kimyasal İçeriği: Furanokumarin ve furanokinolein içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6680

Yöresel Kullanılışı:

- a) Meyveleri doğrudan, dahilen, laksatif ve antispazmodik etkisi için tüketilir. Günde üç-dört meyve, iyileşinceye kadar yenilir.
- b) Dallarının kesilmesi elde edilen sütü, haricen, ıskatro (*Verruca vulgaris*), tedavisi için tüketilir. Bir dal gövdeden ayrılır ayılmaz çıkan sütü, günde bir kez, iyileşinceye kadar ilgili bölgeye tatbik edilir.

4.27.3. *Morus alba* L.

15 m'ye kadar boylanabilen, iri yapılı, yaprak döken ağaçlar. Dişli yapraklar geniş, kalp şeklinde, tam veya 3-5 parçalıdır. Aksiller erkek çiçekler 2 cm uzunluğunda, diş çiçekler, daha kısa. Periantlar şişerek, akenler etrafında etli, beyazımsı ve en sonunda pembe ve kırmızı zar oluşturur, sonrasında akenler birleşerek yalancı meyve oluşur. Çiçeklenme dönemi, Mart-Nisan.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Akdut

Türkçe Adı: Akdut

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde görülebilir. Girne, Karaman, Lapta.

Kimyasal İçeriği: Flavonlardan mulberrol içerir. Aynı zamanda adenin, glikoz, asit, mineraller ve vitaminler içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6681

Yöresel Kullanılışı:

- a) Meyvelerinden elde edilen marmelat, taze/kuru meyveler veya meyve suyu, dahilen, rahatlatıcı ve antioksidan etkisi için tüketilir. Günde yirmi meyve veya bir bardak taze sıkılmış akdut suyu içilir.
- b) Meyvelerinden elde edilen sütü, haricen, sinek sokmaları ve çıban tedavisi için tüketilir. Fındık büyüklüğünde sütü günde iki kez, iyileşinceye kadar ilgili bölgeye tatbik edilir.

4.28. MYRTACEAE

4.28.1. *Eucalyptus camaldulensis* Dehnhardt

24 m boya ulaşan veya daha çok sarkılı dalları olan ve kabuklar pul pul dökülerek gövde de açık renkli büyük parseller bırakan heybetli ağaçlar. Olgunlaşmış yapraklar, mızrak şeklinde, boyutları 15 cm ya da daha uzundur ve içe doğru kıvrıktır. Çiçekler 5-10 adet, belirgin biçimde saplı ve uçta umbel. 2-3 mm uzunluğunda kaliks tüpünün (hipantiyum) kapağı (operkulum) kısa ve konik şeklindedir. Meyve 4 üçgenimsi kapakla yarım daire şeklinde ve 7 mm'dir. Çiçeklenme dönemi Ağustos-Kasım.

http://www.floradecanarias.com/imagenes/eucalyptus_camaldulensis2.jpg

Yöresel Adı: Efgalitto, Okalıptüs, Sıtma ağacı.

Türkçe Adı: Okalıptüs, Sıtma ağacı.

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Alçak yerlerde, ovalarda görülüyor. Özellikle bataklıklarda.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağ ökaliptol, terpineol ve izoborneol taşır.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6682

4.28.2. Eucalyptus tereticornis Sm.

20 m'ye kadar boylanabilen, kabuk ve yaprakları *Eucalyptus camaldulensis* bitkisi ile aynı olan heybetli ağaçlar. Çiçekler saplı, 3-7, uçlarda umbel. Hipantiyum 2-3 mm uzunluğunda, operkulum 6-12 mm. Meyveler *Eucalyptus camaldulensis* bitkisi ile aynı, 6 mm. Çiçeklenme dönemi Ağustos-Kasım.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Efgalitto, Okalıptüs, Ekalıpto, Sıtma ağacı.

Türkçe Adı: Okalıptüs, Sıtma ağacı.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağ ökalıptol, terpineol ve izoborneol taşır.

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Alçak yerlerde, ovalarda görülüyor. Balıkesir. **Herbaryum**

Örneği Kayıtları: NEUN 6683

***Eucalyptus camaldulensis* ve *Eucalyptus tereticornis* Yöresel Kullanılışı:**

- a) Yapraklarının kaynatılması ile edilen buhar, grip, nezle tedavisi ve üst solunum yollarını açıcı, öksürük giderici ve lohusalarda rahatlatıcı etkisi için inhale edilir. Üç, yapraklı dal 5 lt suda kaynatılır ve çıkan buhar inhalasyonu sağlanır. Günde bir kez akşamları, iyileşinceye kadar inhalasyon sağlanır.
- b) Yapraklarının kaynatılması ile elde edilen sıvı, haricen, antiromatizmal etkisi için kullanılır. Üç, yapraklı dal 5 lt suda kaynatılır ve ağrılı uzuvlar bu su içerisine konularak, soğuyunca kadar bekletilir. Günde bir-iki kez, iyileşinceye kadar kullanılır.

4.28.3. *Myrtus communis* L. var. *leucocarpa* DC.

1-5 m boyunda herdem yeşil çalimsı ağaçlar. Yapraklar ovat-lanseolat, derimsi, sivri uçlu. Çiçekler, güzel kokulu, ince uzun sapın ucunda 1-2.5 cm uzunluğunda, 5 beyaz petal ve birçok stamen bulundurmakta. Meyve genellikle mavimsi siyah renkte (yaban mersininde ise beyaz renkte) ovalimsi bakka.

Çiçeklenme zamanı, Mayıs-Ağustos.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Mersin

Türkçe Adı: Mersin

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kaya yamaçlarında, yol kenarlarında, sulak yerlerde yetişir. Kuzey merkezde yaygın, kuzey batı ve Karpaz'da daha az.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağ içerir. Bileşiminde mirtol, sineol, geraniol ve nerol vardır.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6684

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yapraklarından elde edilen dekoksasyon/infüzyon çayı, dahilen, antihipertansif, antihiperglisemik ve kolesterol düşürücü etkisi için tüketilir. Yirmi yaprak 1 lt suda kaynatılır/kaynar suya konulur. Günde bir çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Kurutulmuş yapraklarından elde edilen toz, haricen, bebeklerde pişik tedavisi için kullanılır. Fındık büyüklüğünde pudramsı toz, pişik olan bölgeye, günde iki kez, iyileşinceye kadar tatbik edilir.

4.29. OLEACEAE**4.29.1. *Olea europaea* L.**

Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü yerlerde yayılış gösteren 10–15 m boyunda ağaçlar. Yapraklar derimsi, eliptik, üst kısmı soluk yeşil, alt kısmı gümüşsü yeşil, yoğun lepidot pullarla örtülü. Çiçekler yaprak koltuklarında panikula veya

kümeler halinde korolla tüpü loblarında kısa. Korolla 4 loblu, beyaz, 4 mm. Meyve ovattan oblonga kadar değişen yağlı bir drupa, 1-2.5 cm, olgunlaştığında siyah.

Çiçeklenme zamanı, Nisan-Haziran.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Zeytin

Türkçe Adı: Zeytin

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde görülebilir. St. Hilarion Kalesi, Girne.

Kimyasal İçeriği: Yağında oleik, palmitik, stearik ve linoleik asitlerin trigliseritleri ve E vitamini de içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6685

Yöresel Kullanılışı:

- a) Meyveler, doğrudan, dahilen, kan inceltici etkisi için tüketilir. Günde on zeytin, iyileşinceye kadar yenilir.
- b) Meyvelerinden elde edilen yağ, haricen, karın ve kasık ağrıları tedavisinde spazmolitik etkisi için tüketilir. ½ kahve fincanı ılık zeytinyağı ağırlı bölgelere masajla tatbik edilir. Günde iki kez, iyileşinceye kadar sürülür.
- c) Yapraklarından elde edilen infüzyon/dekoksasyon çayı, dahilen, kolesterol düşürücü etkisi için tüketilir. Yedi-sekiz yaprak 700 ml kaynar suda

demlenmeye bırakılır/kaynatılır. Günde bir çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.30. PALMAE/ARACACEAE

4.30.1. *Phoenix dactylifera* L.

30 m'ye kadar boylanan dioik ağaçlar. Yapraklar büyük, pinnat. Yaprak segmentleri 12-18 m uzunluğunda mavimsi-yeşil, alt yapraklar dikenlidir. Gövde dik ve dip kısmından çok sayıda sürgün verir. Meyve mezokarpı etli ve şeker bakımından zengin bir bakkadır. Çiçeklenme dönemi, Nisan-Haziran.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Hurma

Türkçe Adı: Hurma

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde görülebilir, özellikle bataklık olan yerlerde yaygındır.

Kimyasal İçeriği: Şeker içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6686

Yöresel Kullanılışı:

- a) Meyvelerinden elde edilen dekoksiyon çayı, dahilen, bronşit ve soğuk algınlıkları tedavisi ile öksürük giderici etkisi için tüketilir. Dört-beş meyve 700 ml suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.31. PAPAVERACEAE

4.31.1. *Papaver rhoeas* L. var. *oblongatum* Boiss.

Tüylü yaprakları ve gövdesi olan, dikey olarak 30 cm kadar büyüyen, bir yıllık bitkidir. Yapraklar karışık bir şekilde parçalıdır. Çiçekler tekli, uzun bir sap üzerindedir. Petaller 4 cm uzunluğunda, koyu kırmızı renkte, üzerlerinde siyah noktalar vardır. Çiçeklenme dönemi, Şubat-Haziran.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Gelincik, Haşhaş

Türkçe Adı: Gelincik, Haşhaş

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Tarlalarda ve çorak arazide yetişir. Lefkoşa, Lefke.

Kimyasal İçeriği: Kırmızı rengi veren antosiyanozit ve roadin isimli alkaloid içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6687

Yöresel Kullanılışı:

- a) Tohum ve çiçeklerinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, öksürük giderici etkisi için tüketilir. Dört-beş tohum ve çiçek, 700 ml suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.32. PASSIFLORACEAE

4.32.1. *Passiflora caerulea* L.

Tırmanıcı dallanmış gövdesi olan bitki, çok yükselici yapıdadır. Yaprakları 5 parmak şeklindedir, basit bir çiçeği vardır sepal 5 petal 5 şeklindedir. Meyve oval, 34 cm uzunluğundadır. Çiçeklenme dönemi Mayıs-Ekim.

<http://www.passionflow.co.uk/common-passion-flower-p>.

Yöresel Adı: Çarkıfelek

Türkçe Adı: Çarkıfelek, Saat çiçeği

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Bahçe duvarlarında görülür.

Kimyasal İçeriği: İndol alkaloitlerinden harman alkaloiti içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6688

Yöresel Kullanılışı:

- a) Çiçeklerinden elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, uykusuzluk giderici etkisi için tüketilir. Üç çiçek, 700 ml suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.33. *PINACEAE*

4.33.1. *Pinus brutia*

Tenore.

Normalde 25 m, bazen 40 m boylanabilen, piramit ya da düzleşmiş taca sahip, kabuğu gri-kahverengi ve çatlaklı olan ağaçlar. Çiftli iğnemsî yapraklar sert ve ucu batıcı olup, 7-18 cm kadar büyüyebilir ve açık yeşildir. Kısa ömürlü erkek kozalaklar yeni sürgünlerin tabanlarında kümleşmiş, dişi kozalaklar genç sürgünlerin uçlarında meydana gelmekte, 1 cm' den daha uzun olmayan sap üzerinde iki ya da daha çok küme ya da tekli olarak, çeşitli yönlerde konumlanmıştır. İki yaşındaki olgun pullar düz yumrularla sonlanmakta. Her pul 7 mm uzunlukta 2 kağıtsı kanatlı tohum taşımakta. Kozalaklar yumurtamsı, dik veya yükselicidir. Tohumları Ağustos-Eylül arası oluşmaktadır.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Kızılçam

Türkçe Adı: Kızılçam

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde görülebilir. Beşparmak sıra dağları, Lefkoşa, Salamis.

Kimyasal İçeriği: İndol alkaloidlerinden harman alkaloidi ve reçine (oleorezin) içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6689

Yöresel Kullanılışı:

- a) Filizlerinden elde edilen dekoksiyon çayı, dahilen, öksürük giderici ve ekspektoran etkisi için tüketilir. Yarım veya bir tatlı kaşığı ince kıyılmış çam filizi, 700 ml suda kaynatılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 1: Kabukların sirke ile kaynatılması ile edilen karışım, haricen, diş ağrılarını giderici etkisi için tüketilir. 50 ml sirke ve 50 g parça çam kabuğu kaynatılır, soğutulduktan sonra gargara yapılır. Günde iki kez, iyileşinceye kadar tedaviye devam edilir.

4.34. PLANTAGINACEAE

4.34.1. *Plantago coronopus* L. ssp. *commutata* (Guss.) Pilger.

8 cm boyunda, rozet şeklinde, dar yaprakları olan, gövdesiz, tek yıllık veya iki yıllık bir bitkidir. 4-10 cm çapında, silindir şeklinde, çiçek kümesi vardır. Çiçeklenme dönemi, Şubat-Ekim.

http://lh6.ggpht.com/luirig/R5yEM5TeepI/AAAAAAAAAMR0/x6Es44WeSFQ/s800/plantago_coronopus

Yöresel Adı: Taşkiran otu

Türkçe Adı: Karga ayağı, Yapraklı Sinir Otu

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kurak arazi, yol kenarları, deniz sahili ve bataklık bölgelerde bulunur. Boğaz, Girne, Lefkoşa.

Kimyasal İçeriği: Müsilaj, yağ ve protein bakımından zengindir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6690

Yöresel Kullanılışı:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından elde edilen dekoksasyon/infüzyon çayı, dahilen, diüretik ve böbrek taşlarını düşürücü/çözücü etkisi için tüketilir. İki-üç bitkinin toprak üstü kısımları 500 ml suda kaynatılır/kaynar suya konulur. Günde üç su bardağı, iyileşinceye kadar (bazı kişiler aç karnına içmeyi tercih ediyor) içilir.
- b) Bitkinin başakları, doğrudan, çiğ olarak, dahilen, böbrek taşlarını çözücü etkisi için tüketilir. Günde yirmi başak, iyileşinceye kadar yenilir.

KARIŞIM 1: Taşkıran otu bitkisinin toprak üstü kısımları, mısır püskülü ve kiraz sapı karışımından elde edilen dekoksasyon çayı, böbrek taşlarını düşürücü etkisi için tüketilir. Bir taşkıran otu bitkisinin toprak üstü kısımları, bir tutam mısır püskülü ve üç-dört kiraz sapı, 1 lt suda kaynatılır. Günde üç kez, ½ su bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.35. PLANTANACEAE

4.35.1. *Platanus orientalis* L.

Yüksek boylu 20 m boylanan, yaprak dökücü ağaçlardır. Yapraklar almaçlı, tam veya palmat loblu. Çiçekler tek eşeyli, uzun ve aşağı doğru sarkan çiçek sapının ucundaki küre şeklindeki başaklarda. Erkek çiçeklerde kaliks çanak şeklinde, petaller 3-7 parçalı, stamenler 3-7. Dişi çiçeklerde kaliks çanak şeklinde 3-5 loplu veya ayrık sepalli, petaller çoğunlukla yok, ginekeum apokarp 5-9 pistilli, ovaryum üst durumlu, 1 ovullü ortotrop. Meyve tabanı uzun tüylerle çevrili bir aken. Çiçeklenme dönemi Mart-Nisan.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Çınar

Türkçe Adı: Doğu Çınarı

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Su yakınlarında görülür. Alsancak, Lapta, Değirmenlik üstünde azalmakta olsa da Başpınar'da.

Kimyasal İçeriği: -

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 0640

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yapraklarından elde edilen dekoksion çayı, dahilen, antihiperglisemik ve antiromatizmal etkisi için ve eklem ağrılarının tedavisi için tüketilir. İkiüç yaprak 700 ml suda kaynatılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.36. POACEAE/GRAMINEAE

4.36.1. *Hordeum vulgare* L.

Tek yıllık, 80 cm kadar boylanabilen, yaprakları 60 cm uzunluğunda, 15 mm. genişliğindedir. Başakları 6-10 cm uzunluğunda, kılçıkları dışarı, çiçeklenme dönemi, Nisan-Haziran

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Arpa

Türkçe Adı: Arpa

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Tarla sınırlarında ve yamaçlarda yetişir.

Kimyasal İçeriği: Nişasta içerir. **Herbaryum**

Örneği Kayıtları: NEUN 6691

Yöresel Kullanılışı:

KARIŞIM 1: Arpa bitkisi gövde ve genç sürgünleri, ısırgan ve gömeç yaprakları ile zeytinyağı karışımından elde edilen lapa, antiromatizmal etkisi için kullanılır. Genç sürgünleri ile birlikte üç-dört gövde, iki ısırgan ve gömeç yaprağı ile 100 ml zeytinyağından elde edilen karışım ezilerek, iki saat bekletilir, ilgili eklem

yerlerini tatbik edilir. Fındık büyüklüğünde lapa, günde iki kez, üç gün boyunca kullanılır.

4.36.2. *Triticum aestivum* L.

Tek yıllık, 75 cm kadar boylanabilen, gövde içerisi boş, geniş yassı yaprakları genç formda tüylüdür fakat olgunlaşınca tüysüzdür. Bu yapraklar 60 cm boyunda, 1.5 cm genişliğindedir. Başakları 6-18 cm olup, püsküllü bir eksene sahiptir, başakları her zaman omurgalı şekildedir. Başaklanma dönemi Mart-Nisan.

www.apsnet.org/.../defensesfig27.jpg

Yöresel Adı: Adi buğday, Yumuşak buğday

Türkçe Adı: Adi buğday, Yumuşak buğday **K.K.T.C.'deki**

Yayılışı: Her yerde görülebilir.

Kimyasal İçeriği: Nişasta içerir. **Herbaryum**

Örneği Kayıtları: NEUN 6692

Yöresel Kullanılışı:

- a) Buğday tanelerinden elde edilen unu, karın ağrısı tedavisi için çocuklarda kullanılır. Buğday unu *Olea europae* meyvesinden elde edilen yağda kavrulurken 200 ml su ilave edilerek elde edilen hamur çocukların karnına tatbik edilir. Günde bir kez, iyileşinceye kadar tatbike devam edilir.

- b) Buğday tohumu kepeği, yakılarak çıkan isi, haricen, alerji ve kaşıntı tedavisi için kullanılır. 250 g kepek yakılarak elde edilen is, alerjik bölgeye temas ettirilir. Günde iki kez, iyileşinceye kadar pansumana devam edilir.

4.37. *PORTULACEAE*

4.37.1. *Portulaca oleracea* L.

Etli, zayıf gövdeli, tüylü, 30 cm kadar boylan tek yıllık bitkidir. Yapraklar alternat, tam, obovat ve uçta yuvarlakımsı ya da girintili. Çiçekler sarı renkli kümeler oluşturmuş şekilde, tamamen açıldıklarında 1 cm çapında, petaller girintili. Meyve kapakla açılan kapsüla. Çiçeklenme zamanı, Mayıs-Eylül.

http://www.missouriplants.com/Yellowalt/Portulaca_oleracea_flower

Yöresel Adı: Semizotu

Türkçe Adı: Semizotu

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Alçak yerlerde ovalarda, kıraçlarda, yol kenarlarında bulunur. Lefkoşa.

Kimyasal İçeriği: Müsilaj, saponin, C vitamini, inorganik tuzlar ve protein içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6693

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yaprakları doğrudan, çiğ olarak, dahilen, halsizlik giderici, safra taşlarını düşürücü ve antihelmintik etkisi için tüketilir. Günde iki dal semizotu, iyileşinceye kadar yenilir.

4.38. *PUNICACEAE*

4.38.1. *Punica granatum* L.

5 m kadar boylanan sıklıkla dikenli, yaprak döken, çalı veya küçük ağaçlar. Yapraklar karşılıklı veya kümeler halinde, lanseolattan ters ovata kadar. Çiçekler uçta tek veya kimöz durumlarda, erdişi, ışımsal simetrlili, kızımsı veya nadiren beyaz. Sepaller 5-8 birleşik, petaller 5-7, serbest. Stamenler çok sayıda. Pistil 1, ovaryum alt durumlu, 8-12 karpelli ve lokuluslu, ovüller çok, anatrop, üst lokuslarda plasentasyon eksensel, alt lokuslarda parietal. Meyve kalıcı kaliks lopları taşıyan ve perikarpı derimsi bir baka. Çok fazla tohum içermekte, tohumlarda testa etlenmiş. Çiçeklenme dönemi Haziran-Temmuz.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Nar Ağacı

Türkçe Adı: Nar Ağacı

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde görülür.

Kimyasal İçeriği: Alkaloid (pelletierin) ve tanen içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6694**Yöresel Kullanılışı:**

- a) Meyve içerisindeki taneler, doğrudan/preslenerek çıkarılan suyu, dahilen, detoksifikasyon, antioksidan, bağırsak parazitlerini düşürücü (antihelmintik) ve cildi rahatlatıcı etkisi için tüketilir. Günde bir orta boy nar meyvesi veya bir büyük su bardağı nar suyu, detoksifikasyon ve antioksidan etkisi için devamlı, bağırsak parazitlerini düşürücü ve cildi rahatlatıcı etkisi için iyileşinceye kadar tüketilir.

4.39. RANUNCULACEAE

4.39.1. *Nigella sativa* L.

Dik, yumuşak tüylü, 40 cm boylanan, bir yıllık otsular. Yapraklar 1-3 parçalı ve tüysü. Kaliks 5, korolla 5-10. Ginekeum 5. Foliküller kısmen veya tamamen birleşik bir kapsül şeklinde. Çiçeklenme dönemi Nisan-Ağustos.

http://www.fourlangwebprogram.com/fourlang/nl/pl_la_N.htm

Yöresel Adı: Çörek Otu

Türkçe Adı: Çörek Otu

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Ovalarda ve otlular tepelerde. Girne'nin kuzeyi, Karpaz.

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağ içerir. **Herbaryum**

Örneği Kayıtları: NEUN 6695

Yöresel Kullanılışı:

- a) Tohumlarından elde edilen dekoksion çayı, dahilen, antihiperglisemik, kolesterol düşürücü ve karminatif etkisi için tüketilir. On tohum, 500 ml suda kaynatılır. Günde bir çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.39.2. *Ranunculus bullatus* L. ssp. *cytheraeus* (Hal.) Vierhapper. et.

Rechinger

Kök üzerinde zayıf iğ şekilli tuberleri olan küçük çok yıllık otsular. Taban yaprakları rozet şeklinde, 3-4 kısa salkımlı, kaba dişli kenar uçlu. İpeksi tüylü gövde, genellikle dallanmamış ve tek çiçekli, bazen iki çiçekli. Çiçekler 1,5 cm çapında, 5 ayrı sepal ve 5-6 sarı petale sahip. Çiçeklenme dönemi Kasım- Ocak.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Düğün çiçeği

Türkçe Adı: Düğün çiçeği

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Nemli kayalık yerlerde özellikle dağ eteklerinde yetişir. Lefkoşa, Gazi Mağusa.

Kimyasal İçeriği: -

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6696

Yöresel Kullanılışı:

KARIŞIM 1: Yaprakları ve çiçekler zivaniyada (Kıbrıs'a özgü alkollü sıvı) bekletildikten sonra, zeytinyağı eklenerek elde edilen lapa, haricen, egzama tedavisi için tüketilir. Üç-dört yaprak ve çiçek 100 ml alkolde üç gün bekletilir. Daha sonra süzülerek katı pelte içine 50 ml zeytinyağı eklenir ve karıştırılarak lapa elde edilir.

Fındık büyüklüğündeki lapa, günde üç kez, iyileşinceye kadar ilgili bölgeye tatbik edilir.

4.40. RHAMNACEAE

4.40.1. *Zizyphus lotus* (L.) Lam.

Çok yıllık, çok dikenli çalı bitkisidir. Beyazımsı veya açık gri bir gövdeye sahip, yaprağını döken, 2 m boyundadır. Zigzag dalları dikenlidir, yapraklar 2 cm boyunda, petaller sarı renktedir. Meyve daire ve 1,5 cm çapında, tatlı fakat lezzetli değildir. Çiçeklenme dönemi, Mayıs-Haziran.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Yabani hünnab, Gonnara

Türkçe Adı: Yabani hünnab

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Tarlalarda görülür. Değirmenlik, Lefkoşa.

Kimyasal İçeriği: Reçine içerir. **Herbaryum**

Örneği Kayıtları: NEUN 6697

Yöresel Kullanılışı:

- a) Meyveleri, doğrudan, çiğ olarak, dahilen, antihiperglisemik etkisi için tüketilir. Günde bir kez iki yemek kaşığı meyve, iyileşinceye kadar yenilir.

- b) Yaprak ve meyvelerin kurutulup ezilmesi ile elde edilen toz, dahilen, ishal durdurucu etkisi için tüketilir. Günde üç yemek kaşığı toz, iyileşinceye kadar tüketilir.

4.41. ROSACEAE

4.41.1. *Crataegus*

azarolus L.

Bulunduğu yerin yüksekliğine bağlı olarak boyu 4-6 m arasında değişebilir. Gövde kabuğu yarıklı olup kışın yaprağını döker. Taze dalları dikenli ve çok tüylüdür. Yapraklar, kenarları kertikli ve üstü düz, altı tüylüce olan yumurta biçimde yuvarlak uçlu, yeşil renkte, kısa saplar üzerinde parça parça durur. Dalcıkların ucunda 5 petalli, sert kokulu beyaz çiçekler yer alır. Çiçeklenme dönemi Mart-Mayıs.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Alıç, Yemişen

Türkçe Adı: Alıç

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Kayalık dağ eteklerinde görülür. Girne, Lapta.

Kimyasal İçeriği: Flavonoit içerir, prosiyanidol, triterpenik asitler ve kardiyookatif heterozitler içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6699

Yöresel Kullanılışı:

- a) Meyve ve çiçeklerinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, damar sklerizasyonunu önleyici ve sindirim sistemini düzenleyici etkisi için tüketilir. Beş adet çiçek ve meyve, 700 ml kaynar suda demlenmeye bırakılır. Günde bir çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Yaprak ve çiçeklerinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, kalp ritmini düzenleyici ve antihipertansif etkisi için tüketilir. Bir yemek kaşığı kuru yaprak ve çiçek, 600 ml kaynar suda demlenmeye bırakılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir. Kalp ilaçları ile birlikte kullanıldığında taşikardiye neden olabilir.
- c) Çiçekli dallarından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, kalp ritmini düzenleyici etkisi için tüketilir. Bir yemek kaşığı kuru çiçekli dal, 600 ml kaynar suda demlenmeye bırakılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- d) Taze ve kuru sürgünlerinden elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, antipiretik etkisi için tüketilir. Üç-dört dalın sürgünleri, 700 ml suda kaynatılır. Günde bir çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.41.2. *Eriobotrya japonica* Lindley

10 m kadar yükselebilen, kışın yapraklarını dökmeyen, yaprakları ve çiçek durumları kırmızımtırak, esmer tüylü olan bir ağaçtır. Meyvesi 3–6 cm uzunlukta olan,

olgunlukta sarı renkli, tatlı lezzetli ve 1-2 çekirdeklidir. Çiçeklenme dönemi, Nisan-Haziran.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Malta eriği, Yenidünya

Türkçe Adı: Malta eriği, Yenidünya

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Her yerde yetişebilir.

Kimyasal İçeriği: Sükroz, tanen, citrik ve malik asit ile mineraller içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6699

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yapraklarından elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, kolesterol düşürücü etkisi için tüketilir. İnce kıyılmış iki yaprak, 400 ml suda kaynatılır. Günde üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.41.3. Poterium verrucosum G. Don.

Dik büyüyen, tüylü saplara sahip, uzun ömürlü, 45 cm boyolanabilen odunsu bir bitkidir. Yapraklar pinnat 15 cm derin dişli yaprakçıklara sahiptir. Çiçekler uzun sapsal

üzerinde oval, 15 cm büyüklüğündedir. Meyve soluk kahverengi, 5 mm büyüklüğünde köşeli bir yapıya sahiptir. Çiçeklenme dönemi Mart-Mayıs.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: İskatro otu

Türkçe Adı: Çağır düğmesi

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Yamaç ve sulak alanlarda yetişir. Çamlıbel, Salamis.

Kimyasal İçeriği: -

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6767

Yöresel Kullanılışı:

- a) Kurutulmuş meyve ve tohumlardan elde edilen dekoksiyon çayı, haricen, ıskatro (*Verruca vulgaris*) ve siğil tedavisi için tüketilir. Kurutulmuş meyve tohumlar, toz hale getirilir, üç çay kaşığı toz 700 ml suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

- b) Havanda ezilen kuru meyvelerden elde edilen toz, haricen, ıskatro (*Verruca vulgaris*) tedavisi için kullanılır. Yedi-sekiz meyve havanda ezilir, günde bir kez, iyileşinceye kadar ilgili bölgeye tatbik edilir.

4.41.4. *Rubus sanctus* Schreber

Sürünücü ve tırmanabilen bir bitkidir. Gövde açılı, tüylü, dikenli ve bordo rengindedir. Çiçekler dikenli bir aks üzerinde veya aksın ucunda, sepaller geriye dönük vaziyettedir. Petaller 5 veya daha fazla, pembe veya beyaz renktedir. Meyve siyah drupadır. Çiçeklenme dönemi Haziran-Ekim.

http://www.colorfulnature.com/flowers/Rubus_Sanctus/Rubus_Sanctus-

Yöresel Adı: Böğürtlen, Orman üzümü

Türkçe Adı: Böğürtlen

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Yol kenarlarında, çorak arazilerde, su yataklarında görülür. Girne, Lapta.

Kimyasal İçeriği: Tanen, flavonozit ve C vitamini taşır. Aynı zamanda malik asit, sitrik asit, ozlar ve pektin içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6768

Yöresel Kullanılışı:

- a) Taze meyvelerinin sıkılması elde edilen suyu, dahilen, ishal durdurucu etkisi için tüketilir. Günde bir su bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

- b) Yaprakları, doğrudan, haricen, egzama tedavisi için kullanılır. İki yaprak, günde iki kez, iyileşinceye kadar ilgili bölgeye sürülür.
- c) Meyveler, doğrudan, dahilen, antioksidan ve bağışıklık sistemini güçlendirici etkisi için tüketilir. Günde on adet meyve, iyileşinceye kadar yenilir.
- d) Kuru yaprak ve meyvelerden elde edilen, infüzyon çayı, dahilen, diüretik ve tiroit bezlerinin çalışmasını düzenleyici etkisi için tüketilir. Üç çay kaşığı kuru yaprak ve meyve 1 lt kaynar suda demlenmeye bırakılır. Günde bir çay bardağı iyileşinceye, kadar içilir.

KARIŞIM 1: Kökler ve limon suyu karışımından elde edilen dekoksiyon çayı, dahilen, antihiperglisemik ve böbrek taşlarını düşürücü etkisi için tüketilir. Bir kök, 5 lt limon suyu ve 5 lt su içerisinde kaynatılır. Günde bir su bardağı iyileşinceye kadar içilir.

4.42. SOLANACEAE

4.42.1. *Datura stramonium*

L.

50-200 cm boylanabilen, beyaz çiçekli, 1 yıllık ve otsu bir bitkidir. Yaprakları saplı, büyük, ovat, kenarları az girintili ya da sivri lopludur. Korolla huni şeklinde, beyaz-menekşe renkli, 10 cm uzunluğundadır. Meyve ceviz büyüklüğünde ve üzeri dikenli bir kapsüldür, tohumları böbrek biçiminde ve siyah renktedir. Çiçeklenme dönemi, Mayıs-Eylül.

By Seda Birinci

Yöresel Adı: Boru çiçeği

Türkçe Adı: Barut çiçeği, Tatula, Şeytan elması

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Çorak arazilerde ovalarda görülür. Alsancak, Lapta.

Kimyasal İçeriği: Alkaloidleri arasında hiyasiyamin, atropin ve skolamin bulunmaktadır.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6769

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yapraklarının kaynatılması ile açığa çıkan buhar, astım ve grip tedavisi için inhale edilir. Dört-beş yapraklı dal, 3 lt suda kaynatılır ve açığa çıkan buhar inhale edilir. Günde iki kez, iyileşinceye kadar inhalasyon sağlanır.

4.42.2. *Nicotiana glauca* Graham.

Seyrek dallı, dikey büyüyen, 2-4 m boyunda küçük bir ağaçtır. Yaprakları beyaz çiçeklerle kaplı, tüysüz, oval şeklinde, sivri uçlu, 8 cm boyunda ve 3-5 cm uzunluğunda sap üzerindedir. Kaliks 5 dişli, 1 cm boyunda, tüp şeklindedir. Korolla yeşilimsi-sarı, 3-4 cm uzunluğunda, tüp şeklindedir. Meyve yumurta şeklindedir, 1 cm uzunluğundadır. Bütün yıl boyunca sarı renkli çiçekler açar.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Tütün, Doktor ağacı

Türkçe Adı: Tütün

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Çorak arazi, yol kenarları, dere yataklarında bulunur. Salamis, Lefkoşa.

Kimyasal İçeriği: Alkaloid (nikotin gibi) içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6770

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yaprakları, doğrudan, haricen, çıban ve iltihaplı yaraların tedavisi için tüketilir. Yaprak üzerindeki ince zarlı kütikula çıkarılarak, geriye kalan yaprak dokusu ilgili bölgeye tatbik edilir. Günde bir yaprak, iyileşinceye kadar içilir kullanılır.

4.43. URTICACEAE

4.43.1. *Urtica urens* L.

Dikey büyüyen, dört köşe gövdeli, tek yıllık, 60 cm boyunda bir bitkidir. Yapraklarda batan tüyler söz konusudur. Çiçekler salkım çiçek kümesi şeklinde, 1 mm boyundadır, 4 stamen ve anter mevcuttur. Çiçeklenme dönemi Aralık-Nisan.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Isırgan

Türkçe Adı: Isırgan

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Çorak arazilerde ve gübreli tarlalarda bulunur. Girne, Lefkoşa, Gazi Mağusa, Gönendere.

Kimyasal İçeriği: Kalsiyum, potasyum, salisilik asit tuzları, lignanlar, lektinler, fitosterol, triterpenler, kumarinler, polisakkaritler ve yağ asitleri içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6771**Yöresel Kullanılışı:**

- a) Yapraklarından elde edilen dekoksasyon/infüzyon çayı, dahilen, mineral ve vitamin eksikliğinden ortaya çıkan tüm hastalıkların tedavisi, sindirime yardımcı ve midevi etkisi ile şeker dengeleyici, antihipertansif, antienflamatuar, antitümör, hücre yenileyici ve canlılık verici etkisi için tüketilir. İki-üç çay kaşığı taze/kuru ısırgan yaprağı, 700 ml suda kaynatılır/kaynar suda demlenmeye bırakılır. Günde iki çay bardağı, iki-üç hafta boyunca içilir.
- b) Yaprak ve tohumlar doğrudan, çiğ/pişmiş olarak, dahilen, menisküs ve uterinal yaraların tedavisi için tüketilir. Beş yemek kaşığı yaprak ve tohum, iki-üç hafta boyunca yenilir.
- c) Yaprak ve tohumlardan elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, diüretik etkisi için tüketilir. İki-üç çay kaşığı taze/kuru ısırgan yaprağı ve tohum, 700 ml suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iki-üç hafta boyunca içilir.
- d) Yaprak ve saplardan elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, diüretik, böbrek taşı düşürücü, antiromatizmal, kalsiyum kaynağı olarak kemikleri güçlendirici ve menopozda östrojen yapıcı etkisi için tüketilir. Dört-beş yemek kaşığı taze/kuru ısırgan yaprağı ve gövdesi, 700 ml suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iki-üç hafta boyunca içilir.
- e) Blenderden geçirilen yaprak ve gövdeden elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, midevi etkisi için tüketilir.
- f) Yaprak ve taze gövdelerinden elde edilen dekoksasyon çayı, haricen, saçlara canlılık verici etkisi için tüketilir. Bir avuç gövde ve yaprak, 3 lt suda bir hafta bekletilir. Daha sonra kaynatılarak, haftada bir kez banyo suyuna katılarak kullanılır.

- g) Yaprak ve saplardan elde edilen lapa, haricen, akneli cildin tedavisi için kullanılır. 10 yaprak hamlaşana kadar 700 ml suda kaynatılır ve ezilerek, fındık büyüklüğünde lapa akneli cilde tatbik edilir. Günde iki kez, iyileşinceye kadar sürülür.

KARIŞIM 1: Öğütülmüş tohum ve bal karışımı, dahilen, antitümör etkisi için tüketilir. Beş adet tohum öğütülüp balla karıştırılır, günde bir tatlı kaşığı, 2-3 hafta boyunca yenilir.

4.44. VERBENACEAE

4.44.1. *Vitex agnus-castus* L.

1-4 m boyunda ağaçlar veya çalılardır. Yapraklar karşılıklı, 3-7 digitat parçalı. Çiçekler dal uçlarında kümeler halinde, soluk leylak veya mavi renkte. Meyveler küçük küre şeklinde, siyah veya kırmızımsı renktedir. Çiçeklenme dönemi, Haziran-Aralık.

By Çiğdem Ozan

Yöresel Adı: Hayıt ağacı, Ayıt ağacı

Türkçe Adı: Hayıt

K.K.T.C.'deki Yayılışı: Sulak alanlar veya çakıllı sahillerde yetişir. Girne, Karaoğlanoğlu, Lapta, Zafer Burnu.

Kimyasal İçeriği: Flavonozit ve sineol içeren uçucu yağ içerir.

Herbaryum Örneği Kayıtları: NEUN 6772

Yöresel Kullanılışı:

- a) Yaprak ve genç sürgünlerinden elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, spazmolitik etkisi için tüketilir. Üç-dört ince kıyılmış hayıt yaprağı, 700 ml suda kaynatılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.
- b) Meyvelerinden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, adet düzensizlikleri tedavisi ve menopoz döneminde rahatlatıcı etkisi için tüketilir. Bir çay kaşığı tohum, 700 ml kaynar suda demlenmeye bırakılır. Günde iki çay bardağı, üç-dört hafta boyunca içilir.

4.45. Kuzey Kıbrıs'ta Bulunan Tıbbi Kültür/Doğal Olmayan Bitkiler

4.45.1. Familya: APIACEAE/UMBELLIFERAE

4.45.1.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Pimpinella anisum L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Anason

Bitkinin Türkçe Adı: Anason

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağın büyük çoğunluğunu anetol oluşturur. Az miktarda kavikol, estragol içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Tohumlarından elde edilen dekoksasyon/infüzyon çayı, dahilen, yetişkinlerde sakinleştirici-rahatlatıcı, öksürük ve karın sancılarını giderici, üst solunum yolu enfeksiyonları tedavisinde, uyku verici ve menopozda rahatlatıcı olarak, bebeklerde ise karminatif etkisi için tüketilir. Yetişkinler günde iki çay kaşığı tohumu, 700 ml suda kaynatarak/demleyerek, günde iki kez, iyileşinceye kadar içebilir. Bebeklere ise bir kaşık tohum, 600 ml suda kaynatılarak/demlenerek, günde iki kez, iyileşinceye kadar içirilir.

KARIŞIM 1: Tohumundan elde edilen yağ, rakı yapımı sırasında karışıma eklenir. Akciğer kanseri tedavisi için tüketilir. Günde iki su bardağı rakı, iyileşinceye kadar tüketilir.

4.45.2. Familya: GERANIACEAE

4.45.2.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Pelargonium graveolens L' Her.*

Bitkinin Yöresel Adı: İtır, Gül damlası

Bitkinin Türkçe Adı: İtır, İtır çiçek, Gül damlası

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağı geraniol, sitronellol ve az miktarda feniletıl alkol içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Çiçeklerinden elde edilen dekoksion çayı, haricen, ciltteki aknelerin tedavisi için kullanılır. On adet çiçek, 700 ml suda kaynatılır, soğumaya bırakılır daha sonra pamukla akneli bölgeye tatbik edilir. Günde üç kez, iyileşinceye kadar ilgili bölgeye sürülür.

Çiçeklerinden ve yapraklarından elde edilen dekoksion çayı, dahilen, midevi etkisi için tüketilir. On çiçek ve on yaprak, 1 lt suda kaynatılır ve günde iki çay bardağı iyileşinceye kadar içilir.

4.45.3. Familya: LAMIACEAE/LABIATAE

4.45.3.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Mentha piperitum* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Nane

Bitkinin Türkçe Adı: Nane

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağı çoğunlukla mentol (monosiklik bir monoterpen) içerir. Mentol yanında menton ve mentofuran bulunur. **Yöresel Kullanılışı:**

Taze ya da kuru yapraklarından ve genç sürgünlerinden elde edilen infüzyon/dekoksion çayı, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları, soğuk algınlıkları, dismenore tedavisi, öksürük giderici, antihipertansif ve spazmolitik etkisi için tüketilir. İki-üç taze veya bir tatlı kaşığı kuru yaprak 700 ml suda kaynatılır/kaynar suya atılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 1: Taze ya da kuru yapraklarından ve genç sürgünlerinden elde edilen infüzyon/dekoksion çayına limon suyu eklenir, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları tedavisi ile midevi, öksürük giderici ve spazmolitik etkisi için tüketilir. İki-üç taze yapraklı dal 700 ml suda kaynatılır/kaynar suya atılır, iki çay kaşığı limon suyu eklenir. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 2: Taze ya da kuru yapraklarından ve genç sürgünlerinden elde edilen infüzyon/dekoksiyon çayına karabiber eklenir, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları, soğuk algınlıkları ve ses kısıklığı tedavisi ile öksürük giderici ve spazmolitik etkisi için tüketilir. İki-üç taze yapraklı dal 700 ml suda kaynatılır/kaynar suya atılır, bir çay kaşığı karabiber eklenir. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 3: Taze ya da kuru yapraklarından ve genç sürgünlerinden elde edilen infüzyon/dekoksiyon çayına bal eklenir, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları, soğuk algınlıkları ve ses kısıklığı tedavisi ile öksürük giderici, spazmolitik ve midevi etkisi için tüketilir. İki-üç taze yapraklı dal 700 ml suda kaynatılır/kaynar suya atılır, bir çay kaşığı karabiber eklenir. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 4: Taze ya da kuru yapraklarından ve genç sürgünlerinden elde edilen infüzyon/dekoksiyon çayına bal ve limon suyu eklenir, dahilen, üst solunum yolu enfeksiyonları, soğuk algınlıkları tedavisi ile bağırsak hareketlerini düzenleyici etkisi için tüketilir. İki-üç taze yapraklı dal 700 ml suda kaynatılır/kaynar suya atılır, bir çay kaşığı bal ve limon suyu eklenir. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 5: Taze ya da kuru yapraklarından, genç sürgünlerinden ve kekik yapraklarından elde edilen infüzyon/dekoksiyon çayı, dahilen, spazmolitik etkisi için tüketilir. İki-üç taze yapraklı nane dalı ve bir çay kaşığı kekik 700 ml suda kaynatılır/kaynar suya atılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 6: Taze ya da kuru yapraklarından, genç sürgünlerinden, kekik ve adaçayı yapraklarından elde edilen infüzyon/dekoksiyon çayına, bal ve limon suyu eklenir, dahilen, midevi etkisi için tüketilir. İki-üç taze yapraklı nane dalı ve bir çay kaşığı kekik 700 ml suda kaynatılır/kaynar suya atılır, bir çay kaşığı limon suyu eklenir. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 7: Taze ya da kuru yapraklarından, genç sürgünlerinden ve adaçayı yapraklarından elde edilen infüzyon/dekoksasyon çayı, dahilen, spazmolitik etkisi için tüketilir. İki-üç taze yapraklı nane dalı ve bir çay kaşığı kekik 700 ml suda kaynatılır/kaynar suya atılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.45.3.2. Bitkinin Bilimsel Adı: *Ocimum basilicum L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Fesleğen

Bitkinin Türkçe Adı: Fesleğen

Kimyasal İçeriği: -

Yöresel Kullanılışı:

Yapraklarından elde edilen infüzyon çayı, dahilen, sindirim sistemi problemlerinin tedavisi ile mideyi ve rahatlatıcı etkisi için tüketilir. Yarım veya bir tatlı kaşığı ince kıyılmış fesleğen yaprağı, 700 ml suda kaynar suda demlenmeye bırakılır. Günde iki-üç çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.45.4. Familya: LAURACEAE

4.45.4.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Persea americana Mill.*

Bitkinin Yöresel Adı: Avokado

Bitkinin Türkçe Adı: Avokado

Kimyasal İçeriği: Yağ, protein ve vitamince zengindir.

Yöresel Kullanılışı:

KARIŞIM 1: Meyve kabuğu ve tohumu çıkarıldıktan sonra bir miktar limon ile karıştırılarak, doğrudan, dahilen, antianemik etkisi ve hazımsızlık tedavisi için tüketilir. Günde bir avokado meyvesi bir limonun suyu ile karıştırılarak, iyileşinceye kadar yenilir.

4.45.5. Familya: LILIACEAE

4.45.5.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Allium cepa L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Soğan

Bitkinin Türkçe Adı: Soğan

Kimyasal İçeriği: A, C ve B₂ vitamini ile flavonozitler ve kateşol yapısında bir antibiyotik içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Bulb (soğan) iyice ezilerek tuzla karıştırılır. Elde edilen karışım, haricen, ameliyat sonrası ağrıların giderilmesi ve romatizmal ağrıların tedavisinde kullanılır. Bir soğan iki tatlı kaşığı tuzla ezilip karıştırılır. Günde bir kez, iyileşinceye kadar ilgili bölgeye tatbik edilir.

Bulb yumuşayınca kadar kaynatılır ve daha sonra ezilmesi ile elde edilen lapa, haricen, antiromatizmal etkisi ve çürüklerin, çıbanların tedavisi için kullanılır. Bir soğan 800 ml suda kaynatılır, yumuşayınca ezilerek, gazlı beze yayılarak ilgili bölgeye tatbik edilir. İyileşinceye kadar pansumana devam edilir.

Bulbdan elde edilen dekoksasyon/infüzyon çayı, dahilen, öksürük giderici etkisi ve yumurtalık kisti tedavisi için tüketilir. Bir soğan 800 ml suda kaynatılır/kaynar suda demlenmeye bırakılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.45.5.2. Bitkinin Bilimsel Adı: *Allium porrum Don.*

Bitkinin Yöresel Adı: Pırasa

Bitkinin Türkçe Adı: Pırasa

Kimyasal İçeriği: Bir sapogenol olan diosgenol içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Bulb (soğan) yumuşayınca kadar kaynatılır, ezilmesi ile elde edilen kremi lapa, haricen, hemoroit tedavisi için kullanılır. Bir soğan, 500 ml suda kaynatılarak, kremi kıvama getirilerek, fındık büyüklüğünde lapa, ilgili bölgeye tatbik edilir. Günde bir kez, iyileşinceye kadar pansumana devam edilir.

4.45.5.3. Bitkinin Bilimsel Adı: *Allium sativum* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Sarmısak

Bitkinin Türkçe Adı: Sarımsak

Kimyasal İçeriği: Allil disülfür, alliin ve antibiyotik (heterozit taşıyan bir uçucu yağ) içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Bulb (soğan) doğrudan, dahilen, antihipertansif, antiseptik ve antibiyotik etkisi için ve hemoroit tedavisi ile boğaz ağrılarını giderici etkisi için tüketilir. Günde iki-üç diş sarımsak, iyileşinceye kadar, çiğnenir veya yutulur.

Bulb (soğan), ezilerek, haricen, saçkıran tedavisi, göz üzerindeki arpacık ve kırık-çıkık tedavisi için kullanılır. Saçkıran tedavisi için saçkıranlı bölgeye atılan küçük bir sıyrık üzerine bir diş sarmısak sürülür. Günde bir sarımsak, iyileşinceye kadar sürülür. Arpacık tedavisinde ise bir diş sarmısak hafifçe ezilerek, ilgili bölgeye tatbik edilir. Günde iki diş sarımsak, iyileşinceye kadar sürülür. Kırık-çıkık tedavisi için ise beş-on diş sarımsak ezilerek, ilgili bölgeye tatbik edilir ve bir kamış bağlanarak, günde iki kez, iyileşinceye kadar pansumana devam edilir.

4.45.6. Familya: LYTHRACEAE

4.45.6.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Lawsonia inermis* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Kına

Bitkinin Türkçe Adı: Kına

Kimyasal İçeriği: Lavson antibiyotiği ve tanen içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Yapraklarından elde edilen lapa, haricen, saçları besleyici etkisi ve ayak kokusunu giderici ve el-ayak terlemesini önleyici etkisi için kullanılır. Kurutulmuş yaprakları ezilerek toz haline getirilir. 20 gr toza 100 ml su katılarak elde edilen lapa, ilgili bölgeye tatbik edilir. Ayda bir kez tekrar edilir.

4.45.7. Familya: MORACEAE

4.45.7.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Morus nigra L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Karadut

Bitkinin Türkçe Adı: Karadut

Kimyasal İçeriği: Musilaj, siyanin, pektin ve C vitamini içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Meyveleri, doğrudan ya da sıkılması ile elde edilen suyu, dahilen, ağız aftları tedavisi için tüketilir. Günde yirmi adet meyve veya bir su bardağı meyve suyu, iyileşinceye kadar içilir.

4.45.8. Familya: MYRTACEAE

4.45.8.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Syzygium aromaticum L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Karanfil

Bitkinin Türkçe Adı: Karanfil ağaç, Bahar karanfil ağaç **Kimyasal**

İçeriği: Uçucu yağ öjenol ve bir miktar tanen taşır.

Yöresel Kullanılışı:

Gövde kabuğu bir gece suda bekletilip süzülmesi ile elde edilen sıvı, dahilen, ağız ve yutak enflamasyonu tedavisi ve midevi etkisi için tüketilir. 5 g karanfil tozu veya üç parça karanfil kabuğu, 500 ml suda, bir gece bekletilir. Günde bir su bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.45.9. Familya: OLEACEAE

4.45.9.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Jasminum grveiflorum L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Yasemin

Bitkinin Türkçe Adı: Yasemin çiçek, İtalyan yasemini, İspanyol yasemini **Kimyasal**

İçeriği: Uçucu yağlar içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Çiçeklerinden elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, midevi ve bağırsak hareketlerini düzenleyici etkisi için tüketilir. On çiçek, 100 ml suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.45.10. Familya: PAPAVERACEAE

4.45.10.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Chelidonium majus L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Kırlangıç otu **Bitkinin**

Türkçe Adı: Kırlangıç otu **Kimyasal İçeriği:**

Sanguinarin, keleritin, kelidonin ve homokelidonin alkaloitlerini içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Yaprak ve genç sürgünlerden elde edilen infüzyon çayı, dahilen, spazmolitik etkisi için tüketilir. İki-üç yapraklı dal ince kıyılarak, 700 ml kaynar suda demlenir. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.45.11. Familya: POACEAE/GRAMINEAE

4.45.11.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Oryza sativa L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Pirinç

Bitkinin Türkçe Adı: Pirinç

Kimyasal İçeriği: Nişasta içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Tohumlarından elde edilen dekoksasyon çayı, haricen, saçkıran tedavisi için kullanılır. 100 gr pirinç tanesi, 1 lt suda kaynatılır, saçkıranlı bölge bu su ile yıkanır. Günde bir kez, iyileşinceye kadar ilgili bölgeye bu su ile pansuman yapılır.

4.45.11.2. Bitkinin Bilimsel Adı: *Triticum sativum L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Buğday

Bitkinin Türkçe Adı: Buğday

Kimyasal İçeriği: Nişasta içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Buğday tohumu kepeği, yakılarak çıkan isi, haricen, alerji ve kaşıntı tedavisi için kullanılır. 250 gr kepek yakılarak elde edilen is, alerjik bölgeye temas ettirilir. Günde iki kez, iyileşinceye kadar pansumana devam edilir.

4.45.12. Familya: ROSACEAE

4.45.12.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Armeniaca vulgaris Lam.*

Bitkinin Yöresel Adı: Zerdali, Kayısı

Bitkinin Türkçe Adı: Zerdali, Kayısı

Kimyasal İçeriği: Yağı E vitaminice zengindir. Doymamış yağ asitlerinden oleik asit, linoleik asit içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Meyveleri, doğrudan ya da sıkılması ile elde edilen suyu, dahilen, müshil etkisi ve tansiyon dengeleyici etkisi için tüketilir. Günde dört-beş adet meyve veya bir su bardağı meyve suyu, iyileşinceye kadar içilir.

4.45.12.2. Bitkinin Bilimsel Adı: *Cerasus avium L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Kiraz **Bitkinin**

Türkçe Adı: Kiraz

Kimyasal İçeriği: -

Yöresel Kullanılışı:

Meyve saplarından elde edilen dekoksasyon/infüzyon çayı, dahilen, diüretik ve böbrek taşlarını düşürücü etkisi için tüketilir. Yüz meyve sapı 1 lt suda kaynatılır/kaynar suda demlenir. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.45.12.3. Bitkinin Bilimsel Adı: *Rosa canina L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Kuşburnu

Bitkinin Türkçe Adı: Kuşburnu

Kimyasal İçeriği: Gallik tanen, C vitamini ve flavonozit içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Meyve ve gövde kabuğundan elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, antioksidan etkisi ve soğuk algınlıkları tedavisi için tüketilir. On meyve, 50 gr kabuk, 500 ml suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.45.12.4. Bitkinin Bilimsel Adı: *Rosa damascena Mill.*

Bitkinin Yöresel Adı: Kokulu gül

Bitkinin Türkçe Adı: Gül, Murr gülü, Gül findanı, Gül ağacı, Pembe yağ gülü, Sakız gülü, Isparta gülü

Kimyasal İçeriği: Geraniol, öjenol uçucu yağları ve tanen, kersetol (flavonozit) ve antisiyanozit içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Çiçeklerinin damıtılması ile elde edilen gül suyu, haricen, ciltteki akne tedavisi ve gözlerdeki çapaklanmayı giderici etkisi için tüketilir. 1 kg pembe gülden yaklaşık olarak 500 ml gülsuyu elde edilir. Günde üç kez pamuk yardımı ile ilgili bölgeye tatbik edilir. İyileşinceye kadar pansumana devam edilir.

4.45.12.5. Bitkinin Bilimsel Adı: *Rosa multiflora Thunb*

Bitkinin Yöresel Adı: Gülnasir

Bitkinin Türkçe Adı: - Kimyasal

İçeriği: -

Yöresel Kullanılışı:

Çiçeklerinin damıtılması ile elde edilen gül suyu, haricen, ciltteki akne tedavisi ve gözlerdeki çapaklanmayı giderici etkisi için tüketilir. 1 kg çiçekten yaklaşık olarak 500 ml gülsuyu elde edilir. Günde üç kez pamuk yardımı ile ilgili bölgeye tatbik edilir. İyileşinceye kadar pansumana devam edilir.

4.45.13. Familya: RUTACEAE

4.45.13.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Citrus limon L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Limon

Bitkinin Türkçe Adı: Limon

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağlar, sitral, limonen ve C vitamini içerir. Flavonollerden limositrin ve limositrol içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Meyvelerinin sıkılması ile elde edilen suyu, dahilen, detoksifikasyon etkisi için tüketilir. Günde üç meyvenin suyu, devamlı olarak içilir.

KARIŞIM 1: Limon, portakal ve mandalina meyvelerinin suyu sıkılarak karıştırılarak, dahilen, detoksifikasyon etkisi için içilir. Günde her meyveden birer adet, devamlı olarak içilir.

4.45.14. Familya: SOLANACEAE

4.45.14.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Capsicum annum L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Biber

Bitkinin Türkçe Adı: Biber

Kimyasal İçeriği: Steroidal alkaloidlerden solanokapsin, kapsaisin ve C vitamini içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Yaprak, doğrudan, haricen, kesik, yara ve bere tedavisi için kullanılır. Yaprak yaralı bölge etrafına sarılır ve bekletilir. Günde bir-iki yaprak, iyileşinceye kadar ilgili bölgeye tatbik edilir.

4.45.14.2. Bitkinin Bilimsel Adı: *Solanum tuberosum L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Patates

Bitkinin Türkçe Adı: Patates

Kimyasal İçeriği: Nişasta içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Patates yumrusunun ezilmesi ile elde edilen suyu, dahilen, reflü ve mide ülseri tedavisi için tüketilir. Bir orta boy patates yumrusundan çıkan suyu, günde iki kez, iyileşinceye kadar içilir.

4.45.15. Familya: TILIACEAE

4.45.15.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Corchorus acutangulus L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Molehiya, Mulehiya

Bitkinin Türkçe Adı: Jüt

Kimyasal İçeriği: -

Yöresel Kullanılışı:

Yapraklarından yapılan yemeği, kabızlık giderici, laksatif etkisi için tüketilir. Günde 2 öğün, gün aşırı yenilir.

4.45.15.2. Bitkinin Bilimsel Adı: *Tilia rubra TC.*

Bitkinin Yöresel Adı: Ihlamur

Bitkinin Türkçe Adı: Ihlamur

Kimyasal İçeriği: Musilaj, flavonoit ve uçucu yağ içerir. **Yöresel**

Kullanılışı:

Yapraklarından elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, hiperglisemi tedavisi için tüketilir. Beş yaprak 700 ml suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 1: Ihlamur yaprak ve çiçekleri ile karanfil kabuğu, zencefil rizomu ve tarçın kabuğundan elde edilen dekoksasyon çayı, dahilen, soğuk algınlıkları tedavisi için tüketilir. Günde iki-üç yaprak veya çiçek, yarım çay kaşığı toz tarçın, karanfil ve bir küçük parça zencefil rizomu, 1 lt suda kaynatılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.45.16. Familya: VITACEAEA

4.45.16.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Vitis vinifera L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Üzüm

Bitkinin Türkçe Adı: Üzüm **Kimyasal**

İçeriği: Glikoz içerir.

Yöresel Kullanılışı:

Meyvelerinin damıtılması ile elde edilen zivaniyadan yapılan yakı, haricen, antiromatizmal, antipiretik etkisi ve sırt ağrıları ile soğuk algınlığı tedavisi için tüketilir. 1 kg üzümden elde edilen 100 gr zivaniya, günde bir kez, akşamları ilgili bölgeye yakı yöntemi ile uygulanır. Tedaviye iyileşinceye kadar devam edilir.

Meyvelerinin damıtılması ile elde edilen zivaniya, dahilen, boğaz-baş ağrıları tedavisi için tüketilir. ½ kahve fincanı zivaniya, günde iki kez, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 1: Meyvelerin damıtılması ile elde edilen 1 lt zivaniyada, 50-100 adaçayı yaprağı ve genç sürgünü 2-3 gün bekletilir. Elde edilen tentür süzülerek, analjezik etkisi için tüketilir. Günde bir çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.45.17. Familya: ZINGIBERACEAE

4.45.17.1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Zingiber officinale L.*

Bitkinin Yöresel Adı: Zencefil **Bitkinin**

Türkçe Adı: Zencefil

Kimyasal İçeriği: Uçucu yağ (felandren, kamfen, ökaliptol, sitral, borneol, zingiberen, bizabolen, zingeron) ve reçine taşır. **Yöresel Kullanılışı:**

Rizomundan elde edilen infüzyon çayı ve bal karıştırılarak, dahilen, boğaz enflamasyonları, ağrıları ve soğuk algınlıkları tedavisi ile sindirim sistemi

bozukluklarını giderici etkisi için tüketilir. 50 gr rizom dilimlenerek 100 ml kaynar suda demlenmeye bırakılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

KARIŞIM 1: Zencefil rizomu, bahar bitkisi kabuğu ile karanfil kabuğundan elde edilen infüzyon çayı, dahilen, boğaz enflamasyonları, ağrıları ve soğuk algınlıkları tedavisi ile sindirim sistemi bozukluklarını giderici etkisi için tüketilir. 50 g rizom, 10 g bahar ve 10 g karanfil dilimlenerek, 500 ml kaynar suda demlenmeye bırakılır. Günde iki çay bardağı, iyileşinceye kadar içilir.

4.46. Hastalıklar ve Tedavilerinde Kullanılan Tıbbi Bitkilerin Bilimsel ve Yöresel Adları

4.46.1. Analjezik

Sinapis alba (Lapsana, Yabani hardal)

Vitis vinifera (Üzüm)

4.46.2. Antihelmintik

Allium ampeloprasum (Yalancı pırasa, Yaz sarımsağı)

Allium neapolitanum (Osuruk çiçeği, Yabani sarmısak)

Chrysanthemum coronarium var. *discolor* (Krizantem, Sarıpapatya)

Eryngium creticum (Gaz ayağı, Kazayağı, Mangolla, Bangallo, Spangallo)

Punica granatum (Nar)

4.46.3. Antiseptik, Antibiyotik

Allium sativa (Sarmısak)

Capparis spinosa (Kapari, Gabbar)

Laurus nobilis (Akdeniz defnesi)

Myrtus communis var. *leucarpa* (Mersin)

Origanum syriacum (Kekik)

Rosmarinus officinalis (Biberiye, Lazmarin)

Salvia fruticosa (Adaçayı, Garafan)

Urtica urens (Isırgan)

4.46.4. Antitümör

Pimpinella anisum (Anason)

Pimpinella cretica (Anason)

Thymus capitatus (Tülümbe, Yabani kekik)

Urtica urens (Isırgan)

4.46.5. Ateş Yükselmesi

Crataegus azarolus (Alıç)

Cupressus sempervirens (Servi)

Matricaria recutita var. *coronata* (Papatya, Beyaz papatya) *Vitis*
vinifera (Üzüm)

4.46.6. Cilt Bakımı Ve Cilt Hastalıkları (Akne, Alerji, Ayak Kokusu, Çıban, Egzama, Iskatro, Pişik, Siğil, Temriye, Terleme, Yanık, Yara, Yılan ve Böcek Sokmaları)

Allium cepa (Soğan)

Asphodelus aestivus (Şimşir)

Agave americana (Sabır)

Capsicum annum (Biber)

Eryngium creticum (Gaz ayağı, Kazayağı, Mangolla, Bangallo, Spangallo)

Ficus carica (İncir)

Ficus sycomorus (Cümbez)

Hypericum triquetrifolium (Sarı kantaron, Binbirdelik otu)

Juglans regia (Ceviz)

Laurus nobilis (Akdeniz defnesi)

Lavandula stoechas (Lavanta çiçeği)

Lawsonia inermis (Kına)

Malva sylvestris var. *oxyloba* (Gömeç)

Matricaria recutita var. *coronata* (Papatya, Beyaz Papatya)

Melia azeradach (Zangalak ağacı, Tespih ağacı)

Morus alba (Ak Dut)

Myrtus communis var. *leucarpa* (Mersin)

Narcissus tazetta (Nergis, Zeren)

Nicotiana glauca (Doktor ağacı)

Origanum syriacum (Kekik)

Pelargonium graveolens (İtır, Gül damlası)

Pistacia atlantica (Çitlembik, Çitlemik, Mezleki) *Poterium verrucosum* (Iskatro otu)

Punica granatum (Nar)

Quercus coccifera ssp. *calliprinos* (Kermes meşesi, Pernar)

Ranunculus bullatus ssp. *cytheraeus* (Düğün çiçeği)

Rosa damascena (Kokulu gül) *Rosa*

multiflora (Gül nasir)

Rubus sanctus (Böğürtlen, Orman üzümü)

Triticum aestivum (Buğday)

Urginea maritima (Ada soğanı, Avroşillo, Argoşillo) *Urtica urens* (Isırgan)

4.46.7. Cinsel Performans Eksikliği Ve Cinsel Sorunlar

Capparis spinosa (Kapari, Gabbar)

Cicer arietinum (Nohut)

Cynara cardunculus (Gafgarit, Yabani enginar)

Cynara scolymus (Enginar)

Eruca sativa (Roka)

Eryngium creticum (Gaz ayağı, Kazayağı, Mangolla, Bangallo, Spangallo)

4.46.8. Depresyon Ve Rahatlatıcı

Eucalyptus camaldulensis (Efgalitto, Okalıptüs, Sıtma ağacı)

Eucalyptus tereticornis (Efgalitto, Okaliptüs, Sıtma ağacı)
Foeniculum vulgare ssp. *piperitum* (Rezene, Maraho, Dereotu, Kavcar)

Hypericum triquetrifolium (Sarı kantaron, Binbirdelik otu)

Malva sylvestris var. *oxyloba* (Gömeç)

Melissa officinalis var. *officinalis* (Oğulotu)

Morus alba (Ak Dut)

Pimpinella anisum (Anason)

Pimpinella cretica (Anason)

Salvia fruticosa (Adaçayı, Garafan)

4.46.9. Detoksifikasyon

Citrus limon (Limon) *Punica*

granatum (Nar)

Rosa canina (Kuşburnu)

Rubus sanctus (Böğürtlen, Orman üzümü) *Salvia*

fruticosa (Adaçayı, Garafan)

4.46.10. Diş Ağrıları, Diş Eti Kanamaları Ve Ağız Aftları

Calycotome villosa (Azgan, Tüylü keçiboğan)

Juglans regia (Ceviz)

Morus nigra (Dut)

Pinus brutia (Çam)

Pistacia atlantica (Çitlembik, Çitlemik, Mezleki)

Salvia fruticosa (Adaçayı, Garafan)

4.46.11. Diyabet

Cichorium spinosum (Hindiba, Rayıca)

Cynara cardunculus (Gafgarıt, Yabani enginar)

Cynara scolymus (Enginar)

Malva sylvestris var. *oxyloba* (Gömeç)

Myrtus communis var. *leucarpa* (Mersin)

Nigella sativa (Çörekotu)

Platanus orientalis (Çınar)

Rubus sanctus (Böğürtlən, Orman üzümü) *Urtica*

urens (Isırgan)

Zizyphus lotus (Yabani hünnab, Gonnara)

4.46.12. Dolaşım Sistemi ve Kalp Sağlığı (Damar Sertliği, Tansiyon, Kolesterol, Ödem, Anemi)

Allium ampeloprasum (Yalancı pırasa, Yaz sarımsağı)

Allium neapolitanum (Osuruk çiçeği, Yabani sarmısak)

Allium sativa (Sarmısak)

Armeniaca vulgaris (Kayısı)

Asparagus acutifolius (Ayrelli, Ağrelli, Kuşkonmaz)

Asparagus stipularis (Ayrelli)

Beta vulgaris var. *cicla* (Pazı)

Ceratonia siliqua (Harup, Keçiboynuzu, Harnıp)

Cichorium spinosum (Hindiba, Rayıca)

Crataegus azarolus (Alıç)

Cupressus sempervirens (Servi)

Eriobotrya japonica (Yeni dünya)

Eryngium creticum (Gaz ayağı, Kazayağı, Mangolla, Bangallo, Spangallo)

Eruca sativa (Roka)

Juglans regia (Ceviz)

Juniperus phoenica (Ardıç)

Laurus nobilis (Akdeniz defnesi)

Mentha piperitum (Nane)

Myrtus communis var. *leucarpa* (Mersin)

Nigella sativa (Çörekotu)

Olea europaea (Zeytin)

Origanum syriacum (Kekik)

Persea americana (Avokado)

Petroselinum crispum (Maydanoz)

Rosmarinus officinalis (Biberiye, Lazmarin)

Salvia fruticosa (Adaçayı, Garafan)

Thymus capitatus (Tülümbe, Yabani kekik)

Tilia rubra (Ihlamur)

Urginea maritima (Ada soğanı, Avroşillo, Argoşillo) *Urtica*

urens (Isırgan)

4.46.13. Gastrointestinal Sistem Sağlığı (Bağırsak Hareketleri Bozukluğu, Gastrit, Gaz Söktürücü, Hazımsızlık, Hemoroit, İshal, İştah Açıcı, Kabızlık, Spazm, Ülser)

Allium porrum (Pırasa)

Allium sativa (Sarmısak)

Armeniaca vulgaris (Kayısı)

Asparagus acutifolius (Ayrelli, Ağrelli, Kuşkonmaz)

Asparagus stipularis (Ayrelli)

Asphodelus aestivus (Şimşir)

Calycotome villosa (Azgan, Tüylü keçiboğan)

- Capparis spinosa* (Kapari, Gabbar)
- Ceratonia siliqua* (Harup, Keçiboynuzu, Harnıp)
- Chelidonium majus* (Kırlangıç otu)
- Cichorium spinosum* (Hindiba, Rayıca)
- Citrullus colocynthis* (Acı hıyar, Ebucehil karpuzu)
- Corchorus acutangulus* (Molehiya, Mulehiya)
- Coriandrum sativum* (Golyandro, Koriander, Kişniş) *Crithmum*
maritimum (Girdama, Deniz rezenesi)
- Daucus carota* ssp. *maximus* (Havuç)
- Ecballium elaterium* (Eşek hıyarı, Cırtatan, Cırtlattan)
- Elaeagnus angustifolius* (İğde)
- Eryngium creticum* (Gaz ayağı, Kazayağı, Mangolla, Bangallo, Spangallo)
- Ficus sycomorus* (Cümbez)
- Foeniculum vulgare* ssp. *piperitum* (Rezene, Maraho, Dereotu, Kavcar)
- Hedera helix* (Orman sarmaşığı)
- Inula crithmoides* (Andız otu)
- Jasminum grveiflorum* (Yasemin)
- Juglans regia* (Ceviz)
- Juniperus phoenica* (Ardıç)
- Laurus nobilis* (Akdeniz defnesi)
- Malva sylvestris* var. *oxyloba* (Gömeç)
- Matricaria recutita* var. *coronata* (Papatya, Beyaz papatya)
- Melissa officinalis* var. *officinalis* (Oğulotu)
- Mentha piperitum* (Nane)
- Mentha longifolia* (Yabani nane, Dere nanesi)

Notobasis syriacus (Kel Mustafa, Coho, Oncokko, Sütleğen, Tuzlu gavulya)

Ocimum basilicum (Fesleğen)

Olea europaea (Zeytin)

Onopordum cyprium (Deve gavulyası, Kara gavulya, Saracino, Eşek diken)

Opuntia ficus-indica (Babutsa)

Origanum syriacum (Kekik)

Pelargonium graveolens (İtır, Gül damlası)

Persea americana (Avokado)

Petroselinum crispum (Maydanoz)

Pimpinella anisum (Anason)

Pimpinella cretica (Anason)

Pistacia atlantica (Çitlembik, Çitlemik, Mezleki) *Rosmarinus*

officinalis (Biberiye, Lazmarin)

Rubus sanctus (Böğürtlen, Orman üzümü)

Salvia fruticosa (Adaçayı, Garafan)

Silene vulgaris (Yumurta otu, Gıcır)

Sinapis alba (Lapsana, Yabani hardal)

Solanum tuberosum (Patates)

Thymus capitatus (Tülümbe, Yabani kekik)

Urginea maritima (Ada soğanı, Avroşillo, Argoşillo)

Urtica urens (Isırgan)

Vitex agnus-castus (Ayıt ağacı, Hayıt ağacı)

Zingiber officinale (Zencefil)

Zizyphus lotus (Yabani hünnab, Gonnara)

4.46.14. Genital Sistem Sağlığı (Adet Düzensizlikleri, Adet Sancıları, Menopoz ve Hormon Bozuklukları, Lohusalık)

Allium cepa (Soğan)

Artemisia arborencens (Pelin otu)

Eucalyptus camaldulensis (Efgalitto, Okaliptüs, Sıtma ağacı)

Eucalyptus tereticornis (Efgalitto, Okaliptüs, Sıtma ağacı)

Foeniculum vulgare ssp. *piperitum* (Rezene, Maraho, Dereotu, Kavcar)

Hypericum triquetrifolium (Sarı kantaron, Binbirdelik otu)

Laurus nobilis (Akdeniz defnesi)

Matricaria recutita var. *coronata* (Papatya, Beyaz papatya)

Mentha piperitum (Nane)

Olea europaea (Zeytin)

Pimpinella anisum (Anason)

Pimpinella cretica (Anason)

Pistacia atlantica (Çitlembik, Çitlemik, Mezleki)

Pistacia lentiscus (Şinya)

Salvia fruticosa (Adaçayı, Garafan)

Sambucus nigra (Mürver)

Urtica urens (Isırgan)

Vitex agnus-castus (Ayıt ağacı, Hayıt ağacı)

4.46.15. Göz Sağlığı (Göz Çapaklanması, Enflamasyonları, Nezlesi ve Arpacık)

Allium sativa (Sarmısak)

Daucus carota ssp. *maximus* (Havuç)

Matricaria recutita var. *coronata* (Papatya, Beyaz papatya)

Pistacia lentiscus (Sakızağacı, Şinya, Şinno, Mastik, Çitlemit) *Rosa*

damascena (Kokulu gül)

Rosa multiflora (Gülhasır)

Sambucus nigra (Mürver)

4.46.16. Hayvan Hastalıkları

Ferula communis (Gavcar, Kavcar)

4.46.17. Kısırlık

Ceratonia siliqua (Harup, Keçiboynuzu, Harnıp)

4.46.18. Romatizmal Hastalıklar ve İskelet Sistemi Sağlığı (Ağrılar, KırıkÇıkıklar, Burkulmalar)

Allium cepa (Soğan)

Allium sativa (Sarmısak)

Asparagus acutifolius (Ayrelli, Ağrelli, Kuşkonmaz)

Asparagus stipularis (Ayrelli)

Eucalyptus camaldulensis (Efgalitto, Okaliptüs, Sıtma ağacı)

Eucalyptus tereticornis (Efgalitto, Okaliptüs, Sıtma ağacı)

Hordeum vulgare (Arpa)

Juniperus phoenicea (Ardıç)

Laurus nobilis (Akdeniz defnesi)

Matricaria recutita var. *coronata* (Papatya, Beyaz papatya)

Pistacia atlantica (Çitlembik, Çitlemik, Mezleki)

Platanus orientalis (Çınar)

Sinapis alba (Lapsana, Yabani hardal)

Urtica urens (Isırgan)

Vitis vinifera (Üzüm)

4.46.19. Saç Sağlığı (Besleyici, Canlılık, Parlaklık, Kepek ve Saçkıran)

Allium sativa (Sarmısak)

Chrysanthemum coronarium var. *discolor* (Krizantem, Sarı papatya)

Laurus nobilis (Akdeniz defnesi)

Lawsonia inermis (Kına)

Oryza sativa (Pirinç)

Urtica urens (Isırgan)

4.46.20. Sarılık

Cichorium spinosum (Hindiba, Rayıca) *Daucus*

carota ssp. *maximus* (Havuç)

Nerium oleander (Zakkum, Ağı ağacı)

4.46.21. Sinüzit

Ecballium elaterium (Eşek hıyarı, Cırtatan, Cırtlatan)

4.46.22. Safra Taşları

Petroselinum crispum (Maydanoz)

4.46.23. Ses Telleri

Cicer arietinum (Nohut)

4.46.24. Solunum Yolu Enfeksiyonları Ve Solunum Sistemi Sağlığı (Astım, Bronşit, Grip, Nezle, Öksürük giderici, Soğuk Algınlığı)

Allium cepa (Soğan)

Allium sativa (Sarmısak) *Artemisia*

arborencens (Pelin otu)

Ceratonia siliqua (Harup, Keçiboynuzu, Harnıp)

Cynara cardunculus (Gafgarıt, Yabani enginar)

Cynara scolymus (Enginar)

Datura stramonium (Boru çiçeği)

Eucalyptus camaldulensis (Efgalitto, Okalıptüs, Sıtma ağacı)

Eucalyptus tereticornis (Efgalitto, Okalıptüs, Sıtma ağacı)

Hypericum triquetrifolium (Sarı kantaron, Binbirdelik otu)

Juniperus phoenica (Ardıç)

Lavandula stoechas (Lavanta çiçeği)

Malva sylvestris var. *oxyloba* (Gömeç)

Matricaria recutita var. *coronata* (Papatya, Beyaz papatya)

Origanum majorana var. *majorana* (Dağ kekiği, Şapıka, Şapsışa, Kekik)

Origanum syriacum (Kekik)

Papaver rhoeas var. *oblongatum* (Gelincik, Haşhaş)

Phoenix dactylifera (Hurma)

Pimpinella anisum (Anason)

Pimpinella cretica (Anason)

Pinus brutia (Çam)

Rosa canina (Kuşburnu)

Salvia fruticosa (Adaçayı, Garafan)

Sambucus nigra (Mürver)

Thymus capitatus (Tülümbe, Yabani kekik)

Tilia rubra (İhlamur)

Vitis vinifera (Üzüm)

Zingiber officinale (Zencefil)

4.46.25. Tiroit Bezi Hastalıkları

Crithmum maritimum (Girdama, Deniz rezenesi)

Foeniculum vulgare ssp. *piperitum* (Rezene, Maraho, Dereotu, Kavcar)

Rubus sanctus (Böğürtlen, Orman üzümü)

4.46.26. Uyku Bozuklukları

Passiflora caerulea (Çarkıfelek)

Pimpinella anisum (Anason) *Pimpinella*

cretica (Anason)

4.46.27. Üriner Sistem Ve Böbreklerin Sağlığı (Böbrek Taşları, Böbrek İltihabı, İdrar Ve İdrar Yolları Enfeksiyonları)

Asparagus acutifolius (Ayrelli, Ağrelli, Kuşkonmaz)

Asparagus stipularis (Ayrelli)

Asphodelus aestivus (Şimşir)

Capparis spinosa (Kapari, Gabbar)

Centaurea hyalolepis (Luvanya, Kadın kasığı, Racia, Çakır diken) *Cerasus avium* (Kiraz)

Ceratonia siliqua (Harup, Keçiboynuzu, Harnıp)

Cichorium spinosum (Hindiba, Rayıca)

Crataegus azarolus (Alıç)

Cynara cardunculus (Gafgarıt, Yabani enginar)

Cynara scolymus (Enginar)

Elaeagnus angustifolius (İğde)

Eryngium creticum (Gaz ayağı, Kazayağı, Mangolla, Bangallo, Spangallo)

Foeniculum vulgare ssp. *piperitum* (Rezene, Maraho, Dereotu, Kavcar)

Helichrysum conglabatum (Ebedenölmez)

Juniperus phoenica (Ardıç)
Laurus nobilis (Akdeniz defnesi)
Opuntia ficus-indica (Babutsa)
Petroselinum crispum (Maydanoz)
Plantago coronopus ssp. commutata (Taşkiran otu)
Rosmarinus officinalis (Biberiye, Lazmarin)
Rubus sanctus (Böğürtlen, Orman üzümü)
Sambucus nigra (Mürver)
Tordylium aegyptiacum (Alçacık) *Urtica*
urens (Isırgan)

4.46.28. Vitamin ve Mineral Eksikliği

Beta vulgaris var. cicla (Pazı)
Cynara cardunculus (Gafgarıt, Yabani enginar)
Cynara scolymus (Enginar)
Urtica urens (Isırgan)

4.46.29. Zeka Gelişimi

Juglans regia (Ceviz)

4.46.30. Zindelik, Dinçlik Verici, Bağışıklık Sistemini Güçlendirici ve Rahatlatıcı

Cichorium spinosum (Hindiba, Rayıca)
Eruca sativa (Roka)
Foeniculum vulgare ssp. piperitum (Rezene, Maraho, Dereotu, Kavcar)
Malva sylvestris var. oxyloba (Gömeç)
Matricaria recutita var. coronata (Papatya, Beyaz papatya)
Melissa officinalis var. officinalis (Oğulotu)

Ocimum basilicum (Fesleğen) *Pimpinella*

anisum (Anason) *Pimpinella cretica*

(Anason)

Portulaca oleraceae (Semizotu)

Rubus sanctus (Böğürtlən, Orman üzümü)

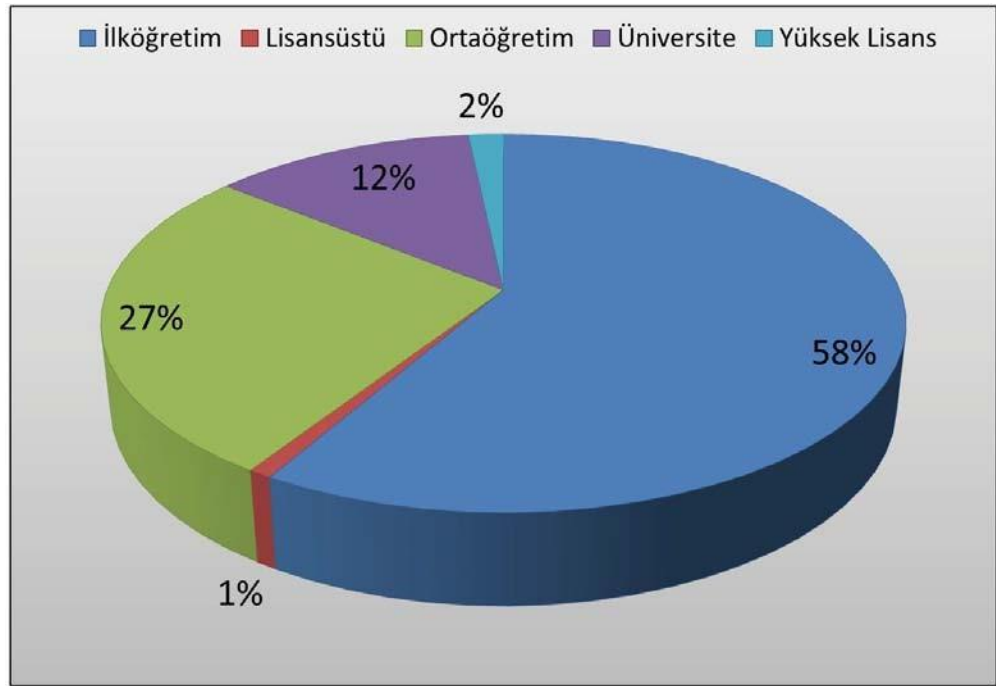
Salvia fruticosa (Adaçayı, Garafan)

Urtica urens (Isırgan)

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

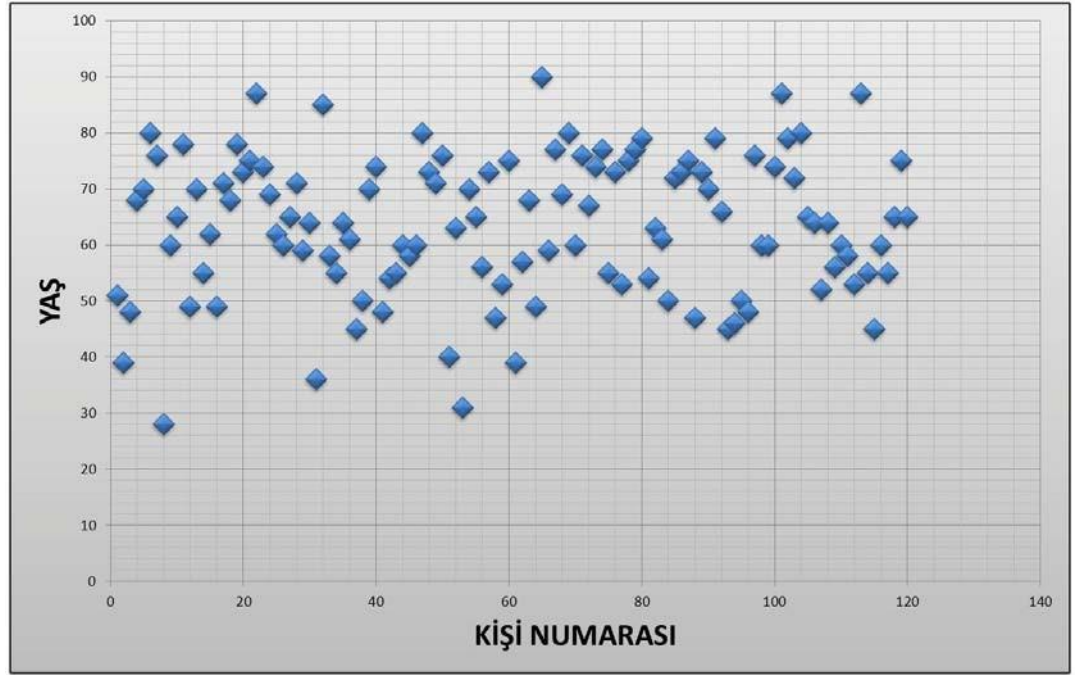
Kuzey Kıbrıs'ta bulunan doğal ve kültür tıbbi bitkilerin yerel halk tarafından tıbbi amaçla nasıl kullanıldığını belirleme ve görüntülemeye yönelik yapılmış bu araştırmada kullanılan bilgiler 120 kaynak kişiden sağlanmıştır. Kaynak kişilerin adsoyadları, yaşları, cinsiyetleri, bölgeleri, meslekleri ve eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 5.1.'de verilmiştir.

Kaynak kişilerin eğitim düzeyleri incelendiğinde ilkokul mezunu kişiler sayısının fazla olduğu görülmektedir (Şekil 5.1.).

Şekil 5.1. Kaynak kişilerin eğitim düzeylerine göre dağılımı

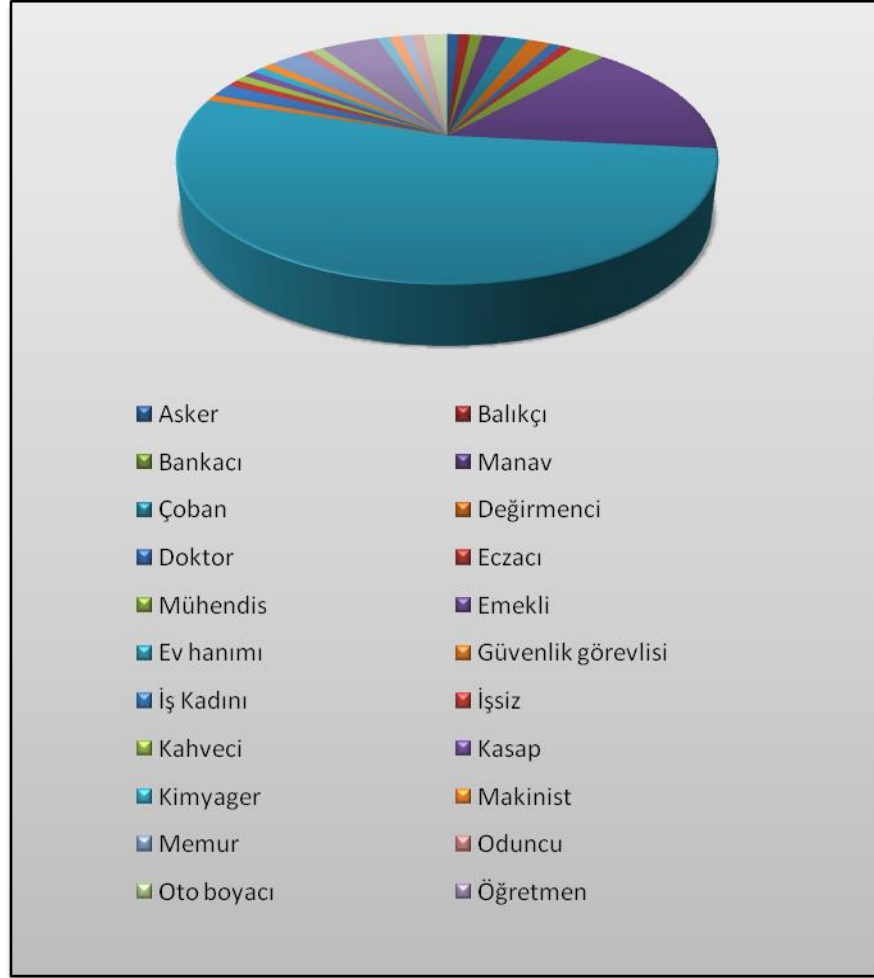
Bu kişilerin yaş dağılımlarına baktığımızda ise çoğunun yaşları 65-75 arasında olup, orta yaşın üzerindedir (Şekil 5.2.).

Şekil 5.2. Kaynak kişilerin yaşlarına göre dağılımı

Kuzey Kıbrıs'ta halkın önemli bir kısmı kırsal kesimde yaşadığından tıbbi bitkilerle içiçedir. Yapılan envanter çalışmaları sonucunda özellikle kırsal kesimde yaşayan yöre halkının çevredeki bitkilerden çeşitli amaçlarla yararlandığı belirlenmiştir. Araştırmada yöre halkının, özellikle ileri yaşta olanların ve bunların yakın çevresinde bulunanların tıbbi kullanımı olan bitkileri daha iyi tanıdıkları ve daha sık kullandıkları saptanmıştır. Ancak genelde kaynak kişilerin ilk etapta anket kavramını yadırgayıp, önyargılı davranarak sorulara yanıt vermek istemezken daha sonra çalışmanın önemini algıladıktan sonra en küçük detaya kadar bilgi verdikleri saptanmıştır.

Kaynak kişilerin mesleklerine baktığımızda yaklaşık %50'sinin ev hanım olduğu görülmektedir. Böylelikle ev hanımlarının tıbbi bitkiler konusunda daha çok bilgili olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 5.3.).

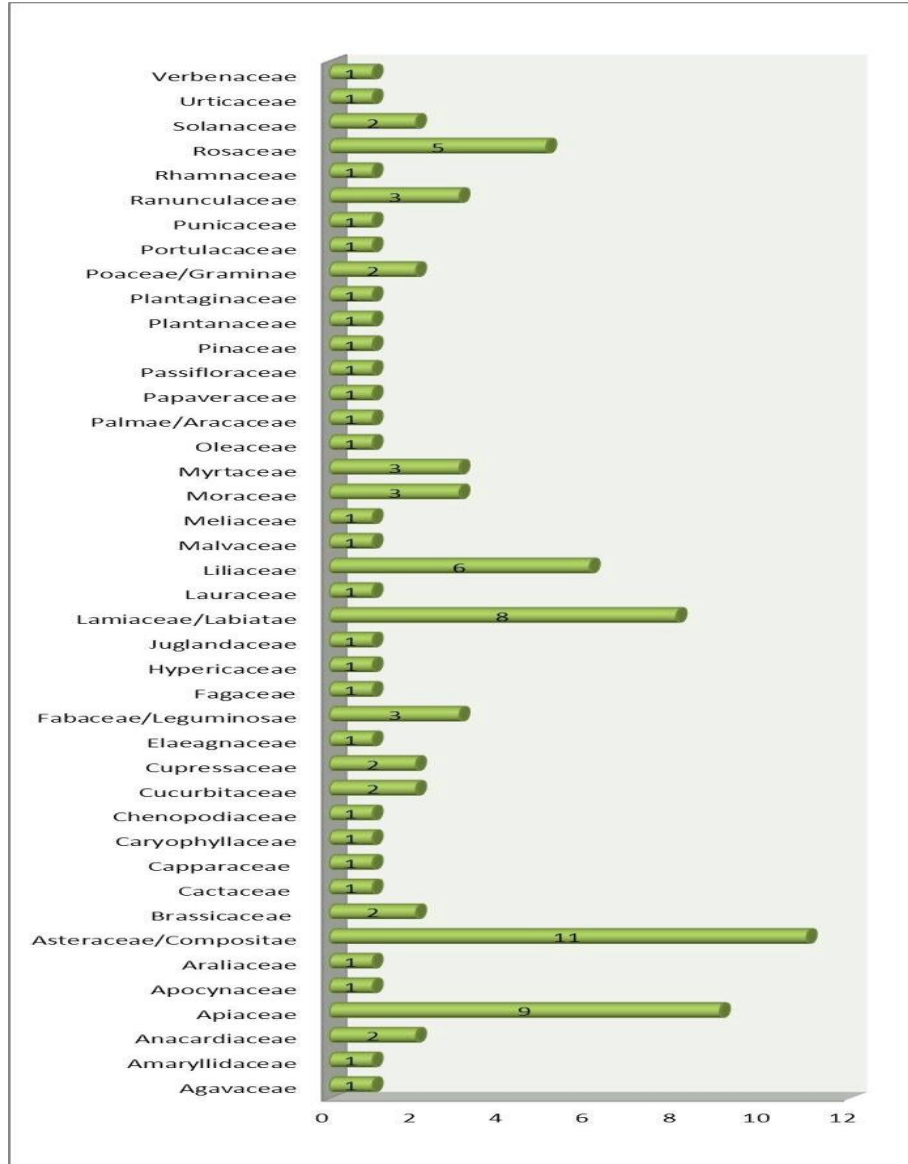

Şekil 5.3 Kaynak kişilerin mesleklerine göre dağılımı

Araştırmamızda 91 adet doğal bitki türü ve bu bitkilerin ait olduğu 44 familya ile 27 kültür bitki türü ve bu bitkilerin ait olduğu 17 familya saptanmıştır. Araştırma alanından toplanan ve teşhisleri yapılan doğal bitkilerden *Gymnospermae* alt bölümüne ait olduğu 2 familya, *Angiospermae* alt bölümüne ait 41 familyadan 37'si Dicotyledoneae, 5'i Monocotyledoneae sınıfında yer almaktadır. Kültür bitkilerin ait olduğu 1 familya *Gymnospermae* alt bölümünde, 17 familyanın 3'ü ise *Angiospermae* alt bölümünden Monocotyledoneae sınıfında, 14'ü ise Dicotyledoneae sınıfında bulunmaktadır.

Doğal bitkilerin ait olduğu her bir familyadaki tür sayısı ise, Asteraceae/Compositae'de 11, Apiaceae/Umbelliferae'de 9, Lamiaceae/Labiatae'de 8, Liliaceae'de 6, Rosaceae'de 4, Fabaceae/Leguminosae, Moraceae ve

Myrtaceae'de 3, Anacardiaceae, Brassicaceae/Cruciferae, Cucurbitaceae, Cupressaceae, Poaceae/Graminae, Ranunculaceae ve Solanaceae'de 2, Agavaceae, Amaryllidaceae, Apocynaceae, Araliaceae, Cactaceae, Capparaceae, Caprifoliaceae, Caryophyllaceae, Chenopodiaceae, Elaeagnaceae, Fagaceae, Hypericaceae, Juglandaceae, Lauraceae, Linaceae, Malvaceae, Meliaceae, Oleaceae, Palmae/Arecaceae, Papaveraceae, Passifloraceae, Pinaceae, Plantaginaceae, Platanaceae, Portulacaceae, Punicaceae, Rhamnaceae, Urticaceae ve Verbenaceae'de 1'dir. Doğal tıbbi bitkilerin bulunduğu familyaların sahip olduğu tıbbi bitki yoğunluğu Şekil 5.4.'de verilmektedir. Bu bitkilerin familyaları, bilimsel ve yöresel isimleri, kaynak kişileri ise Tablo 5.1.'de verilmiştir. Kültür bitkilerin ait olduğu herbir familyadaki tür sayısı ise, Apiaceae/Umbelliferae, Geraniaceae, Lauraceae, Lythraceae, Moraceae, Myrtaceae, Oleaceae, Papaveraceae, Poaceae/Graminae, Rutaceae, Vitaceae ve Zingiberaceae'de 1, Lamiaceae/Labiatae, Solanaceae ve Tiliaceae'de 2, Liliaceae'de 3, Rosaceae'de 5'dir. Diğer yandan en sık kullanılan doğal tıbbi bitkiler ise *Salvia fruticosa*, *Origanum syriacum*, *Pimpinella cretica*, *Petroselinum crispum*, *Plantago cornopus* ssp. *commutata*, *Urtica urens*, *Sambucus nigra*, *Olea europaea*, *Ceratonia siliqua*, kültür tıbbi bitkilerinden ise *Allium sativum* ve *Pimpinella anisum* kullanım sıklığında ilk sıralarda yer almaktadırlar.

Şekil 5.1. Doğal tıbbi bitki türlerinin ait olduğu familyaların dağılımı

Çalışmamızdaki alkaloitlerce zengin familyalara baktığımızda Papaveraceae, Rutaceae, Leguminosae, Apocynaceae, Solanaceae (Tanker ve Tanker, 2003) gibi familyaların olduğu göze çarpmaktadır. Bilindiği gibi alkaloitler ekseriye kuvvetli fizyolojik ve farmakodinamik aktivite gösteren, halka içinde bir veya birden fazla azot taşıyan, az veya çok bazik reaksiyonda maddelerdir (Tanker ve Tanker, 2003). Örneğin Solanaceae'den *Datura stramonium* bitkisi taşıdığı alkaloitler sayesinde grip, nezle, astım ve soğuk algınlıkları tedavisinde dekonjesan etkili olarak, *Nicotiana glauca* bitkisi de yara tedavisinde kullanılmaktadır. Papaveraceae'den *Papaver rhoeas* var. *oblongatum* bitkisi de öksürük giderici etkisinden dolayı kullanılmaktadır.

Uçucu yağlarca zengin familyalar ise Labiatae, Umbelliferae, Myrtaceae, Compositae, Rosaceae, Rutaceae, Lauraceae, Zingiberaceae, Chenopodiaceae, Pinaceae, Cupressaceae'dir (Tanker ve Tanker, 2003). Bitkilerden ya da bitkisel droglardan, su veya subuharı distilasyonu ile elde edilen, oda sıcaklığında sıvı halde olan ve fakat bazen donabilen, uçucu, kuvvetli kokulu ve yağımsı karışımlardır. Hemen bütün uçucu yağlar antiseptik, bazıları antibiyotik etkilidirler. Birçoğu solunum antiseptiği (ökaliptus yağı), diüretik ve üriner antiseptiği (ardıç esansı), bazıları fungusit etkilidir (kekik yağı). Bazı uçucu yağlar (nane yağı) mide salgısını artırır, birçoğu karminatif (anason yağı), bazıları (papatya yağı) antienflamatuar etkidir (Tanker ve Tanker, 2003).

Çalışmamızda yer alan antibiyotikçe zengin familyalar Liliaceae, Ranunculaceae, Compositae, Leguminosae'dir (Tanker ve Tanker, 2003). Farmakognozide, antibiyotik denince mikroorganizmaların meydana getirdiği ve doğal olarak elde edilen antibiyotiklerle, yüksek bitkilerden elde edilenler kastedilmektedir. Antibiyotikler bir takım mikroorganizmaların gelişmesini yavaşlatan ve çok dilüe çözeltilerde dahi etken olan kimyasal maddeler olarak tanımlanmaktadır. Örneğin Liliaceae'den *Allium cepa*, *Allium sativum* antibiyotik karakterde maddeler taşıyan bitkilerdir. Bazı uçucu yağlar da antibiyotik özellik göstermektedir (Tanker ve Tanker, 2003).

Reçine bakımından zengin familyalar ise Anacardiaceae, Coniferae, Cucurbitaceae, Leguminosae, Umbelliferae'dir. Bilindiği gibi reçineler, bitkilerde fizyolojik olaylar sonucu veya patolojik bir etkenle meydana gelen bir grup maddedir ve eczacılıkta ilaç hammadresi olarak ya da ilaç yardımcı maddesi olarak kullanılır. Örneğin Anacardiaceae'den *Pistacia lentiscus* ağız antisepsisinde kullanılır (Tanker ve Tanker, 2003).

Poliholozitlerden olan nişasta bakımından zengin familyalar da bulunmaktadır. Bunlar: Leguminosae, Graminae, Solanaceae'dir. Nişasta değişik bitki organlarında bulunan bir asimilasyon ürünüdür (Tanker ve Tanker, 2003).

Sellüloz benzeri poliholozitlerden olan fruktozan bakımından zengin familyalar ise Compositae, Gramineae'dir. Örneğin Compositae'den *Inula* ve *Cichorium* türlerinin kökleri bol miktarda inülin içermektedir (Tanker ve Tanker, 2003). Çalışmamızda *Cichorium spinosa* bitkisi diyabetikler tarafından tüketilmektedir.

Poliholozitlerden olan müsilaajlar da bitkinin normal maddelerindendir. Çalışmamızda müsilaajca zengin familyalardan Linaceae, Malvaceae, Tiliaceae'dir. Musilaaj taşıyan bitki kısımlarının yumaşatıcı ve laksatif etkisi mevcuttur (Tanker ve Tanker, 2003). Örneğin *Malva sylvestris* var. *oxyloba* bitkisinin çalışmamızda da laksatif ve yumuşatıcı kullanımına rastlanmıştır.

Çalışmamızda yer alan diğerk bir poliholozit ise pektin olup, pektince zengin olan familyalar ise'dir. Pektin gastritte yaygın olarak kullanılır (Tanker ve Tanker, 2003). Örneğin *Daucus carota* bitkisi çalışmamızda gastrit tedavisinde kullanılmaktadır.

Heterozitlerce zengin familyalara baktığımızda Apocynaceae, Rhamnaceae, Cruciferae, Moraceae, Tiliaceae, Liliaceae familyalarının kardiyooaktif heterozitlerce (Tanker ve Tanker, 2003) zengin olduğu göze çarpmaktadır. Bilindiğı gibi heterozitlerin birçoğı fizyolojik olarak kuvvetli etkili ve zehirli maddelerdir (Tanker ve Tanker, 2003). Örneğin çalışmamızda *Urginea maritima* bitkisinin kalp ritmini düzenleyici etkisi için kullanıldığı tesbit edilmiştir.

Antrasenozit olarak adlandırılan heterozitlerden olan kimyasallarca zengin familyalara bakıldığında Hypericaceae göze çarpmaktadır (Tanker ve Tanker, 2003). Örneğin çalışmamızda *Hypericum triquetrifolium* bitkisinin yorgunluğa ve mental depresyona karşı kullanıldığı saptanmıştır ve bunun nedeni olarak taşıdığı hiperisin heteroziti gösterilebilir (Tanker ve Tanker, 2003).

Flavonlarca ve flavon heterozitlerince zengin familyalar ise Umbelliferae, Labiatae, Compositae, Rosaceae, Rutaceae, Graminae, Anacardiaceae, Moraceae, Cupressaceae'dir (Tanker ve Tanker, 2003). Birçok flavonitin diüretik ve diyaforetik olduğu bilinmektedir. Örnek olarak çalışmamızda diüretik kullanımı olan

Umbelliferae'den *Petroselinum crispum*, Compositae'den *Helichrysum conglabatum* bitkileri verilebilir. Luteolol de bir flavon türevi olup diüretik olarak etki eden bir maddedir. Labiatae ve Compositae familyaları da luteololce zengindir (Tanker ve Tanker, 2003). Çalışmamızda tıbbi kullanımlarından biri de diüretik kullanımı olan *Cynara scolymus* ve *Cynara cardunculus* bu kısımda örnek olarak verilebilir.

Senevol heterozitlerince zengin olan familya ise Cruciferae'dır. *Sinapis alba*'nın çalışmamızda laksatif etkili kullanımı senevol heterozitleri ve musialj içermesinden kaynaklanmaktadır (Tanker ve Tanker, 2003).

Siyanogenetik heterozitlerince zengin familyalar ise Linaceae, Rosaceae, Caprifoliaceae, Graminae'dir (Tanker ve Tanker, 2003). Siyanogenetik heterozitleri taşıyan bitki kısımları bulantya karşı, antispazmodik ve öksürük dindirici olarak kullanılır. Örneğin Caprifoliaceae'den *Sambucus nigra* bitkisinin çalışmamızda öksürük dindirici etkisi için tüketildiği saptanmıştır.

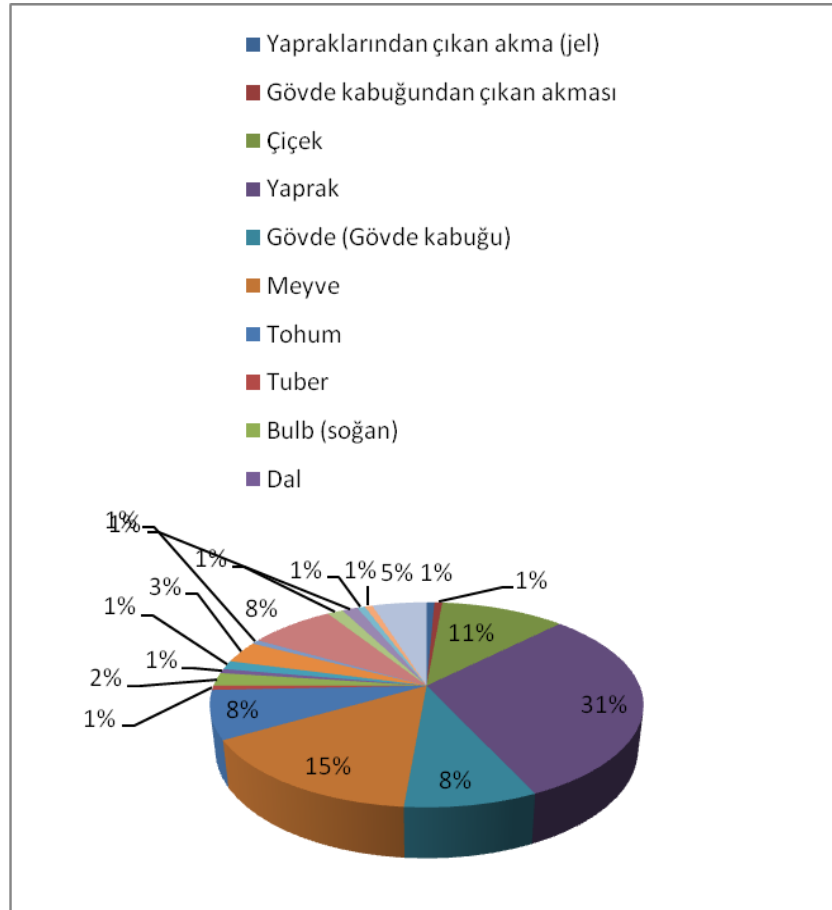
Bitkilerde bulunan bazı heterozitlerin sudaki çözeltileri çalkalanınca kalıcı köpük oluşturur. Bu tür heterozitlere saponozit denir ve saponozitçe zengin familyalardan Araliaceae, Liliaceae, Caryophyllaceae ve Leguminosae (Tanker ve Tanker, 2003) çalışmamızda göze çarpmaktadır. Örneğin Araliaceae'den *Hedera helix* bitkisinin yaprakları antispasmodik etkisi için tüketilir. Bunun nedeni olarak içeriğindeki sapanozitler olarak verilebilir (Tanker ve Tanker, 2003).

Çalışmamızda kumarin heterozitleri içeren familyalar ise Umbelliferae, Solanaceae, Moraceae ve Rutaceae'dir (Tanker ve Tanker, 2003). Çalışmamızda antispazmodik ve laksatif etkisi için meyveleri tüketilen *Ficus sycomorus* bitkisinin furanokumarin içeriği düşünülebilir. Bunun nedeni Ficus türlerinde antispazmodik etki sağlayan furonakumarinler saptanmış olmasıdır (Tanker ve Tanker, 2003).

Tanence zengin bitkileri ihtiva eden familyalar Leguminosae, Rosaceae ve Fagaceae'dir (Tanker ve Tanker, 2003). Tanenler haricen astrenjan ve dahilen antidiyaretiktir. Çalışmamızda antidiyaretik etkisinden dolayı kullanımı olan *Rubus sanctus* bitkisinin içerdiği tanenden dolayı bu özelliği taşıdığı düşünülebilir.

Sabit yağ içeren en önemli bitki türü *Olea europaea* olup, kolesterol düşürücü etkili kullanımının içeriğindeki doymamış yağ asitlerinin varlığından kaynaklanmaktadır (Tanker ve Tanker, 2003).

Araştırma yöresinde saptanan tıbbi bitkilerin kullanılan kısımları incelendiğinde, en fazla yaprak kısımlarının kullanıldığı saptanmıştır. Kullanılan kısımlarına göre bitki türlerinin dağılımı Şekil 5.5.'de gösterilmiştir. Aynı zamanda tıbbi bitkilerin en sık dekoksiyon ve infüzyon kullanım şekilleri ile tüketildikleri en az kullanım şeklinin ise tentür yöntemi olduğu saptanmıştır. Araştırma yöresinde kullanılan tıbbi bitkilerin bilimsel isimleri, yöresel isimleri, kullanılan kısımları ve kullanan kişi sayısı Tablo 5.3.'de verilmiştir.

Şekil 5.5. Doğal tıbbi bitki türlerinin kullanılan kısımlarının dağılımı

Çalışma alanında gözlemlenen, *Onopordum cyprium* Eig., *Mentha longifolia* ssp. *cyprica* (H.Braun) R. Harley, *Origanum majorana* L. var. *majorana* ve

Origanum syriacum tıbbi olarak kullanımı yanında ada endemiği olma özelliği taşıyan 4 bitki türüdür. Hatta *Origanum syriacum* Kuzey Kıbrıs endemik bitkileri arasında yer almaktadır. Diğer yandan *Papaver rhoeas* L. var. *oblangatum* Boiss. ise nadir yayılış gösterip korumaya ihtiyacı olan bitki türüdür (Viney, 1994; Yıldız ve diğerleri, 2006; Tsintides ve diğerleri, 2007).

Araştırmada belirlenen tıbbi bitki türlerinin, birden fazla amaçla kullanıldığı tespit edilmiştir. Kuzey Kıbrıs'ta kullanılışı olan bitkiler yakın bölgelerde ve Güney Kıbrıs'ta yapılan diğer araştırmalarla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi aşağıda verilmiştir. Araştırmada çıkan sonuçlar bazı tıbbi bitki türlerinin, diğer araştırmalarda çıkan sonuçlardan farklı şekilde kullanımı olduğunu ortaya koymaktadır.

Georgiades (1987;1992)'in "Kıbrıs'ın Çiçekleri Tıbbi Bitkileri" adlı eserinde bulunan mevcut 181 bitkiden 50 adeti çalışmamızda da yer almaktadır. Kullanılış amaçları ortak olan doğal bitkiler 44 adet olup bu bitkiler; *Allium ampeloprasum*, *Allium neapolitanum*, *Artemisia arborescens*, *Asparagus acutifolius*, *Asparagus stipularis*, *Calycotome villosa*, *Capparis spinosa*, *Centaurea hyalolepis*, *Ceratonia siliqua*, *Chrysanthemum coronarium* var. *discolor*, *Cichorium spinosum*, *Citrullus colocynthis*, *Cupressus sempervirens*, *Crataegus azarolus*, *Crithmum maritimum*, *Ecballium elaterium*, *Eryngium creticum*, *Ficus carica*, *Foeniculum vulgare* ssp. *piperitum*, *Hedera helix*, *Hypericum triquetrifolium*, *Juglans regia*, *Juniperus phoenicea*, *Laurus nobilis*, *Lavandula stoechas*, *Malva sylvestris*, *Mentha longifolia*, *Myrtus communis* var. *leucarpa*, *Nicotiana glauca*, *Opuntia ficus-indica*, *Oriaganum majorana* var. *majorana*, *Oriaganum syriacum*, *Papaver rhoeas*, *Passiflora caerulea*, *Pistacia lentiscus*, *Portulaca oleracea*, *Punica granatum*, *Ranunculus bullatus* ssp. *cytheraeus*, *Rosmarinus officinalis*, *Rubus sanctus*, *Sambucus nigra*, *Thymus capitatus*, *Urginea maritima*, *Vitex agnus-castus*'dur. Çalışmamızdan farklı olarak araştırmacı hem köylerdeki yaşlı kesimle sohbet ortamında hem de önceden var olan preskripsiyonlarla eserini tamamlamıştır ve bitkilerin tümü için kimyasal içerik ve kullanım şekilleri tam olarak verilmemiştir.

Lardos (2006) çalışmasında *Materia Medica of the Latrosophikon* adlı eserin içerisinde mevcut preskripsiyonları derlemiş olup, Osmanlı döneminden (1571-1878)

günümüze mevcut kullanımlar için kıyaslama şansı sağlamıştır. Ancak çalışmamız farklı olarak anket sorularına alınan cevaplarla sonuçlandırılmıştır. Bu eserde mevcut 225 bitkiden 50 adeti doğal, 15 adeti kültür olmak üzere araştırmamızın kaynak kişilerince kullanılan bitkilerdir. Kullanış amaçları ortak olan 25 doğal bitki saptanmış olup bu bitkiler; *Ceratonia siliqua*, *Ficus carica*, , *Foeniculum vulgare* ssp. *piperitum*, *Juglans regia*, *Juniperus phoenicea*, *Laurus nobilis*, *Lavandula stoechas*, *Linum usitatissimum*, *Malva sylvestris*, *Mentha longifolia*, *Myrtus communis*, *Oriaganum majorana* var. *majorana*, *Petroselinum crispum*, *Pinus brutia*, *Pistacia atlantica*, *Pistacia lentiscus*, *Punica granatum*, *Rosmarinus officinalis*, *Rubus sanctus*, *Salvia fruticosa*, *Sambucus nigra*, *Thymus capitatus*,

Urginea maritima, *Urtica urens*, *Triticum aestivum*'dur. Kullanış amaçları ortak olan 7 kültür bitkisi saptanmış olup bu bitkiler; *Allium cepa*, *Allium porrum*, *Mentha piperitum*, *Pimpinella anisum*, *Rosa damascana*, *Vitis vinifera*, *Zingiber officinale*'dir.

Dokos ve diğerlerinin (2009) Baf bölgesinde yaptıkları yöresel çalışmada ise 5 adet tıbbi öneme sahip bitki saptanmış ve bunların 3 adeti bizim çalışmamızda da ortak kullanım amacı ile yer almaktadır. Bu bitkiler; *Salvia fruticosa*, *Origanum majorana*, *Malva sylvestris*'tir. Dokos ve diğerlerinin (2009) yapmış olduğu çalışma bizim çalışmamızla özellikle materyal metod kısmında benzerlik göstermekle birlikte, tek bir yerleşim yerine ait olması bu araştırmayı bizim çalışmamızdan farklı kılmaktadır.

Yöney ve diğerlerinin (2009) yaptığı çalışma ise Londra'da yaşayan Kıbrıslı Türkler ile ilgili bir etnofarmasi çalışması olup, çalışmamızdan farklı olarak araştırmada mevcut olan kaynak kişileri, adada (K.K.T.C'de) yaşayan Kıbrıslı Türkler yerine Londra'da yaşayan Kıbrıslı Türkler oluşturmaktadır. Ayrıca bitkilerin nasıl kullanıldığı bilgisi de yer almamaktadır. Yöney ve diğerlerinin (2010) çalışmasında bulunan 85 bitkiden 32'si doğal, 15'i kültür bitkisi olmak üzere toplamda 47 adet ortak bitki kullanımı söz konusudur. Kullanış amaçları ortak olan doğal bitkiler 27 adet olup bu bitkiler; *Ceratonia siliqua*, *Crataegus azarolus*, *Cynara scolymus*, *Daucus carota* ssp. *maximus*, *Ecballium elaterium*, *Eriobotrya japonica*, *Eucalyptus camaldulensis*, *Ficus carica*, *Foeniculum vulgare* ssp. *piperitum*, *Juglans regia*, *Laurus nobilis*, *Malva sylvestris*, *Matricaria recutita* var. *cornata*, *Myrtus communis*, *Nicotiana glauca*, *Olea*

europaea, *Opuntia ficus-indica*, *Oriaganum majorana* var. *majorana*, *Oriaganum syriacum*, *Papaver rhoeas*,

Petroselinum crispum, *Pistacia lentiscus*, *Punica granatum*, *Salvia fruticosa*, *Sambucus nigra*, *Thymus capitatus*, *Urtica urens*'dur. Kullanış amaçları ortak olan 12 kültür bitkisi saptanmış olup, bu bitkiler; *Allium cepa*, *Allium sativum*, *Armeniaca vulgaris*, *Cerasus avium*, *Corchorus acutangulus*, *Mentha piperitum*, *Ocimum basilicum*, *Pimpinella anisum*, *Rosa damascana*, *Syzygium aromaticum*, *Vitis vinifera*, *Zingiber officinale*'dir.

Çalışmamızdaki veriler değerlendirildiğinde doğal bitkilerden *Agave americana*, *Coriandrum sativum*, *Cynara cardunculus*, *Datura stramonium*, *Elaeagnus angustifolius*, *Eruca sativa*, *Eucalyptus tereticornis*, *Ficus sycomorus*, *Helichrysum conglabatum*, *Hordeum vulgare*, *Inula crithmoides*, *Matricaria recutita* var. *coronata*, *Notobasis syriacus*, *Onopordum cyprium*, *Plantago coronopus* ssp. *commutata*, *Pimpinella cretica*, *Poterium verrucosum*, *Silene vulgaris*, *Quercus coccifera* ssp. *calliprinos*'un, kültür (doğal olmayan) ya da marketten hazır olarak alınan bitkilerden *Pelargonium graveolens*, *Persea americana*, *Jasminum grveiflorum*, *Chelidonium majus*, *Oryza sativa*, *Triticum sativum*, *Rosa canina*, *Rosa multiflora*, *Solanum tuberosum*, *Tilia rubra*, Kıbrıs'ta yapılan benzer çalışmalarda (Georgiades, 1987;1992; Lardos, 2006; Dokos ve diğerleri, 2009; Yöney ve diğerleri, 2009) yer almadığı tespit edilmiştir. Bu verilerin ışığı altında bahsi geçen ve K.K.T.C.'de yetişen bu bitkilerin tıbbi amaçlı kullanımlarının değerlendirilmeleri ilk defa bizim çalışmamızda yapılmıştır. Diğer çalışmalarda bu bitkilerin kullanımlarına rastlanılmamaktadır.

Narcissus tazetta ve *Eryngium creticum* bitkilerinin kullanımları ise Kıbrıs'ta yapılan çalışmalar içerisinde sadece Georgides'in (1987) çalışmasında yer almakta fakat kullanımlarında çalışmamızdaki kullanımından farklılık bulunmaktadır. Bizim çalışmamızda *Narcissus tazetta* akne temizliğinde kullanılırken Georgides'in (1987) çalışmasında ise analjezik, emetik etkisi ve rinit, bronşit ve balgamlı öksürük tedavisi amacı ile kullanılmaktadır. Çalışmamızda Georgiades'in (1987) çalışmasından farklı olarak afrodisyak, antihelmintik ve iştah açıcı etkisi için kullanıldığı saptanmıştır.

Çalışmamızı değerlendirdiğimizde göze çarpan önemli ayrıntılardan biri de hayvan sağlığında sadece *Ferula communis* bitkisinin kullanıldığı ve diğer çalışmalarda (Georgiades, 1987;1992; Lardos, 2006; Yöney ve diğerleri, 2009) böyle bir veriye rastlanılmamıştır.

Foeniculum vulgare ssp. *piperitum* bitkisinin de Kıbrıs'ta yapılan çalışmaların tümü içerisindeki değerlendirmesinde antidepresan ve hipertiroidi tedavisindeki kullanımı sadece çalışmamızda saptanmıştır.

Çalışmamızda diüretik, böbrek ve safra taşlarını düşürücü, antikoagulan, antihipertansif, kolesterol düşürücü ve müshil etkili olması amacı ile tıbbi kullanımı belirlenen *Petroselinum crispum* bitkisi ise Kıbrıs'ta taranan çalışmalar arasında sadece Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasında yer almaktadır.

Nerium oleander bitkisi diğer çalışmalarda (Georgiades, 1992; Lardos, 2006; Yöney ve diğerleri, 2009) da yer almakta ancak çalışmamızda diğerlerinden farklı olarak sarılık tedavisinde kullanım amacı saptanmıştır.

Cynara scolymus bitkisinin tıbbi kullanımı Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasında da saptanmış olup, çalışmamızda anithiperglisemik, iktidarsızlık önleyici, akciğer temizleyici etkisi ve demir eksikliği tedavisinde kullanım amacı saptanmıştır.

Opuntia ficus-indica bitkisinin ise hem Georgiades (1987) hem de Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasında bulunduğu saptanmış ancak bu iki çalışmadan farklı olarak çalışmamızda böbrek taşlarını düşürücü etkisinden kaynaklı tıbbi kullanımı saptanmıştır.

Capparis spinosa bitkisinin kullanımı da hem Georgiades (1992) hem de Lardos'un (2006) çalışmasında saptanmış ancak afrodizyak, iştah açıcı ve laksatif etkili kullanım amaçlı tıbbi kullanımı çalışmamızda saptanmıştır.

Juniperus phoenica bitkisi diğer çalışmalarda (Georgiades, 1992; Lardos,

2006; Yöney ve diğerleri, 2009) da yer almakta ancak sadece çalışmamızda antihipertansif, antiromatizmal ve kolesterol düşürücü etkisinden kaynaklı kullanım amacı saptanmıştır.

Calycotome villosa bitkisinin ise hem Georgiades (1987) hem de Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasında bulunduğu saptanmış ancak bu iki çalışmadan farklı olarak çalışmamızda pürgatif etkili kullanımı da saptanmıştır.

Ceratonia siliqua bitkisi diğer çalışmalarda (Georgiades, 1992; Lardos, 2006; Yöney ve diğerleri, 2009) da yer almakta ancak çalışmamızda diüretik, laksatif ve aspermi önleyici etkisi ve tedavisi amaçlı kullanımı saptanmıştır.

Hypericum triquetrifolium bitkisinin kullanımı Georgiades'in (1992) araştırmasında yer alırken, antidepresif ve dismenore tedavisinde yer alan tıbbi kullanımı çalışmamızda tespit edilmiştir.

Juglans regia bitkisinin tıbbi kullanımı diğer çalışmalarda (Georgiades, 1987; Lardos, 2006; Yöney ve diğerleri, 2009) da yer almakta ancak çalışmamızda farklı olarak kalp ritmini düzenleyici, beyin gelişimini sağlayıcı etkisi ve yaraların, aftların tedavisi amaçlı tıbbi kullanımı da saptanmıştır.

Origanum syriacum bitkisinin kullanımına sadece Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasında saptanmış olup, bizim çalışmamızda farklı olarak spazmolitik, midevi, iştah açıcı etkisi ve açık yara, mide ülserleri tedavisinde kullanım amacı saptanmıştır.

Rosmarinus officinalis bitkisinin kullanımına hem Lardos'un (2006) hem de Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasında rastlanmıştır ancak hazımsızlık giderici, bağırsak hareketlerini düzenleyici ve midevi etkisi ile dolaşım sistemini güçlendirici ve kolesterol düşürücü, antihipertansif, hazımsızlık giderici etkisi ve vazodilatör olmasından kaynaklı tıbbi kullanımı çalışmamızda saptanmıştır.

Salvia fruticosa bitkisinin tıbbi kullanımına hem Lardos'un (2006) hem Dokos ve diğerlerinin (2009) hem de Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasında rastlanmıştır ancak çalışmamızda detoksifikasyon, yağ yakıcı, antidepresan etkisi amacı ile tüketildiği saptanmıştır.

Thymus capitatus bitkisinin kullanımı diğer çalışmalarda (Georgiades, 1987; Lardos, 2006; Yöney ve diğerleri, 2009) da yer almakta ancak farklı olarak çalışmamızda ağız tümör-ülserleri ve astım tedavisi amaçlı tıbbi kullanımı saptanmıştır.

Laurus nobilis bitkisinin tıbbi kullanımı diğer çalışmalarda (Georgiades, 1987; Lardos, 2006; Yöney ve diğerleri, 2009) da yer almakta ancak çalışmamızda farklı olarak, diüretik ve kolesterol düşürücü etkisi amaçlı kullanımı saptanmıştır.

Allium ampeloprosom ve *Allium neapolitanum* bitkilerinin ise sadece Georgiades'in (1992) çalışmasında tesbit edildiği ancak çalışmamızda mevcut ortak kullanım dışında hemoroit, saçkıran, arpacık (göz enflamasyonu) ve kırık-çıkık tedavisi amaçlı kullanımı da belirtilmiştir.

Asparagus acutifolius ve *Asparagus stipularis* bitkilerinin tıbbi kullanımına da hem Georgiades (1992) hem de Lardos'un (2006) çalışmasında rastlanmış ancak gastrointestinal sistemin çalışmasını düzenleyici etkileri sadece bizim çalışmamızda saptanmıştır.

Malva sylvestris var. *oxylaba* bitkisinin tıbbi kullanımı diğer çalışmalarda (Georgiades, 1992; Lardos, 2006; Dokos ve diğerleri, 2009; Yöney ve diğerleri, 2009) da yer almakta ancak çalışmamızda bronkodilatör ve antihiperglisemik etkili farklı kullanım amacı saptanmıştır.

Melia azeradach bitkisinin kullanımına yapılan diğer çalışmalar arasında sadece Georgiades'in (1992) çalışmasında rastlanmış olup, Georgiades'in (1992) çalışmasından farklı olarak temriye adı verilen cilt hastalığının tedavisinde kullanımı ise çalışmamızda saptanmıştır.

Ficus carica bitkisinin tıbbi kullanımı diğer çalışmalarda (Georgiades, 1987; Lardos, 2006; Yöney ve diğerleri, 2009) da yer almakta ancak çalışmamızda ıskatro (*Verruca vulgaris*) adı verilen cilt rahatsızlığı tedavisinde kullanımı saptanmıştır. Diğer çalışmalarda da çeşitli cilt sorunları tedavisinde kullanımı söz konusu iken ıskatro tedavisinde kullanımı vurgulanmamıştır.

Morus alba bitkisi diğer çalışmalarda (Georgiades, 1992; Lardos, 2006; Yöney ve diğerleri, 2009) da yer almakta ancak çalışmamızda farklı olarak rahatlatıcı, antioksidan etkisi ve sinek sokmaları, çıban, siğil tedavisinde kullanım amacı saptanmıştır.

Eucalyptus camaldulensis bitkisi Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasında da yer almakta ancak çalışmamızda farklı olarak lohusalarda rahatlatıcı ve antiromatizmal etkili kullanımına rastlanılmaktadır.

Myrtus communis var. leucarpa bitkisi diğer çalışmalarda (Georgiades, 1992; Lardos, 2006; Yöney ve diğerleri, 2009) da yer almakta ancak çalışmamızda antihipertansif, antihiperглиsemik, kolesterol düşürücü etkili kullanım amacı saptanmıştır.

Olea europaea bitkisinin tıbbi kullanımına hem Lardos'un (2006) hem de Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasında rastlanmış ancak kan inceltici (antikoagulan) etkisi amaçlı kullanımı çalışmamızda saptanmıştır.

Platanus orientalis bitkisinin kullanımına yapılan diğer çalışmalar arasında sadece Lardos'un (2006) çalışmasında rastlanmış olup, antihiperглиsemik ve antiromatizmal etkisi ve eklem ağrılarının tedavisi amaçlı kullanımı ise çalışmamızda saptanmıştır.

Punica granata bitkisi de Kıbrıs'ta yapılan çalışmalar içerisinde hem Lardos'un (2006) çalışmasında hem de Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasında yer almakta fakat kullanım amacında farklılık bulunmaktadır. Çalışmamızda Lardos'un (2006) ve Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasından farklı olarak detoksifikasyon, antioksidan ve antihelmintik etkisi için kullanıldığı saptanmıştır.

Zizyphus lotus bitkisinin kullanımına yapılan diğer çalışmalar arasında sadece Georgiades'in (1987) çalışmasında rastlanmış olup, Georgiades'in (1987) çalışmasından farklı olarak antihiperглиsemik etkili kullanımı ise çalışmamızda saptanmıştır.

Rubus sanctus bitkisi diğer çalışmalarda (Georgiades, 1992; Lardos, 2006; Yöney ve diğerleri, 2009) da yer almakta ancak çalışmamızda rahatlatıcı, antioksidan, bağışıklık sistemini güçlendirici, antihiperglisemik, tiroid bezlerinin çalışmasını düzenleyici, böbrek taşlarını düşürücü etkili tıbbi kullanımı saptanmıştır.

Urtica urens bitkisi de Kıbrıs'ta yapılan çalışmalar içerisinde hem Lardos'un (2006) çalışmasında hem de Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasında yer almakta fakat kullanım amacında farklılık bulunmaktadır. Bizim çalışmamızda Lardos'un (2006) ve Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasından farklı olarak midevi, şeker dengeleyici, antihipertansif, antienflamatuar, hücre yenileyici, menapozda östrojen artırıcı, saçlara canlılık verici etkisi, menisküs ve uterin yaralar ile akneli cilt tedavisi amaçlı kullanıldığı saptanmıştır.

Vitex agnus-castus bitkisinin kullanımına, yapılan diğer çalışmalar arasında sadece Georgiades'in (1992) çalışmasında rastlanmış olup, adet düzenleyici ve menapoz döneminde rahatlatıcı etkili tıbbi kullanımı ise çalışmamızda saptanmıştır.

Hazır olarak marketten alınan *Pimpinella anisum* bitkisinin tohumları da bulgular kısmında belirtildiği gibi kullanılmaktadır. Ancak Lardos (2006) ve Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasındaki tıbbi kullanımından ekstra olarak çalışmamızda akciğer kanseri tedavisindeki tıbbi kullanımı tespit edilmiştir.

Kültürü yapılan *Ocimum basilicum* bitkisinin ise Lardos (2006) ve Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasındaki tıbbi kullanımından ekstra olarak çalışmamızda sindirim sistemi problemlerinin tedavisi ile midevi ve rahatlatıcı etkisi amaçlı tıbbi kullanımı belirlenmiştir.

Kültürü yapılan *Allium cepa* bitkisinin ise Lardos (2006) ve Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasındaki tıbbi kullanımından ekstra olarak çalışmamızda çıban ve öksürük giderici etkisinden kaynaklı kullanım saptanmıştır.

Kültürü yapılan *Allium sativum* bitkisinin ise Lardos (2006) ve Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasındaki tıbbi kullanımından ekstra olarak çalışmamızda saçkıran, hemoroit, boğaz ağrıları ve kırık-çıkık tedavisi amaçlı kullanımı saptanmıştır.

Lawsonia inermis hem Lardos (2006) hem de Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasında kullanımı saptanmış tıbbi bir bitki olup, çalışmamızda bu araştırmacıların çalışmasındaki tıbbi kullanımdan tamamen farklı tıbbi kullanıma sahiptir. Saçları besleyici, ayak kokusunu giderici ve el-ayak terlemesini önleyici etkisi bizim çalışmamızda yer alan tıbbi kullanımlarıdır.

Morus nigra hem Lardos (2006) ve Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasında kullanımı saptanmış tıbbi bir bitki olup, çalışmamızda bu araştırmacıların çalışmasındaki tıbbi kullanımdan tamamen farklı tıbbi kullanıma sahiptir. Ağız aftlarının tedavisi amaçlı kullanımı bizim çalışmamızda yer alan tıbbi kullanımıdır.

Armeniaca vulgaris bitkisinin ise Lardos (2006) ve Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasındaki tıbbi kullanımından ekstra olarak tansiyon dengeleyici etkisinden kaynaklı kullanımı saptanmıştır.

Citrus limon hem Lardos (2006) ve Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasında kullanımı saptanmış tıbbi bir bitki olup, bizim çalışmamızda bu araştırmacıların çalışmasındaki tıbbi kullanımdan tamamen farklı bir tıbbi kullanıma sahiptir. Detoksifikasyon amaçlı kullanımı bizim çalışmamızda yer alan tıbbi kullanımıdır.

Kültürü yapılan *Vitis vinifera* bitkisinin ise Lardos (2006) ve Yöney ve diğerlerinin (2009) çalışmasındaki tıbbi kullanımlarından ekstra olarak bizim çalışmamızda anitipiretik etkisi amaçlı tıbbi kullanımı belirlenmiştir.

Ancak yukarıda bahsi geçen tıbbi bitkilerin günümüzdeki kullanılış amacı ile eski zamanlardaki kullanılış amaçları farklılık göstermektedir. Teknolojinin ilerlemesine (Televizyon, internet, gazete, dergi v.b.) paralel olarak farklı bitkilerin popülaritesinin artması/azalması, eski hastalıklarla baş edilmesi, yeni hastalıkların ortaya çıkması bu farklılıkları tetikleyici faktörler olabilir. Örneğin doğal bitkilerden *Artemisia arborescens* bitkisinin Lardos'un (2006) çalışmasında bizim çalışmamızdan farklı olarak kulak ve mide problemleri, baş ağrısı ve migren rahatsızlıklarını giderme, doğumu kolaylaştırma ve antihelmintik etki gibi kullanımı söz konusudur. *Asparagus acutifolius* ve *Asparagus stipularis* bitkilerinin ise kardiovasküler ve gastrointestinal sistemin çalışmasını düzenleyici, diüretik ve antiromatizmal etkisi kullanım amaçlarını

oluştururken tamamen farklı olarak Lardos'un (2006) yapmış olduğu çalışmada zehirlenme sonrası iyileşme amaçlı ve diş ağrısı tedavisinde kullanımları söz konusudur. *Asphodelus aestivus* bitkisi ise çalışmamızda diüretik ve bağırsak hareketlerini düzenleyici etkisi ile yaraların tedavisi amaçları ile tüketilirken, Lardos'un (2006) çalışmasında baş ağrısı, diş ağrısı ve migren tedavisi ile saç büyümesini indüklemeye amaçlı kullanıldığı tespit edilmiştir. *Beta vulgaris* ssp. *cicla* bitkisi de Lardos'un (2006) çalışmasında cilt problemlerini gidermek amaçlı kullanılırken, bizim çalışmamızda antianemik etkisi için tüketilir. Yine farklı kullanımı olduğu ortaya konulan *Calycotome villosa* bitkisinin ise tez çalışmamızda pürgatif etkili ve ağız ülserlerin tedavi ettiği saptanmışken, Lardos'un (2006) çalışmasında cilt problemleri ve soğuk algınlıkları tedavisinde kullanıldığı saptanmıştır. *Capparis spinosa* bitkisi çalışmamızda böbreklerin ve karaciğerin çalışmasını düzenleyici, laksatif, afrodizyak, antiseptik etkisi ve iştah açıcı olması etkisi ile tüketilirken, Lardos (2006), diş ağrısı ile cilt ve kulak problemlerinde tüketilmek amacı ile kullanıldığını saptamıştır. Çalışmamızda *Centaurea hyalolepis*'in böbrek taşlarını düşürücü etkisi ortaya konulmuşken, Lardos'un (2006) yaptığı çalışmada soğuk algınlıkları tedavisi için kullanıldığı ortaya konulmuştur. Çalışmamızda *Ceratonia siliqua*'nın Lardos'un (2006) çalışmasına göre ekstra olarak diüretik, öksürük giderici ve ekspektoran etkili kullanım amacının olduğu da saptanmıştır. Diğer yandan her iki çalışmada da öksürük giderici ve kan yapıcı etkisi kullanım amaçlarını oluşturmaktadır. *Cicer arietinum*'un ise dizanteri, memeli ısırmaları tedavisi ve menstürasyon düzenleyici etkisi Lardos'un (2006) çalışmasında ses kısıklığı tedavisine ekstra olarak saptanmıştır. *Ficus carica* bitkisinin tez çalışmamızdaki kullanımlarına ilaveten zehirlenme sonrası tedavide, göğüs ağrısı, anjina, boğaz ağrısı, soğuk algınlıkları, öksürük ve ses kısıklığı tedavisinde de kullanıldığı saptanmıştır. *Foeniculum vulgare* bitkisinin çalışmamızda yer olan benzer kullanımına ilaveten Lardos'un (2006) çalışmasında görme ve göz bozuklukları, memeli ısırmaları, hemoroit, soğuk algınlığı ve öksürük tedavisi ile antiromatizmal, kolerada profilaktik, menstürasyon düzenleyici etkisi amacı ile de kullanıldığı saptanmıştır. *Juniperus phoenica* bitkisinin ise Lardos'un (2006) çalışmasında mevcut ortak kullanımına ilaveten çalışmamızda antiromatizmal, antihipertansif, kolesterol düşürücü, midevi ve böbreklerin çalışmasını düzenleyici

etkisi için kullanıldığı saptanmıştır. Çalışmamız ile ortak kullanımına ilaveten Lardos'un (2006) çalışmasında zehirlenme sonrası tedavi, kulak ve cilt sorunları, gastrik ülser, böcek-akrep-örümcek sokması, dispepsi, pleuranının ve akciğerlerin iltihaplanması, soğuk algınlığı ve öksürük, sifilis, inflame testislerin ve yaraların, ağrıların tedavisi ile emetik, doğum kolaylaştırıcı etkisi için de *Laurus nobilis* bitkisinin kullanıldığı saptanmıştır. *Lavandula stoechas* bitkisinin ise çalışmamızda bulunan kullanımına ilaveten Lardos'un (2006) çalışmasında öksürük giderici ve cildi rahatlatıcı etkisi olduğu da belirlenmiştir. *Malva sylvestris* bitkisinin de çalışmamızdaki mevcut ortak kullanım amacına ilaveten Lardos'un (2006) çalışmasında emetik ve analjezik etkili kullanımı, cilt sorunları, ses kısıklığı, yaralar ve ödemlerin tedavisi amaçlı kullanımları da belirlenmiştir. Lardos'un (2006) ve bizim çalışmamızda ortak kullanım amacına ekstra olarak Lardos'un (2006) çalışmasında *Mentha longifolia* bitkisinin baş ağrısı-miren ve memeli ısırması tedavisi amaçlı da kullanıldığı saptanmıştır. Aynı şekilde çalışmamızda farklı olarak spazmolitik ve midevi etkisi için tüketildiği de belirlenmiştir. *Myrtus communis* bitkisi için de hem Lardos'un (2006) hem de çalışmamızın ortak kullanım amacı dışında da etkili kullanım amaçları olduğu belirlenmiştir. Çalışmamızda tespit edilmeyen bu kullanım amaçları soğuk algınlıkları, saç dökülmesi, diş ağrısı ve diş eti kanamaları olup, Lardos'un (2006) çalışmasında bulunmayan ancak çalışmamızda mevcut kullanım amaçları ise antihipertansif, antihiperglisemik ve kolesterol düşürücü etkili kullanımıdır. *Origanum majorana* bitkisinin de Lardos'un (2006) çalışmasında enflame-sulanmış göz ve gonore tedavisi ile diüretik etkisinden dolayı ekstra olarak kullanımı olduğu da saptanmıştır. *Petroselinum crispum* bitkisi çalışmamızda ekstra olarak diüretik, böbrek ve safra taşlarını düşürücü, antikoagulant, antihipertansif, kolesterol düşürücü ve müshil etkili özelliklerinden dolayı kullanımı da olduğu belirlenmiştir. *Pinus brutia* bitkisinin de Lardos'un

(2006) çalışmasında bizim çalışmamızla ortak olan kullanımı dışında da hemoraj, soğuk algınlığı, yara, yanık, kesik, pnemoni, apse, akne, siğil, egzama, cilt tümörü ve ülseri tedavisi ile antiromatizmal etkisi için tüketilir. *Pistacia atlantica* bitkisinin de ortak kullanım amacı dışında bizim çalışmamızda yara tedavisi, ağız ve çene kaslarını çalıştırıcı etkisi amacı ile kullanımı da söz konusudur. Diğer yandan Lardos'un (2006)

çalışmasında *Pistacia atlantica* bitkisinin soğuk algınlığı tedavisinde kullanıldığı da saptanmıştır. *Pistacia lentiscus* bitkisinin Lardos'un çalışmasında var olan ancak bizim çalışmamızda bulunmayan kullanım amaçları olduğu saptanmıştır. Dizanterik-diyare, soğuk algınlığı, tremor, sebebi bilinmeyen kırıklık, bel ağrısı, ağız kokusu, yara-kesik, kulak çınlaması, bulanık görme, kabızlık, dispepsi, bağırsak kanamaları, gaitada kanama, baş ağrısı-migren tedavisi, heoroit, sinirlilik, böbreklerde ve dalakta ağrı, soğuk algınlığı, öksürük, nezle tonsilit, egzama, deri kanseri-tümörü tedavisi ve mide toniği olması, antiromatizmal ve hemostatik etkisi amacı ile kullanılır. Çalışmamızda tesbit edilen ekstra kullanım amacı ise uterinal kasılmalar ve göz çapaklanması tedavisidir. *Punica granatum*'un eski kullanımına bakıldığında bizim çalışmamızda mevcut olan ortak kullanımı haricinde, kulak-göz hastalıkları, dizanterik-diyare, kusma ve mide bulantısı, boğaz ağrısı ve ağız sağlığı bozukluklarının tedavisi kullanlarının olduğu saptanmıştır. Detoksifikasyon sağlayıcı, antioksidan ve antihelmintik etkisi ise sadece bizim çalışmamızda bulunan kullanım amaçlarıdır. Tez çalışmamızda *Rosmarinus officinalis* bitkisinin Lardos'un (2006) çalışmasında tesbit edilen ortak kullanımlarından farklı olarak hazımsızlık giderici, bağırsak hareketlerini düzenleyici ve midevi etkisi ile dolaşım sistemini güçlendirici ve kolesterol düşürücü, antihipertansif, hazımsızlık giderici etkisi ve vazodilatör olması, dolaşım sistemini güçlendirici etkisi amacıyla tüketildiği belirlenmiştir. Lardos'un (2006) çalışmasında ise ekstra olarak yara-kesik, diş ağrısı, nezle ve soğuk algınlığı-nezle, cilt problemleri ve gonore tedavisi olmak üzere önemli hastalıkların tedavisinde *Rosmarinus officinalis* bitkisinin kullanıldığı belirlenmiştir. *Rubus sanctus* bitkisi de her iki çalışmada ortak kullanım amacına ilaveten farklı kullanım amaçlarına da sahiptir. Lardos'un (2006) araştırmasında göz ve ağız sağlığı bozuklukları, kanlı gaita, bağırsakta kanama, hemoraj ve hemoroit tedavisi amaçlı kullanıldığı, bizim çalışmamızda ise ishal durdurucu, antioksidan ve bağışıklık sistemini güçlendirici, diüretik ve tiroid bezlerinin çalışmasını düzenleyici, antihiperglisemik ve böbrek taşlarını düşürücü etkisi için tüketilir. *Salvia fruticosa* bitkisi de kabızlık, yara, ateşli malarya tedavisi ve menstürasyon düzenleyici, kolera ve vebadan korunma gibi etkileri için kullanıldığı bizim çalışmamızdan farklı olarak, sadece Lardos'un (2006) çalışmasında yer aldığı

belirlenmiştir. Çalışmamızda ise *Salvia fruticosa* bitkisinin ortak kullanım amacı dışında midevi, hazımsızlık giderici, antidepresan ve rahatlatıcı etkisi amaçlı kullanıldığı da saptanmıştır. *Sambucus nigra* bitkisinin de ortak kullanıma ek olarak sadece Lardos'un (2006) çalışmasında yer alan laksatif ve kolagog etkisi, dropsi, hummalı ateş, hemoraj ve cilt sorunları tedavisinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Diğer yandan çalışmamızda da ortak kullanım amacına ilaveten diüretik etkisi, göz çapaklanması ve yorgunlukları tedavisinde kullanıldığı belirtilmiştir. *Thymus capitatus* bitkisinin ise iki çalışmada mevcut ortak kullanım amacı dışında, çalışmamızda spazmolitik etkisi ve ağız tümörü-ülseri tedavisi için de tüketildiği saptanmıştır. Lardos'un (2006) çalışmasında ortak kullanım amacına ekstra olarak *Urginea maritima* bitkisinin sebebi bilinmeyen kırıklık, kulak ağrısı, bulanık görme, dispepsi, gastrik ülser, mide ekşimesi, baş ağrısı-migren, epilepsi, öfke nöbeti, ses kısıklığı, yılan ısırması, cilt sorunları, genel diş sağlığında bozulma, böbrek-dalak ağrısı, disüri, gonore tedavisi ile safra akışını düzenleyici, antiromatizmal etkisi için kullanıldığı saptanmıştır. Aynı şekilde bizim çalışmamızda da *Urginea maritima* bitkisinin ekstra kullanım amaçları olup bunlar; antihipertansif, kalp ritmini düzenleyici etkisi ve yılan ısırması tedavisinde kullanımıdır. *Urtica urens* bitkisinin ise Lardos'un (2006) çalışmasında bulunan bizim çalışmamızla ortak kullanımından ayrı soğuk algınlığı, diş ağrısı, diş kaybı, dalak ağrısı tedavisinde kullanıldığı da saptanmıştır. Diğer yandan bizim çalışmamızda da midevi, antienflamatuvar, antiromatizmal, antihipertansif, antitümör, hücre yenileyici, menapozda östrojen yapıcı, canlılık verici etkisi ve menisküs iltihabı, uterin al yaralar ve akneli cilt tedavisi gibi önemli ekstra kullanım amaçları tespit edilmiştir. *Triticum aestivum* bitkisinin de her iki çalışmada bulunan ortak kullanım amacı dışında Lardos'un (2006) çalışmasında saç kırılması, yaralar, iltihaplı göz ve ciltte şişmelerin tedavisi ile hemostatik etkisi de belirlenmiştir. Çalışmamızdaki ekstra kullanım amacı ise çocuklarda karın ağrısını dindirici etkisidir.

Çalışmamızda bulunan kültür bitkileri için de aynı durum söz konusudur. Örneğin *Allium cepa* bitkisinin Lardos'un (2006) çalışmasında bizim çalışmamızla ortak kullanımına ilaveten saç büyümesini uyarıcı, böcek-akrep sokması, kulak ağrısı, hummalı ateş, dizanter, egzama tedavisi ve kolera-vebada koruyucu, laksatif, süt

artırıcı etkisi için tüketildiği saptanmıştır. Çalışmamızda ise ekstra kullanım olarak antiromatizmal, analjezik, çürük, çiban ve öksürük giderici etkisinden kaynaklı kullanım saptanmıştır. *Allium porrum* bitkisinin her iki çalışmada da ortak olan kullanım amacına ek olarak Lardos'un (2006) çalışmasında zehirlenme sonrası tedavi, kulak ağrısı, gece körlüğü, hemoraj, böcek-akrep-örümcek ısırması tedavisi ve doğumu indükleyici, menstürasyon düzenleyici, analjezik etkisi için kullanımları da saptanmıştır. Çalışmamızda *Mentha piperitum* bitkisinin Lardos'un (2006) çalışmasında da yer olan bizim çalışmamızla ortak kullanım amacına ilaveten üst solunum yolu enfeksiyonları, soğuk algınlıkları, dismenore ses kısıklığı tedavisi, öksürük giderici, antihipertansif ve spazmolitik, midevi, bağırsak hareketlerini düzenleyici etkisi için tüketildiği saptanmıştır. Yine çalışmamızda *Pimpinella anisum* bitkisinin Lardos'un (2006) çalışmasında da yer olan ortak kullanım amacına ilaveten menapozda rahatlatıcı, sakinleştirici-rahatlatıcı, spazmolitik, uyuku verici, gaz giderici etkisi ve akciğer kanseri tedavisinde kullanımı olduğu saptanmıştır. Aynı bitkinin Lardos'un (2006) çalışmasında yer olan ek kullanımları ise sebebi bilinmeyen kırıklık, astım, zehirlenme sonrası, dispepsi, diş ağrısı tedavisi, pnemoni, pleura iltihabı, tremor, testislerde şişme ve sifilis tedavisi ile kolera-vebada koruyucu, mide kuvvetlendirici, süt artırıcı etkisi amaçlı kullanımlarıdır. *Rosa damascena* bitkisinin Lardos'un (2006) çalışmasında da yer olan bizim çalışmamızla ortak kullanım amacına ilaveten yara, diş eti kanamaları, inflame ve sulanmış göz, dizanterik-diyare kanlı dışkı, bağırsaklarda kanama, hemoraj, soğuk algınlığı, kusma ve mide bulantısı, baş ağrısı-migren tedavisi ve kolagos, laksatif, kolera-vebada koruyucu etkili kullanımı söz konusudur. *Syzygium aromaticum* bitkisinin ise Lardos'un (2006) çalışmasında, bizim çalışmamızla ortak kullanım amacından ayrı olarak, sebebi bilinmeyen kırıklık, dropsi, dispepsi, bel ağrısı, baş ağrısı-migren ağrısı, dizanterik-diyare tedavisi ve mide kuvvetlendirici, menstürasyon düzenleyici etkisi için kullanıldığı saptanmıştır. Çalışmamızda *Vitis vinifera* bitkisinin Lardos'un (2006) çalışmasında mevcut olan ortak kullanımına ekstra olarak antipiretik etkili kullanımının olduğu belirlenmiştir. *Vitis vinifera* bitkisinin bizim çalışmamızda yer

almayan kullanımı ise hummalı ateş, göğüslerde şişme ve ağrı, melankoli, hipokondriasiz, pnemoni, cilt sorunları tedavisi ve kolera-vebada koruyucu olmasıdır. *Zingiber officinale* bitkisinin Lardos'un (2006) ve bizim çalışmamızda bulunan ortak kullanımına ek olarak, Lardos'un çalışmasında pnemoni, inflame diş eti kanaması, diş ağrısı ve tremor tedavisi amacı ile kullanımı tespit edilmiştir.

Çalışmamızda ve Lardos'un (2006) yapmış olduğu çalışmasında bazı doğal bitkilerin tamamen farklı amaçla kullanıldığı görülmektedir. Lardos'un (2006) çalışmasında tamamen farklı kullanımı olan bu doğal bitkiler ve kullanım amaçları; *Citrullus colocynthis* (Baş ağrısı-migren, göz-kulak problemleri, soğuk algınlığı, boğaz ağrısı, tonsilit, dalak hastalıkları ve tremor tedavisi), *Cupressus sempervirens* (Dizanterik diyare tedavisi, akne, frünkül, siğil tedavisi, anjina, boğaz ağrısı, diş ağrısı ve diş eti kanaması ile öksürük giderici etkisi), *Daucus carota* (Cilt problemleri, yaraların ve gonore tedavisi), *Ecballium elaterium* (Sebebi bilinmeyen kırıklık, dispepsi tedavisi ve mide toniği, antihelmintik, antiromatizmal etkisi), *Hedera helix* (Astım, baş ağrısı-migren, soğuk algınlığı tedavisi, böbrek ve safra taşlarını düşürücü etkisi), *Melissa officinalis* (Kesik ve yara tedavisi), *Morus alba* (Yanık, soğuk algınlığı ve diş ağrısı tedavisi), *Nerium oleander* (Soğuk algınlıkları, skabiyez tedavisi ve antihelmintik etkisi), *Nigella sativa* (Sebebi bilinmeyen kırıklık, soğuk algınlığı, öksürük, diş ağrısı, herpes, skabiyez, tremor, gastrik ülser, ateş, dispepsi, kulak-göz problemleri tedavisi ve mide toniği, laksatif etki), *Olea europaea* (Soğuk algınlığı, hemoroit, kulak problemleri, diş ağrısı, diş eti kanaması, yara-kesik, ödem, cilt problemleri, dalak hastalıkları, saç dökülmesi, skabiyez, baş ağrısı-migren tedavisi, hemostatik, antihelmintik antiromatizmal ve öksürük giderici etkisi), *Papaver rhoeas* (Kesik tedavisi), *Phoenix dactylifera* (Kabızlık giderici), *Platanus orientalis* (Yanık, soğuk algınlığı ve diş ağrısı tedavisi) *Portulaca oleraceae* (Yara, akne, siğil, frünkül, hemoraj tedavisi ve zehirlenme sonrası tedavi edici), *Sinapis alba* (Hemoraj, memeli ısırmaları, egzama tedavisi ve antihelmintik etki)'dır. Çalışmamızda yer alan ancak Lardos'un (2006) çalışmasında kullanım amacı tamamen farklı olan kültür bitkileri ise; *Allium sativum* (Zehirlenme sonrası, ateş, mide bulantısı, kusma, böcek-

akrep sokması, yılan ısırması, egzama, diş ağrısı, hipokondriasis-melankoli, soğuk algınlığı tedavisi, analjezik, kolera-vebada proflaktik, antiromatizmal etkisi), *Capsicum annum* (Öksürük giderici), *Citrus limon* (Emetik, antihelmintik etkisi, baş ağrısı-migren, soğuk algınlığı, skabiyez tedavisi ve böbrek taşlarını düşürücü etkisi), *Lawsonia inermis* (Antiromatizmal etki ve yara tedavisi), *Morus nigra* (Yanık, soğuk algınlığı, boğaz ağrısı tedavisi ve laksatif etkisi), *Ocimum basilicum* (Göz problemleri, böcek-akrep-örümcek sokması, bel ağrısı tedavisi ve antihelmintik etkisi), *Armeniaca vulgaris* (Soğuk algınlıkları, cilt problemleri, anjina, boğaz ağrısı tedavisi)'dir. Diğer yandan bazı bitkilerin Lardos'un (2006) çalışmasındaki tıbbi kullanımlarından tamamen farklı olarak, çalışmamızda belirlenen tıbbi kullanımları söz konusudur. Örneğin *Sinapis alba* bitkisinin çalışmamızda Lardos'un (2006) çalışmasından farklı olarak laksatif, analjezik, antiromatizmal etkisi ve hemoroit tedavisi amaçlı kullanımları saptanmıştır. *Beta vulgaris* var. *cicla* bitkisinin çalışmamızda antianemik etkili tıbbi kullanımı saptanmıştır. *Citrullus colocynthis* ise pürgatif etkili tıbbi kullanımı çalışmamızda saptanmıştır. *Cicer arietinum* bitkisinin afrodizyak etkili tıbbi kullanımı çalışmamızda saptanmıştır. *Melissa officinalis* var. *officinalis* bitkisinin çalışmamızda spazmolitik, midevi, rahatlatıcı etkisi ve soğuk algınlıkları tedavisinde kullanımı da saptanmıştır. *Asphodelus aestivus* bitkisinin Lardos'un (2006) çalışmasından farklı olarak diüretik ve bağırsak hareketlerini düzenleyici, kanayan yaraları durdurmak için stiptik etkili kullanımı çalışmamızda saptanmıştır. *Urginea maritima* bitkisinin yılan sokması ve hemoroit tedavisi amaçlı kullanımı ile antihipertansif etkili kullanımı çalışmamızda saptanmıştır. *Linum usitatissimum* bitkisinin Lardos'un (2006) çalışmasından farklı olarak antihipertansif ve kolesterol düşürücü etkisi çalışmamızda saptanmıştır. *Phoenix dactylifera* bitkisinin bronşit ve soğuk algınlıkları tedavisi ile öksürük giderici etkisinden kaynaklı tıbbi kullanımına da çalışmamızda rastlanılmıştır. *Triticum aestivum* bitkisinin Lardos'un (2006) çalışmasından farklı olarak kasık ağrılarının tedavisindeki kullanımına çalışmamızda saptanmıştır. *Nigella sativa* bitkisi çalışmamızda Lardos'un (2006) çalışmasından farklı olarak antihiperglisemik, kolesterol düşürücü ve karminatif etkisi için

kullanıldığı saptanmıştır. Kültürü yapılan *Capsicum annum* bitkisi çalışmamızda bu araştırmacının çalışmasındaki tıbbi kullanımdan tamamen farklı olarak kesik, yara tedavisinde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Foeniculum vulgare Mill. ssp. *piperitum* (Ucria) Coutinho yöresel ismi, dere otu olarak bilinmesi, *Anethum graveolens* L. ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir (Seçmen ve diğerleri, 2000) aynı zamanda Kuzey Kıbrıs halkı tarafından kavcar olarak bilinmesi *Ferula communis* L. ile karıştırıldığının da göstergesidir (Viney, 1994). *Matricaria recutita* L. var. *coronata* (Boiss.) Gruenberg-Fertig papatya ve adi papatya olarak bilinmesi, *Matricaria chamomilla* L. ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir. Aynı şekilde pire otu olarak bilinmesi, *Tanacetum coccineum* (Willd.) Grierson ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir. *Centaurea hyalolepis* Boiss. yöresel ismi, çakır diken olarak bilinmesi, *Sarcopoterium spinosum* (L.) Spach ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir. *Notobasis syriacus* (L.) Cass., halk arasında sütleğen olarak bilinir. Ancak sütleğen, *Sonchus oleraceus* L. ve *Euphorbia helioscopia* L. dir (Viney, 1994). *Sinapis alba* L. yöresel ismi, yabani hardal olarak bilinmesi, *Sinapis arvensis* L. ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir (Baytop, 1994). Ayrıca *Origanum majorana* L., *Origanum syriacum* L. ve *Thymus capitatus* (L.) Hoffsgg. et Link türlerinin Kuzey Kıbrıs halkı tarafından kekik olarak bilindiği tespit edilmiştir. *Plantago coronopus* L. ssp. *commutata* (Guss.) Pilger. türünün ise Kuzey Kıbrıs halkı tarafından taşkıranotu olarak bilinmesi *Saxifraga hederacea* ve *Saxifraga tridactylites* ile karıştırıldığını ve yanlış bilindiğini göstermektedir.

6. ÖNERİ

Kuzey Kıbrıs tıbbi ve aromatik bitkiler bakımından zengin bir floraya sahiptir. Bu bitkilerin öncelikle korunmaya alınması halk arasında bu bitkilerin ekonomik önemleri konusunda farkındalık yaratması ve sürdürülebilir doğal bitki toplamaları konularında eğitimin yaygınlaştırılması, bölgede hem biyolojik çeşitliliğin korunması ve hem de orman köylülerine ek gelir kaynağı sağlanması bakımından büyük önem taşımaktadır. Ekonomik önemi yüksek olan ve sürdürülebilir doğal toplamalarla yeterince temin edilemeyen bitkilerin de tarımının teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekli ve uygun olacaktır.

Gıda olarak kullanılan bitkilerin tedavi amacıyla da kullanılması, toksisite değerlendirmesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu özellik daha ileri çalışmalarda bitkinin olası zararlı etkilerinin veya güvenilirliğinin değerlendirilebilmesi bakımından önemlidir.

KAYNAKLAR

- Akalın, E. (1993). *Tekirdağ İlinde İlaç ve Gıda Olarak Kullanılan Yabani Bitkiler*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Akan, H., Korkut, M.M. ve Balos M.M. (2008). Arat Dağı ve Çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) Etnobotanik Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi* , 20 (1), 67-81.

Asvaroğlu, E. (2007a). *Girne Bölgesi (Çamlıbel, Hisarköy, Kayalar ve Kozanköy)*. Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.

Asvaroğlu, F. (2007b). *Girne bölgesi, (Akdeniz, Arapköy, Dağyolu ve Tepebaşı)*.

Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa. Bekele, E. (Aralık 2007). Actual Situation of Medicinal Plants in Ethiopia. Erişim:

19 Mayıs 2011, <http://www.endashaw.com>

Baytop, T. (1984). *Türkiye’de Bitkilerle Tedavi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları. No:40.

Baytop T. (1999). *Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi*. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri. ISBN 975 – 420 – 021 – 1.

Birinci, S. (2008). Doğu Karadeniz Bölgesinde Doğal Olarak Bulunan Faydalı Bitkiler Ve Kullanım Alanlarının Araştırılması. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Bozkurt, İ., Arnavut, F. (2006). *Yeniboğaziçi Halk Kültürü*. Gazi Mağusa. ISBN: 975-97567-9-X.

Cheikhyoussief, A., Shapi, M., Matengu, K. ve Ashekele, H.M. (2011). Ethnobotanical study of indigenous knowledge on medicinal plant use by traditional healers in Oshikoto region, Namibia. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 7(10).

Chinsembu, K.C. ve Hedimbi, M. (2010). An ethnobotanical survey of plants used to manage HIV/AIDS opportunistic infections in Katima Mulilo, Caprivi region, Namibia. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 6(25).

Çakılcıoğlu, U. ve Türkoğlu, İ. (2010). An ethnobotanical survey of medicinal plants in Sivrice (Elazığ-Turkey). *Journal of Ethnopharmacology*, 132, 165-175.

Çalış, İ. ve Kırmızıbekmez, H. (2004). Glycosides from *Phlomis lunariifolia*. *Phytochemistry*, 65(18):2619-25.

Çalış, İ., Bedir, E., Kırmızıbekmez, H., Ersöz, T., Dönmez, A.A. ve Khan, I.A. (2005). Secondary metabolites from *Phlomis oppositiflora*. *Natural Product Research*, 19(5):493-501.

Çalış, İ., Koyunoğlu, S., Yeşilada, A., Brun, R., Rüedi, P. ve Taşdemir, D. (2006). Antitrypanosomal cycloartane glycosides from *Astragalus baibutensis*. *Chemistry&Biodiversity*, 3(8):923-9.

Çalış, İ., Sezgin, Y., Dönmez, A.A., Rüedi, P. ve Taşdemir, D. (2007). Cryptophilic acids A, B, and C: resin glycosides from aerial parts of *Scrophularia cryptophila*. *Journal of Natural Products*, 70(1):43-7.

Çalış, İ., Barbic, B. ve Jurgentliemk, G. (2008). Bioactive cycloartane-type triterpene glycosides from *Astragalus elongatus*. *Zeitschrift für Naturforschung. C, Journal of biosciences*, 63(11-12), 813-20.

Çalış, İ., Dönmez, A.A., Perrone, A., Pizza, C. ve Piacenta, S. (2008). Cycloartane glycosides from *Astragalus campylosema* Boiss. ssp. *campylosema*. *Phytochemistry*, 69(14), 2634-8.

Çelik, E. ve Çelik, G.Y. (2007). Bitki Uçucu Yağlarının Antimikrobiyal Özellikleri. *Orlab On-Line Mikrobiyoloji Dergisi*, 5: 1-6.

Çeliktaşlılar, C. (2009). *K. K. T. C. 'de kullanılan derman bitkileri hakkında bir deneme*. Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.

Çoban, A. (2005). *Gönyeli köy kültürü*. Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.

de Melo, J.G., Santos, A.G., de Amorim, E.L., do Nascimento, S.C. ve de Albuquerque, U.P. (2011). Medicinal Plants Used as Antitumor Agents in Brazil An Ethnobotanical Approach. *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine*, 2011.

Della, A., Paraskeva-Hadjichambi, D. ve Ch Hadjichambis, A. (2006). An Ethnobotanical Survey of Wild Edible Plants of Paphos and Larnaca Countryside of Cyprus. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 2(34).

- Dedeçay, S. S. (1998). Kıbrıs'ta Kokulu Bitkiler ve Bunların İhtiva Ettiği Kokulu Yağlar ve Sağıltıcı Özellikler. Lefkoşa: Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yayınları, 14,
- Demirezer, L.Ö., Gürbüz, F., Güvenalp, Z., Ströch, K. ve Zeeck, A. (2006). Iridoids, Flavonoids and Monoterpene Glycosides from *Galium verum* subsp. *verum*. *Turkish Journal of Chemistry*, 30, 525-534.
- Demirtürk, Y. (1990). Tıbbi Bitkilerimizin Değerlendirilmesi. *Tarım Orman ve Köy işleri Bakanlığı Dergisi*, 53, 12-16.
- Doğan, A. (2008). Ovacık (Tunceli) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Dokos, C., Hadjicosta, C., Dokou, K. ve Stephanou, N. (2009). Ethnopharmacological Survey of Endemic Medicinal Plants in Paphos District of Cyprus. *Ethnobotanical Leaflets*, 13, 1060-68.
- Ertuğ, F. (29-31 Mayıs 2002). Bodrum Yöresinde Halk Tıbbında Yararlanılan Bitkiler. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Eskişehir.
- Everest, A. ve Öztürk, E. (2005). Focusing on the ethnobotanical uses of plants in Mersin and Adana provinces (Turkey). *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 1(6).
- Ezer, N. ve Arısan, Ö.M. (2006). Folk Medicines in Merzifon (Amasya, Turkey). *Turkish Journal of Botany*, 30
- Filippou, C., Antoniou, P. ve Fotoboulus, B. (2011). . Effect of Drought and Rewatering on the Cellular Status and Antioxidant Response of *Medicago truncatula* Plants. *Plant Signaling& Behaviour*, 6(2), 270-7.
- Georgiades, C. C. (1987). Flowers of Cyprus, plants of medicine, vol 2. Nicosia.
- Georgiades, C. C. (1992). Flowers of Cyprus, plants of medicine, vol 1. Nicosia.
- González-Tejero, M. R., Casares-Porcel, M., Sánchez-Rojas, C. P., Ramiro-

Gutiérrez, J. M., Molero-Mesa, J., Pieroni, A., ve diğerleri. (2008). Medicinal plants in the Mediterranean area: Synthesis of the results of the project Rubia. *Journal of Ethnopharmacology*, 116, 341-357.

Guarera, P.M., Lucchese, F. ve Medori, S. (2008). *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 4(7).

Gücel, S. (2002). *Arundo donax*'ın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Kullanım Şekilleri. XVI. Ulusal Biyoloji Kongresi, Malatya.

Gücel, S. (2010). *Arundo donax* L. (Giant reed) Use by Turkish Cypriots. *Ethnobotany Research & Application*, 8, 245-248.

Hadjikyriakou, G. M. (2007). *Aromatic and Spicy Plants in Cyprus*. Bank of Cultural Foundation. ISBN: 978-9963-42-852-6.

Heywood, V., ve Skoula, M. (1999). The Medusa Network: Conservation and sustainable use of wild plants of the Mediterranean region. Reprinted from: Perspectives on new crops and new uses. J. Janick (ed.), ASHS Press, Alexandria, VA.

Hilbert, N.I. ve Gil, G.I. (2007). Reproductive medicine in northwest Argentina: Traditional and Institutional System. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 3(19).

İlseven, S., Hıdırer, G. ve Tümer, A. (2006). *Kıbrıs Coğrafyası*. Lefkoşa: K.T. Eğitim Vakfı Yayını.

Kala, C.P. (2009). Aboriginal uses and management of ethnobotanical species in deciduous forests of Chhattisgarh state in India. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 5(20).

Kalaycıoğlu, A., Öner, C. (1994). Bazı Bitki Ekstraktlarının Antimutajenik Etkilerinin Ames-Salmonella Test Sistemi ile Araştırılması. *Tr. Botany*, 18, 117- 122.

- Kamatenesi-Mugisha, M., Oryem-Origa, H. (2005). Traditional herbal remedies used in the management of sexualimpotence and erectile dysfunction in western Uganda. *African Health Sciences*, 5, 40-49.
- Kamatenesi-Mugisha, M., Acipa, A., Oryem-Origa, H. (2011). Medicinal plants of Otwal and Ngai Sub Countiesin Oyam District, Northern Uganda. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 17(7), 7-21.
- Karamanoğlu, K. (1973). *Farmasötik Botanik Ders Kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları No: 25.
- Karataş, H. ve Ertekin, S. (2010). Antimicrobial activities of the essential oils of four *Salvia* species from Turkey. *Journal of Medicinal Plants Research*, 4(12), 12381240.
- Karousou, R. ve Deirmentoglou, S. (2011). The herbal market of Cyprus: traditional links and cultural exchanges. *Journal of Ethnopharmacology*, 133(1), 191-203.
- Khan, M. (2006). *Healthy Living in Cyprus*. ISBN 9963 – 9343 – 0 – 7.
- Kıran, Ö. (2006). Kozan Yöresi Florasındaki Tıbbi Bitkiler ve Bunların Halk Tıbbında Kullanılışı. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kunwar, R.M. ve Bussmann, R.W. (2008). Ethnobotany in the Nepal Himalaya. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 4(24).
- Kunwar, R.M., Shresta, K.B. ve Bussmann, R.W. (2010). Traditional herbal medicine in Far-west Nepal: a pharmacological appraisal. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 6(35).
- Kuruüzüm-Uz, A., Ströch, K., Demirezer, L.Ö. ve Zeec, A. (2003). Glucosides from *Vitex agnus-castus*. *Phytochemistry*, 63(8):959-64.
- Kültür, Ş. (2007). Medicinal plants used in Kırklareli Province (Turkey). *Journal of Ethnopharmacology*, 111, 341–364.

- Lamxay, V., de Boer, H.J. ve Bjork, L. (2011). Traditions and plant use during pregnancy, childbirth and postpartum recovery by the Kry ethnic group in Lao PDR. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 7, 14.
- Lans, C.A. (2006). Ethnomedicines used in Trinidad and Tobago for Urinary Problems and Diabetes Mellitus. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 2(45).
- Lardos, A. (2006). The botanical *materia medica* of the *Iatrosophikon*-A collection of prescriptions from a monastery in Cyprus. *Journal of Ethnopharmacology*, 104, 387-406.
- Leporatti, M.L. ve Ghedira, K. (2009). Comparative analysis of medicinal plants used in traditional medicine in Italy and Tunisia. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 6(31).
- Liu, Y., Dao, Z., Yang, C., Liu, Y. ve Long, C. (2009). Medicinal plants used by Tibetans in Shangri-la, Yunnan, China. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 5(15).
- Long, C., Li, S., Long, B. Shi, Y., ve Liu, B. (2009). Medicinal plants used by the Yi ethnic group: a case study in central Yunnan. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 5(13).
- Meikle, R. D. (1977). *Flora of Cyprus*. The Bentham-Moxon Trust, Royal Botanic Gardens, Kew, 1.
- Meikle, R. D. (1985). *Flora of Cyprus*. The Bentham-Moxon Trust, Royal Botanic Gardens, Kew, 2.
- Mesfin, F., Demmisew, S. ve Teklehaymanot, T. (2009). An ethnobotanical study of medicinal plants in Wonago Woreda, SNNPR, Ethiopia. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 5(28).
- Ojezele, M.O., Abaton, O.M. (2011). Hypoglycaemic and coronary risk index lowering effects of *Bauhinia thonningii* in alloxan induced diabetic rats. *African Health Sciences*, 11(1), 85 – 89.

Oliveira, A.K.M., Oliveira, N.A., Resende, U.M. ve Martins, P.F.B.R. (2011). Ethnobotany and traditional medicine of the inhabitants of the Pantanal Negro subregion and the raizeiros of Miranda and Aquidauna, Mato Grosso do Sul, Brazil. *Braz. J. Biol.*, 71(1), 283-289.

Onar, S. (2006). *Bandırma (AI (A), Balıkesir) ve Çevresinin Etnobotanigi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Öykün, E. (2007). *Kıbrıs Karpaz bölgesi Kaleburnu köyü monografisi besmelenin bittiği yer Kaleburnu*. Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.

Öztürk, M., Uysal, İ., Gücel, S., Mert, T., Akçiçek, E. ve Çelik, S. (2008). Ethnoecology of poisonous plants of Turkey and Northern Cyprus. *Pakistan Journal of Botany*, 40(4), 1359-1386.

Öztürkler, Z. (2007). *Güzelyurt bölgesi (Güzelyurt, Bostancı ve Kalkanlı)*. Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.

Perfumi, M., Arnold, N. ve Taccini, R. (2005). Hypoglycemic Activity of *Salvia fruticosa* Mill. from Cyprus. *Journal of Ethnopharmacology*, 34(2-3), 135-40.

Pieroni, A., Giusti, M. E., Pasquale, C., Lenzarini, C., Censorii, E., Gonzáles-Tejero, M. R., ve diğerleri (2006). Circum-Mediterranean cultural heritage and medicinal plant uses in traditional animal healthcare: a field survey in eight selected areas within the RUBIA project. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 2(16).

Rehman, S., Ashfaq, U.A., Riaz, S., Javed, T. ve Riazuddin, S. (2011). Antiviral activity of *Acacia nilotica* against Hepatitis C Virus in liver infected Cells. *Virology Journal*, 8, 220.

Ribeiro, A., Romeiras, M.M., Tavares, J. ve Faria, M.T. (2010). Ethnobotanical survey in Canhane village, district of Massingir, Mozambique: medicinal plants and traditional knowledge. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 6(33).

Rivera, D., Obon, C., Inocencio, C., Heinrich, M., Verde, A., Fafardo, J. ve diğerleri.

(2005). The Ethnobotanical Study of Local Mediterranean Food Plants as Medicinal Resources in Southern Spain. *Journal of Physiology and Pharmacology*, 56(1), 97114.

Samuel, A.J., Kalusalingam A., Chellappan, D.K., Gopinath, R., Radhmani, S., Husain, E.A. ve diğeri. (2010). Ethnomedical survey of plants used by the Orang Asli in Kampung Bawong, Perak, West Malaysia. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 6(5).

Saraçoğlu, İ., Harput, U.S., Inoue, M. ve Ogihara, Y. (2002). New Phenylethanoid Glycosides from *Veronica pectinata* var. *glandulosa* and Their Free Radical Scavenging Activities. *Chemical&Pharmaceutical Bulletin*, 50(5), 665-668

Saric-Kundalic, B., Fritz, E., Dobes, C. ve Saukel, J. (2010). Traditional Medicine in the Pristine Village of Prokoško Lake on Vranica Mountain, Bosnia and Herzegovina. *Sci Pharm*, 78, 275–290.

Savvides, L. (2000). Edible wild plants of the cyprus flora. Nicosia.

Seçmen, Ö., Gemici, Y., Görk, G., Bekat, L., Leblebici, E. (1995). *Tohumlu Bitkiler Sistematigi*. Bornova-İzmir: Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Kitaplar Serisi No: 116, ISBN 975-483-028-2.

Signorini, M.A., Piredda, M. ve Bruschi P. (2009). Plants and traditional knowledge: An ethnobotanical investigation on Monte Ortobene (Nuoro, Sardinia). *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 5(6).

Simbo, D. (2010). An ethnobotanical survey of medicinal plants in Babungu, Northwest Region, Cameroon. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 6(8).

Süleyman, H., Güvenalp, Z., Kızılkaya, M. ve Demirezer, L.Ö. (2007). Sedative Effect of *Centranthus longiflorus* ssp. *longiflorus* in Rats and the Influence of Adrenalectomy on its Effect. *Yakugaku Zasshi*, 127(8), 1263-1265.

Şahin, F.P., Ezer, N., Çalış, İ., 2004. Three acylated flavone glycosides from *Sideritis ozturkii* Aytac & Aksoy. *Phytochemistry*, 65, 2095–2099.

Tanker, M. ve Tanker, N. (2003). *Farmakognozi* Cilt1-2. Ankara: Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları No: 66. ISBN 975 – 482 – 628 – 5.

Tanker, N., Koyuncu, M. ve Coşkun, M. (2007). *Farmasötik Botanik*. Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları No: 93. ISBN 975 – 482 – 086 – 4.

Tenore, G.C., Ciampaglia, Arnold, N.A., Piozzi, F., Napolitana, V., Rigano, D. ve diğerleri. (2011). Antimicrobial and antioxidant properties of the essential oil of *Salvia lanigera* from Cyprus. *Food and Chemical Toxicology*, 49(1), 238-43.

Toksoy, D., Bayramoğlu, M. ve Hacısalıhoğlu, S. (2010). Usage and the economic potential of the medicinal plants in Eastern Black Sea Region of Turkey. *J Environ Biol.*, 31(5):623-8.

Tsintides, T., Christodoulou, C. S., Delipetrou, P., Georgiou, K. (2007). *The Red Data Book of the Flora of Cyprus*. Lefkosia.

Uslu, T. (2007). Medicinal and Posinous Plant of North Cyprus. *Orman ve Av Dergisi*, 84(5), 43-46.

Vehbi, V. (1991). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Yabani Çiçekleri ve Tıbbi bitkileri. *K. K. T. C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları- 20*. ISBN: 975-170797-8.

Viney, D. E. (1994). An illustrated flora of North Cyprus, vol 1. Koeltz Scientific Books, Koenigstein.

Viney, D. E. (1996). An illustrated flora of North Cyprus, vol 2. A.R.G. Gantner Verlag K.-G. Vadus/Liechtenstein.

Volpato, G., Godinez, D., Beyra, A. ve Barreto, A. (2009). Uses of medicinal plants by Haitian immigrants and their descendants in the Province of Camagüey, Cuba. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 5(16).

Yaldız, G., Yüksek, T. ve Şekeroğlu N. (20-22 Mayıs 2010). Rize İli Florsında Bulunan Tıbbi ve Aromatik Bitkiler ve Kullanım Alanları. III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, Cilt 3, 1100-114.

Yapıcı, İ.Ü., Hoşgören, H. ve Saya, Ö. (2009). Kurtalan (Siirt) İlçesinin Etnobotanik Özellikleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 191-196.

Yıldırım, F.K. (2010). Kuzey Kıbrıs'ın Faydalı Bitkilerinin Ve Kullanım Alanlarının Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.

Yıldız, K., Gücel, S. (2003). Kuzey Kıbrıs endemiklerinin sitotaksonomik ve palinolojik yönden incelenmesi. Manisa.

Yıldız, K., Gücel, S., Cambaz, M. ve Meraklı, M.K. (2006). *Kuzey Kıbrıs Endemik Bitkileri*. Lefkoşa.

Yorgancı, A. (2004). Kuzey Kıbrıs'ta arazi kullanımı açısından uygun buğday alanlarının mekansal analizi. 3. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri 6-9 Ekim 2004.

Yorgancıoğlu, G. (2010). *Kıbrıs Coğrafyası*. Turist Rehberi.

Yöney, A., Prieto, J., Lardos, A. ve Heinrich, M. (2010). Ethnopharmacy of Turkishspeaking Cypriots in Greater London. *Phytotherapy Research*, 24, 731–740.

Zannettou- Pandeli, K. (1998). *The Medical Plants of Cyprus*. Larnaca. ISBN: 9963 - 8368 - 0-1.

Tablo 5.1. Kuzey Kıbrıs'ta doğal olarak bulunan tıbbi bitkilerin familyaları, bilimsel ve yöresel adları, kaynak kişileri.

Familya	Bilimsel Adı	Yöresel Adı	Kaynak Kişi
Agavaceae	Agave americana NEUN 6617	Sabır	10, 15, 86, 105, 109
Amaryllidaceae	Narcissus tazetta NEUN 6618	Nergis, Zeren	21
Anacardiaceae	Pistacia atlantica NEUN 6619	Çitlembik, Çitlemik, Mezleki	43, 62, 63
	Pistacia lentiscus NEUN 6620	Sakızağacı, Şinya, Şinno, Mastik, Çitlemit	53
Apiaceae	Coriandrum sativum NEUN 6621	Golyandro, Koriander, Kişniş	53, 63, 106
	Crithmum maritimum	Girdama, Deniz rezenesi	77

NEUN 6622		
<i>Daucus carota</i> ssp. <i>maximus</i> NEUN 6623	Havuç	19, 108
<i>Eryngium creticum</i> NEUN 6624	Gaz ayağı, Kazayağı, Mangolla, Bangallo, Spangallo	17, 21, 47
<i>Ferula communis</i> NEUN 6625	Gavcar, Kavcar	20
<i>Foeniculum vulgare</i> ssp. <i>piperitum</i> NEUN 6626	Rezene, Maraho, Dereotu, Kavcar	12, 21, 72, 90, 93
<i>Petroselinum crispum</i> NEUN 6627	Maydanoz	3, 21, 22, 47, 48, 50, 92, 105

	Pimpinella cretica NEUN 6628	Anason	4, 7, 19, 23, 26, 42, 57, 58, 59, 73, 103, 112
	Tordylium aegyptiacum NEUN 6629	Alçacık	20
Apocynaceae	Nerium oleander NEUN 6630	Zakkum, Ağı ağacı	33, 37, 38, 50
Araliaceae	Hedera helix NEUN 6631	Orman sarmaşığı	77
Asteraceae/ Compositae	Artemisia arborencens NEUN 6632	Pelin otu	79
	Centaurea hyalolepis NEUN 6633	Luvanya, Kadın kasığı, Racia, Çakır diken	81
	Chrysanthemum	Krizantem, Sarı papatya	17, 87

coronarium var. discolor NEUN 6634		
Cichorium spinosum NEUN 6635	Hindiba, Rayıca	3, 17, 30
Cynara cardunculus NEUN 6636	Gafgarıt, Yabani enginar	2, 17, 78, 120
Cynara scolymus NEUN 6637	Enginar	2, 17, 78, 120
Helichrysum conglabatum NEUN 6638	Ebedenölmez	78
Inula crithmoides	Andız otu	79

	NEUN 6639		
	Matricaria recutita var. coronata NEUN 6640	Papatya, Beyaz papatya	1, 9, 60, 79
	Notobasis syriacus NEUN 6641	Kel Mustafa, Coho, Oncokko, Sütleğen, Tuzlu gavulya	80
	Onopordum cyprium NEUN 6642	Deve gavulyası, Kara gavulya, Saracino, Eşek diken	1, 38
Brassicaceae/ Cruciferae	Eruca sativa NEUN 6643	Roka	16, 104, 106
	Sinapis alba NEUN 6644	Lapsana, Yabani hardal	2, 3, 93

Cactaceae	<i>Opuntia ficus-indica</i> NEUN 6645	Babutsa, Mısır İnciri	5, 24, 74, 94, 113, 115
Capparaceae	<i>Capparis spinosa</i> NEUN 6646	Kapari, Gabbar	36, 50, 52, 93
Caprifoliaceae	<i>Sambucus nigra</i> NEUN 6647	Mürver	4, 7, 25, 31, 39, 43, 46, 50, 112
Caryophyllaceae	<i>Silene vulgaris</i> NEUN 6648	Yumurta otu, Gıcır	26, 29
Chenopodiaceae	<i>Beta vulgaris</i> var. <i>cicla</i> NEUN 6649	Pazı	16
Cucurbitaceae	<i>Citrullus colocynthis</i> NEUN 6650	Acıhıyar, Ebucehil karpuzu	81
	<i>Ecballium elaterium</i>	Eşek hıyarı, Cırtatan, Cırtlatan	13, 102

	NEUN 6651		
Cupressaceae	Cupressus sempervirens NEUN 6652	Servi	89
	Juniperus phoenica NEUN 6653	Ardıç	51
Elaeagnaceae	Elaeagnus angustifolius NEUN 6654	İğde	100
Fabaceae/ Leguminosae	Calycotome villosa NEUN 6655	Azgan, Tüylü keçiboğan	88
	Ceratonia siliqua NEUN 6656	Harup, Keçiboynuzu, Harnıp	21, 24, 28, 32, 36, 61, 103, 104, 117,
	Cicer arietinum	Nohut	38

	NEUN 6657		
Fagaceae	Quercus coccifera ssp. calliprinos NEUN 6658	Kermes meşesi, Pernar	76
Hypericaceae/ Guttiferae	Hypericum triquetrfolium NEUN 6659	Sarı kantaron, Binbirdelik otu	12, 51
Juglandaceae	Juglans regia NEUN 6660	Ceviz	43, 53, 84, 85
Lamiaceae/ Labiatae	Lavandula stoechas NEUN 6661	Lavanta çiçeği	84, 104
	Melissa officinalis var. officinalis	Oğulotu	94, 100

NEUN 6662		
Mentha longifolia NEUN 6663	Yabani nane, Dere nanesi	59, 84
Origanum majorana var. majorana NEUN 6664	Dağ kekiği, Şapika, Şapsişa, Kekik	77, 84
Origanum syriacum NEUN 6665	Kekik	5, 12, 32, 34, 41, 43, 47, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 59, 87, 98, 108, 112, 113, 118
Rosmarinus officinalis NEUN 6666	Biberiye, Lazmarin	9, 26, 73, 79, 81, 88, 99, 118
Salvia fruticosa NEUN 6667	Adaçayı, Garafan	5, 11, 14, 25, 28, 30, 32, 34, 35, 36, 39, 40, 43, 47, 48, 50, 57, 59, 66, 75, 77, 78, 79, 81, 82, 86, 88, 99, 103, 107, 108, 111, 112, 113, 115

	Thymus capitatus NEUN 6668	Tülümbe, Yabani kekik	8, 15, 39, 84
Lauraceae	Laurus nobilis NEUN 6669	Akdeniz defnesi	44, 94, 110, 112, 116
Liliaceae	Allium ampeloprosom NEUN 6670	Yalancı pırasa, Yaz sarımsağı	11, 22, 24, 29, 41, 46, 74, 76, 85, 98, 103, 104, 119
	Allium neopolitanum NEUN 6671	Yabani sarımsak, Osuruk otu	11, 22, 24, 29, 41, 46, 74, 76, 85, 98, 103, 104, 119
	Asparagus acutifolius NEUN 6672	Ayrelli, Ağrelli, Kuşkonmaz	44, 69
	Asparagus stipularis NEUN 6673	Ayrelli	44, 69

	Asphodelus aestivus NEUN 6674	Şimşir	44, 55, 80
	Urginea maritima NEUN 6675	Ada soğanı, Avroşillo, Argoşillo	39, 94
Linaceae	Linum usitatissimum NEUN 6676	Keten	83
Malvaceae	Malva sylvestris var. oxyloba NEUN 6677	Ebegümeçi, Gömeç	29, 47, 93, 96
Meliaceae	Melia azeradach NEUN 6678	Zangalak ağacı, Tespih ağacı	89
Moraceae	Ficus carica NEUN 6679	İncir	10, 23, 39, 96

	Ficus sycomorus NEUN 6680	Cümbez	89
	Morus alba NEUN 6681	Akdut	44
Myrtaceae	Eucalyptus camaldulensis NEUN 6682	Efgalitto, Okalıptüs, Sıtma ağacı	19, 22, 28, 40, 49, 50, 92, 111
	Eucalyptus tereticornis NEUN 6683	Efgalitto, Okalıptüs, Sıtma ağacı	19, 22, 28, 40, 49, 50, 92, 111
	Myrtus communis var. leucarpa NEUN 6684	Mersin	14, 19, 39, 44, 116
Oleaceae	Olea europaea NEUN 6685	Zeytin	4, 41, 43, 65, 67, 90, 95, 91, 98, 106

Palmae/Aracaceae	Phoenix dactylifera NEUN 6686	Hurma	96
Papaveraceae	Papaver rhoeas var. oblongatum NEUN 6687	Gelincik, Haşhaş	96
Passifloraceae	Passiflora caerulea NEUN 6688	Çarkıfelek	95
Pinaceae	Pinus brutia NEUN 6689	Çam	16
Plantaginaceae	Plantago coronopus ssp. commutata NEUN 6690	Taşkıran otu	6, 13, 24, 29, 34, 57, 82, 87, 96, 97, 98, 102
Plantanaceae	Plantanus orientalis	Çınar	9, 79, 118

	NEUN 0640		
Poaceae/Graminae	Hordeum vulgare NEUN 6691	Arpa	88
	Triticum aestivum NEUN 6692	Buğday	101
Portulacaceae	Portulaca oleraceae NEUN 6693	Semizotu	95
Punicaceae	Punica granatum NEUN 6694	Nar	32
Ranunculaceae	Nigella sativa NEUN 6695	Çörekotu	9
	Ranunculus bullatus ssp. cytheraeus	Düğün çiçeği	95

	NEUN 6696		
Rhamnaceae	Zizyphus lotus NEUN 6697	Yabani hünnab, Gonnara	14
Rosaceae	Crataegus azarolus NEUN 6698	Alıç	18, 27, 69
	Eriobotrya japonica NEUN 6699	Yeni dünya	18, 71, 103
	Poterium verrucosum NEUN 6767	Iskatro otu	6, 18
	Rubus sanctus NEUN 6768	Böğürtlen, Orman üzümü	9

Solanaceae	Datura stramonium NEUN 6769	Boru çiçeği	89
	Nicotiana glauca NEUN 6770	Doktor ağacı	13, 18, 101, 109, 110, 115
Urticaceae	Urtica urens NEUN 6771	Isırgan	16, 17, 18, 22, 34, 37, 39, 60, 97, 98, 112, 115
Verbenaceae	Vitex agnus-castus NEUN 6772	Ayıt ağacı, Hayıt ağacı	16

Tablo 5.2. Kaynak olarak yararlanılan kişilerin adları, soyadları, yaşları, cinsiyetleri, yaşadıkları ilçe ve bölgeleri, meslekleri ve eğitim düzeylerine göre dağılımı.

Kaynak kişi no	Adı soyadı	Yaş	Cinsiyet	İlçe ve bölgeleri	Meslek	Eğitim düzeyi
1	İsmet Koruk	51	K	Gazi Mağusa	Ev hanımı	İlköğretim
2	İrfan Sarıca	39	E	Gazi Mağusa	Güvenlik görevlisi	Ortaöğretim
3	Metin Demirci	48	E	Gazi Mağusa	Manav	İlköğretim
4	Şaziye Çete	68	K	Gazi Mağusa (Geçitkale)	Ev hanımı	İlköğretim
5	Ayşe Çimen	70	E	Gazi Mağusa (Geçitkale)	Ev hanımı	İlköğretim
6	Fuat Özgür	80	E	Gazi Mağusa (Geçitkale)	Emekli	Ortaöğretim
7	Mukkades Tezkan	76	K	Gazi Mağusa (Akdoğan)	Ev hanımı	İlköğretim
8	Nevruz Akpınar	28	K	Gazi Mağusa (Akdoğan)	Öğretmen	Üniversite
9	Gülşen Keser	60	K	Gazi Mağusa (Akdoğan)	Ev hanımı	İlköğretim

10	Fatma Taşseven	65	K	Gazi Mağusa (Çınarlı)	Ev hanımı	İlköğretim
11	Kamer Bektaş	78	K	Gazi Mağusa (Çınarlı)	Ev hanımı	İlköğretim
12	Emete Bektaş	49	K	Gazi Mağusa (Çınarlı)	Memur	Ortaöğretim
13	Süleyman Özsağlam	70	E	Gazi Mağusa (İnönü)	Emekli	Ortaöğretim
14	Halil Depreli	55	E	Gazi Mağusa (İnönü)	Elektrik mühendisi	Üniversite
15	Hüseyin Nevzat Latif	62	E	Gazi Mağusa (İnönü)	Kimyager	Üniversite
16	Rasiha Ekmekçi	49	K	Gazi Mağusa (Alaniçi)	Ev hanımı	Ortaöğretim
17	Raif Ekmekçi	71	E	Gazi Mağusa (Alaniçi)	Emekli	Ortaöğretim
18	Zehra Ekmekçi	68	E	Gazi Mağusa (Alaniçi)	Ev hanımı	Ortaöğretim

19	Emine Sarıca	78	K	Gazi Mağusa (Gönendere)	Ev hanımı	İlköğretim
20	Neriman Emir	73	K	Gazi Mağusa (Gönendere)	Ev hanımı	İlköğretim

21	Erol Sarıca	75	E	Gazi Mağusa (Gönendere)	Emekli	İlköğretim
22	Cemaliye Bayraktar	87	K	Gazi Mağusa (Serdarlı)	Ev hanımı	İlköğretim
23	Fatma Kerimoğlu	74	K	Gazi Mağusa (Serdarlı)	Ev hanımı	İlköğretim
24	Zehra Çimen	69	K	Gazi Mağusa (Serdarlı)	Ev hanımı	İlköğretim
25	Şule Akser	62	K	Girne	Öğretmen	Lisansüstü
26	Jale Karcan	60	K	Girne	Ev hanımı	Ortaöğretim
27	Hüsniye Özen	65	K	Girne	Emekli	Ortaöğretim

28	Hasan Uslu	71	E	Girne (Akdeniz)	Seyyar satıcısı, bitki manav	İlköğretim
29	Sünay Ballıer	59	K	Girne (Akdeniz)	Ev hanımı	İlköğretim
30	Kemal Ballıer	64	E	Girne (Akdeniz)	Çoban	İlköğretim
31	Ecevit	36	E	Girne (Beylerbeyi)	Makinist	Ortaöğretim

	Karahüseyin					
32	Refet Uluoğlu	85	E	Girne (Beylerbeyi)	Emekli	İlköğretim
33	Sevilay Küçük	58	K	Girne (Beylerbeyi)	Ev hanımı	İlköğretim
34	Cemaliye Hayıroğlu	55	K	Girne (Çamlıbel)	Ev hanımı	İlköğretim
35	Aysel Balta	64	K	Girne (Çamlıbel)	Ev hanımı	İlköğretim
36	Erol Özmeneroğlu	61	E	Girne (Çamlıbel)	Bitki satıcısı, Manav	İlköğretim

37	Tuncer Karakurt	45	E	Girne (Çatalköy)	Asker	Üniversite
38	Kenan Sonatlı	50	E	Girne (Çatalköy)	Emekli	Ortaöğretim
39	Jale Kayımoğlu	70	K	Girne (Çatalköy)	Terzi	İlköğretim
40	Zeliha Temeller	74	K	Girne (Kozanköy)	Ev hanımı	İlköğretim
41	İnci Gayi	48	K	Girne (Kozanköy)	Değirmenci	Ortaöğretim

42	Nurettin Gayi	54	E	Girne (Kozanköy)	Değirmenci	İlköğretim
43	Nalan Hacımevlüt	55	K	Girne (Lapta)	Ev hanımı	Ortaöğretim
44	Mustafa Eminağa	60	E	Girne (Lapta)	Yüksek İnşaat Mühendisi	Yüksek lisans
45	Ömer Altınbaşoğlu	58	E	Girne (Lapta)	Serbest	Ortaöğretim
46	Tuncay Özdoğanoglu	60	E	Girne (Ozanköy)	Emekli Öğretmen	Üniversite
47	Neriman Karaziz	80	K	Girne (Ozanköy)	Terzi	İlköğretim

48	Fatma Karaziz	73	K	Girne (Ozanköy)	Emekli	İlköğretim
49	Fatma Karaçete	71	K	Güzelyurt	Ev hanımı	İlköğretim
50	Kemal Paytoncular	76	E	Güzelyurt	Emekli	Ortaöğretim
51	Eyüt Hüsam	40	E	Güzelyurt	Kasap	Ortaöğretim
52	Nejla Canova	63	K	Güzelyurt (Aydıncöy)	Ev hanımı	İlköğretim

53	Aysel Güler	31	K	Güzelyurt (Aydıncöy)	Ev hanımı	Ortaöğretim
54	C.Cemre Büyükhoca	70	K	Güzelyurt (Aydıncöy)	Ev hanımı	İlköğretim
55	Şerife Gürüz	65	K	Güzelyurt (Çamlıköy)	Ev hanımı	İlköğretim
56	Sunay Çamlıköylü	56	K	Güzelyurt (Çamlıköy)	Ev hanımı	Ortaöğretim
57	Şen Direnç	73	K	Güzelyurt (Çamlıköy)	Ev hanımı	Ortaöğretim

58	Nilgün Üncü	47	K	Güzelyurt (Doğancı)	Ev hanımı	İlköğretim
59	Yaşar Üncü	53	E	Güzelyurt (Doğancı)	Oto boyacı	Ortaöğretim
60	Meryem Uluveren	75	K	Güzelyurt (Doğancı)	Ev hanımı	İlköğretim
61	Hamdiye Kaymakam	39	K	Güzelyurt (Kalkanlı)	Ev hanımı	Ortaöğretim
62	Sevilay Engüney	57	K	Güzelyurt (Kalkanlı)	Ev hanımı	Ortaöğretim
63	Şahveren İlgezen	68	K	Güzelyurt (Kalkanlı)	Ev hanımı	İlköğretim

64	Nursel Özyurtlu	49	K	Güzelyurt (Lefke)	Bankacı	Ortaöğretim
65	Fatma Akçakaya	90	K	Güzelyurt (Lefke)	Ev hanımı	İlköğretim
66	Önder Üstün	59	E	Güzelyurt (Lefke)	İnşaat mühendisi	Üniversite
67	Nevzat Özyurtlu	77	E	Güzelyurt (Yayla)	Emekli	İlköğretim

68	Hatice Özyurtlu	69	K	Güzelyurt (Yayla)	Ev hanımı	İlköğretim
69	Fatma Özer	80	K	Güzelyurt (Yayla)	Kahveci	İlköğretim
70	Gülgün Serdar	60	K	Güzelyurt (Yeşilyurt)	Ev hanımı	Ortaöğretim
71	İlgün Ersoy	76	K	Güzelyurt (Yeşilyurt)	Ev hanımı	Ortaöğretim
72	Mehmet Güçlüğün	67	E	Güzelyurt (Yeşilyurt)	Emekli	İlköğretim
73	Şifa Zügürt	74	K	İskele	Ev hanımı	İlköğretim
74	Cemal Zügürt	77	E	İskele	Emekli polis	Ortaöğretim
75	Erdal Özcek	55	E	İskele	Doktor	Üniversite

76	Ahmet Aktunç	73	E	İskele (Boğaziçi)	Çoban	İlköğretim
77	Dudu Erdoğan	53	K	İskele (Boğaziçi)	Memur	Üniversite

78	Rahme Aktunç	75	K	İskele (Boğaziçi)	Ev hanımı	İlköğretim
79	Jale Sarıca	77	K	İskele (Çayırova)	Ev hanımı	İlköğretim
80	Cavit Sarıca	79	E	İskele (Çayırova)	Emekli	Ortaöğretim
81	Göksel Özkan	54	K	İskele (Çayırova)	Ev hanımı	Ortaöğretim
82	Mehmet Koçatlı	63	E	İskele (Dipkarpaz)	Balıkçı	İlköğretim
83	Fatma Koçatlı	61	K	İskele (Dipkarpaz)	Emekli	Üniversite
84	Gültekin Erdoğan	50	E	İskele (Dipkarpaz)	Oduncu	İlköğretim
85	Safiye Genç	72	K	İskele (Kaplıca)	Ev hanımı	İlköğretim
86	Hatice Genç	73	K	İskele (Kaplıca)	Ev hanımı	İlköğretim
87	Hanife Kurnaz	75	K	İskele (Kaplıca)	Ev hanımı	İlköğretim

88	Emine Sarı	47	K	İskele (Mehmetçik)	Memur	Üniversite
89	Pembe Sarı	73	K	İskele (Mehmetçik)	Ev hanımı	İlköğretim
90	Fatma Yaliner	70	K	İskele (Mehmetçik)	Ev hanımı	İlköğretim
91	Nazif Çoban	79	K	İskele (Sazlıköy)	Ev hanımı	İlköğretim
92	Ferdiye Gündoğan	66	K	İskele (Sazlıköy)	Ev hanımı	İlköğretim
93	Havva Hadımcı	45	K	İskele (Sazlıköy)	Ev hanımı	İlköğretim
94	Songül Akdağ	46	K	İskele (Yeni Erenköy)	Öğretmen	Üniversite
95	Mediha Saltkaya	50	K	İskele (Yeni Erenköy)	Öğretmen	Üniversite
96	Gülüşar Tulgay	48	K	İskele (Yeni Erenköy)	Ev hanımı	İlköğretim
97	Dervişe Güven	76	K	Lefkoşa	Ev hanımı	İlköğretim

98	Halil İbrahim Şevket	60	E	Lefkoşa	Eczacı	Üniversite
----	-------------------------	----	---	---------	--------	------------

99	Cem Hami	60	E	Lefkoşa	Öğretmen	Yüksek lisans
100	Erdem Berkan	74	E	Lefkoşa (Alayköy)	Emekli	Ortaöğretim
101	Ruhsan Bomboz	87	K	Lefkoşa (Alayköy)	İlköğretim	Ev hanımı
102	Salise Ülgüner	79	K	Lefkoşa (Alayköy)	İlköğretim	Ev hanımı
103	Alime Özcenk	72	K	Lefkoşa (Balıkesir)	İlköğretim	Ev hanımı
104	Hüseyin Akyıl	80	E	Lefkoşa (Balıkesir)	İlköğretim	İşsiz
105	Fezile Cenkova	65	K	Lefkoşa (Balıkesir)	Ortaöğretim	Ev hanımı
106	Nafiya Bektaş	64	K	Lefkoşa (Değirmenlik)	İlköğretim	Ev hanımı
107	Olca Yıldıırım	52	K	Lefkoşa (Değirmenlik)	İlköğretim	Ev hanımı

108	Erol Peramezoğlu	64	E	Lefkoşa (Değirmenlik)	İlköğretim	Emekli
109	Nurten Reis	56	K	Lefkoşa (Gaziköy)	İlköğretim	Ev hanımı
110	Meral Ertaner	60	K	Lefkoşa (Gaziköy)	İlköğretim	Ev hanımı
111	Sevtap Şah	58	K	Lefkoşa (Gaziköy)	İlköğretim	Restoran işletmecisi
112	Sevil Erel	53	K	Lefkoşa (Gönyeli)	Üniversite	İş kadını
113	Hidayet Arın	87	K	Lefkoşa (Gönyeli)	Ortaöğretim	Ev hanımı
114	Salise Erel	55	K	Lefkoşa (Gönyeli)	Üniversite	İş kadını
115	Kıymet Buba	45	K	Lefkoşa (Hamitköy)	İlköğretim	Ev hanımı
116	Sezgin Tekçe	60	K	Lefkoşa (Hamitköy)	Ortaöğretim	Pazarlamacı
117	Mehmet Tekçe	55	E	Lefkoşa (Hamitköy)	İlköğretim	Emekli
118	Fatma Hovarda	65	K	Lefkoşa (Haspolat)	İlköğretim	Ev hanımı

119	Nesrin Bacavuz	75	K	Lefkoşa (Haspolat)	İlköğretim	Ev hanımı
120	Zerrin Alibaba	65	K	Lefkoşa (Haspolat)	İlköğretim	Ev hanımı

Tablo 5.3. Doğal tıbbi bitkilerin bilimsel ve yöresel adları, kullanılan kısımları ve kullanıcı sayısı

Bilimsel Adı	Yöresel Adı	Kullanılan kısımları	Kullanıcı sayısı
<i>Agave americana</i>	Sabır	Yapraklarından çıkan usaresi (jel)	5
<i>Narcissus tazetta</i>	Nergis, Zeren	Çiçek	1
<i>Pistacia atlantica</i>	Çitlemit, Çitlembik, Mezleki	Gövde kabuğundan çıkan akması, Yaprak	3
<i>Pistacia lentiscus</i>	Sakızağacı, Şinya, Şinno, Mastik, Çitlemit	Yaprak, Meyve	1
<i>Coriandrum sativum</i>	Golyandro, Kişniş, Koriander	Tohum	1
<i>Crithmum maritimum</i>	Girdama, Deniz rezenesi	Toprak üstü kısmı	1

<i>Daucus carota ssp. maximus</i>	Havuç	Toprak üstü kısmı, Kök	2
<i>Eryngium creticum</i>	Gaz ayağı, Kazayağı, Boğa diken, Bangallo, Mangolla, Spangallo	Bitkinin tamamı	3
<i>Ferula communis</i>	Gavcar, Kavcar	Gövde kamışı	1
<i>Foeniculum vulgare ssp. piperitum</i>	Rezene, Maraho, Dereotu, Kavcar	Tohum, Yaprak	5
<i>Petroselinum crispum</i>	Maydanoz	Gövde, Yaprak	8
<i>Pimpinella cretica</i>	Anason	Tohum	12
<i>Tordylium aegyptiacum</i>	Alçacık	Meyve	1
<i>Nerium oleander</i>	Zakkum, Ağı ağacı	Yaprak	1
<i>Hedera helix</i>	Orman sarmaşığı	Meyve, Yaprak	1

<i>Artemisia arborencens</i>	Pelin otu	Çiçek	1
<i>Centaurea hyalolepis</i>	Luvanya, Kadın kasığı, Racia, Çakır diken	Çiçek	1
<i>Chrysanthemum coronarium</i> var. <i>discolor</i>	Krizantem, Sarı papatya,	Çiçek	2
<i>Cichorium spinosum</i>	Hindiba, Rayıca	Kök, Yaprak, Gövde	3

<i>Cynara cardunculus</i>	Gafgarit	Reseptakulum, Yaprak, Pedunkul	4
<i>Cynara scolymus</i>	Enginar	Reseptakulum, Yaprak, Pedunkul	4
<i>Helichrysum conglabatum</i>	Ebedenölmez	Çiçek	1
<i>Inula crithmoides</i>	Andız otu	Yaprak, Çiçek	1
<i>Matricaria recutita</i> var. <i>coronata</i>	Papatya, Beyaz papatya	Çiçek	4

<i>Notobasis syriacus</i>	Kel Mustafa, Coho, Oncokko, Sütleğen, Tuzlu gavulya	Yaprak, Gövde	1
<i>Onopordum cyprium</i>	Eşek dikenî, Deve gavulyası, Kara gavulya, Saracino	Yaprak, Kök, Tohum	2
<i>Eruca sativa</i>	Roka	Yaprak	3
<i>Tordylium aegyptiacum</i>	Alçacık	Meyve	1

<i>Nerium oleander</i>	Zakkum, Ağı ağacı	Yaprak	1
<i>Capparis spinosa</i>	Kapari, Gabbar	Toprak üstü kısım	4
<i>Sambucus nigra</i>	Siyah mürver	Çiçek	10
<i>Silene vulgaris</i>	Yumurta otu, Gıcır	Yaprak	2
<i>Beta vulgaris</i> var. <i>cicla</i>	Pazı	Yaprak	1

<i>Citrullus colocynthis</i>	Acı hıyar, Ebucehil karpuzu	Kök	1
<i>Ecballium elaterium</i>	Eşek hıyarı, Cırtatan, Cırtlatan	Meyve, Kök	2
<i>Cupressus sempervirens</i>	Servi	Meyve	1
<i>Juniperus phoenica</i>	Ardıç	Meyve	1
<i>Elaeagnus angustifolius</i>	İğde	Meyve	1
<i>Calycotome villosa</i>	Azgan, Tüylü keçiboğan	Kök	1
<i>Ceratonia siliqua</i>	Harup, Keçiboynuzu, Harnıp	Meyve	9

<i>Cicer arietinum</i>	Nohut	Tohum	1
<i>Quercus coccifera ssp. calliprinos</i>	Kermes meşesi, Pernar	Gövde kabuğu	1
<i>Juglans regia</i>	Ceviz	Yaprak, Meyve, Tohum	4

<i>Lavandula stoechas</i>	Lavanta	Çiçek, Yaprak	2
<i>Melissa officinalis</i> var. <i>officinalis</i>	Oğulotu	Yaprak	2
<i>Mentha longifolia</i>	Yabani nane, Dere nanesi	Yaprak, Gövde	2
<i>Origanum majorana</i> var. <i>majorana</i>	Dağ kekiği, Şapika, Şapsişa, Kekik	Yaprak, Genç sürgünler	2
<i>Origanum syriacum</i>	Kekik	Yaprak, Genç sürgünler, Çiçek	20
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Biberiye, Lazmarin	Yaprak, Genç sürgünler	8

<i>Salvia fruticosa</i>	Adaçayı, Garafan	Yaprak, Genç sürgünler	36
<i>Thymus capitatus</i>	Tülümbe, Yabani kekik	Yaprak, Genç sürgünler	4
<i>Laurus nobilis</i>	Akdeniz defnesi	Yaprak, Meyve	5

<i>Allium ampeloprosom</i>	Yalancı pırasa, Yaz sarmısağı	Bulb (Soğan)	13
<i>Allium neapolitanum</i>	Yabani sarmısak, Osuruk otu	Bulb (Soğan)	13
<i>Asparagus acutifolius</i>	Sivri yapraklı kuşkonmaz	Genç sürgünler ve Gövde	2
<i>Asparagus stipularis</i>	Ağrelli, Ayrelli	Genç sürgünler ve Gövde	2
<i>Asphodelus aestivus</i>	Yaz çiriş otu, Şimşir	Kök tuberleri	3
<i>Urginea maritima</i>	Ada soğanı, Avroşillo, Argoşillo	Bulb (Soğan)	2
<i>Linum usitatissimum</i>	Keten	Tohum	1
<i>Malva sylvestris var. oxyloba</i>	Ebegümece, Gömeç	Yaprak	4
<i>Melia azeradach</i>	Zangalak ağacı, Tespih ağacı,	Dal	1
<i>Ficus carica</i>	İncir	Meyve, Yaprak, Meyve ve dal lateksi	4

<i>Ficus sycomorus</i>	Cümbez	Meyve	1
<i>Morus alba</i>	Akdut	Meyve, Meyve lateksi	1
<i>Eucalyptus camaldulensis</i>	Efgalitto, Okaliptüs, Sıtma ağacı	Yaprak	8
<i>Eucalyptus tereticornis</i>	Efgalitto, Okaliptüs, Sıtma ağacı	Yaprak	8
<i>Myrtus communis</i> var. <i>leucarpa</i>	Mersin	Yaprak	5
<i>Olea europaea</i>	Zeytin	Yaprak, meyve	10
<i>Phoenix dactylifera</i>	Hurma	Meyve	1
<i>Papaver rhoeas</i> var. <i>oblangatum</i>	Gelincik, Haşhaş	Çiçek, Tohum	1
<i>Passiflora caerulea</i>	Çarkıfelek	Çiçek	1
<i>Pinus brutia</i>	Kızıl çam	Genç sürgünler, Filizler, Gövde	1

		kabuk	
<i>Plantanus orientalis</i>	Çınar	Yaprak	3
<i>Plantago coronopus ssp. commutata</i>	Taşkıran otu	Toprak üstü kısımları	12
<i>Hordeum vulgare</i>	Arpa	Gövde, Genç sürgünler	1
<i>Triticum aestivum</i>	Buğday	Kepek	1
<i>Portulaca oleraceae</i>	Semizotu	Yaprak	1
<i>Punica granata</i>	Nar	Meyve	1
<i>Nigella sativa</i>	Çörekotu	Tohum	1
<i>Ranunculus bullatus ssp. cytheraeus</i>	Düğünçiçeği	Yaprak, Çiçek	1
<i>Ziziphus lotus</i>	Yabani hünnab, Gonnara,	Meyve, Yaprak	1
<i>Crataegus azarolus</i>	Alıç,	Meyve, Çiçek, Yaprak, Genç	3
		sürgünler	

<i>Eriobotrya japonica</i>	Malta eriği, Yeni dünya	Yaprak	3
<i>Poterium verrucosum</i>	Iskatro otu	Meyve, Tohum	2
<i>Rubus sanctus</i>	Böğürtlen, Orman üzümü,	Meyve, Yaprak, Kök	3
<i>Datura stramonium</i>	Boru çiçeği	Yaprak	1
<i>Nicotiana glauca</i>	Doktor ağacı	Yaprak	6
<i>Urtica urens</i>	Isırgan	Yaprak, Gövde, Tohum	12
<i>Vitex agnus-castus</i>	Hayıt ağacı, Ayıt ağacı	Yaprak, Genç sürgünler, Meyve	1

Ek 1. Anket formu.

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ FARMASÖTİK BOTANİK ANABİLİM DALI KUZEY KIBRIS'TA KULLANILAN TIBBİ BİTKİLER ANKET FORMU			
A. KİŞİSEL BİLGİLER			Tarih:
Araştırma yöresi (İlçe/Köy):			
Yararlandığınız bitkiler hakkında bilgi vererek yörenizde yaptığımız bilimsel araştırmamıza yardımcı olmak ister misiniz? ☐ Evet ☐ Hayır			
Eğer yardımcı olmak istiyorsanız; Adınız - Soyadınız : Yaşınız: Cinsiyetiniz: ☐ Bay ☐ Bayan Eğitim Durumunuz: ☐ İlköğretim ☐ Ortaöğretim ☐ Üniversite Mesleğiniz:			
Ailenizin çeşitli sağlık sorunlarının giderilmesinde bitkilerden yararlanıyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır			
Yararlandığınız bitkileri nereden/nerelerden sağlıyorsunuz? (Bir veya daha çok işaretleme yapabilirsiniz) ☐ Kendi yaşadığımız köy ve çevresinde yetişen bitkileri kullanıyorum. ☐ Kendi yaşadığımız ilçede yetişen bitkileri kullanıyorum. ☐ İlçemiz dışından getirilen ve piyasada satılan bitkileri kullanıyorum.			
B. TIBBİ BİTKİ VE KULLANIMI BİGİLERİ			
Herbaryum No:			
Bitkinin yöresel adı:		Bitkinin bilimsel adı: (Latince/Türkçe)	
Bitkinin kullanım alanı:		☐ İnsan sağlığı ☐ Hayvan sağlığı	
Bitkinin kullanılan kısmı:			
Bitkinin tedavideki kullanılış amacı:			
Bitkinin kullanımı:		☐ Tek başına ☐ Karışım halinde	
Kullanılış / hazırlanış yöntemi : ☐ Doğrudan ☐ İnfüzyon ☐ Dekoksiyon ☐ Lapa ☐ Yakı			
Kullanılış şekli :		☐ Dahilen ☐ Haricen	
Kullanan yaş grubu :		☐ Bebek ☐ Çocuk ☐ Yetişkin kimse	
Kullanan cinsiyeti:		☐ Bay ☐ Bayan	
Kullanım dozu / ölçüsü:			
Kullanım zamanı : a.		☐ Aç karnına ☐ Tok karnına	
b.		☐ Sabah ☐ Öğle ☐ Akşam	
Kullanım süresi :		☐ gün ☐ hafta ☐ İyileşinceye kadar	
Etkisi :		☐ Olumlu ☐ Olumsuz ☐ Az olumlu	

Yan etki:	☐ Yok	☐ Var	Eğer var ise açıklayınız:
Bitkinin tedavi dışında kullanılış amacı:			

Ek 2. Avrupa Habitat Direktifi'nde yer alan K₁br₁s florası bitki türleri.

S/N	Name of taxon
1	<i>Arabis kennedyae</i> Meikle
2	<i>Astragalus macrocarpus</i> DC. subsp. <i>lefkarensis</i> Agerer-Kirchoff & Meikle
3	<i>Brassica hilarionis</i> Post
4	<i>Centaurea akamantis</i> T. Georgiadis & G. Chatzikyriakou
5	<i>Chionodoxa lochiaie</i> Meikle
6	<i>Crocus cyprius</i> Boiss. & Kotschy
7	<i>Crocus hartmannianus</i> Holmboe
8	<i>Delphinium caseyi</i> B.L. Burt
9	<i>Ophrys kotschyi</i> H. Fleischm. & Soo
10	<i>Phlomis brevibracteata</i> Turrill
11	<i>Phlomis cypria</i> Post subsp. <i>cypria</i>
12	<i>Phlomis cypria</i> subsp. <i>occidentalis</i> Meikle
13	<i>Pinguicula crystallina</i> Sm.
14	<i>Ranunculus kykkoensis</i> Meikle
15	<i>Salvia veneris</i> Hedge
16	<i>Scilla morrisii</i> Meikle
17	<i>Sideritis cypria</i> Post
18	<i>Tulipa cypria</i> Stapf ex Turrill

Ek 3. Bern Konvansiyonun'da yer alan Kıbrıs florası bitki türleri.

S/N	Takson
1	<i>Alyssum akamasicum</i> B. L. Burt
2	<i>Arabis kennedyae</i> Meikle
3	<i>Astragalus macrocarpus</i> DC. subsp. <i>lefkarensis</i> Agerer-Kirchoff & Meikle
4	<i>Brassica hilarionis</i> Post
5	<i>Centaurea akamantis</i> T. Georgiadis & G. Hadjikyriakou
6	<i>Chionodoxa lochiaie</i> Meikle
7	<i>Crocus cyprius</i> Boiss. & Kotschy
8	<i>Crocus hartmannianus</i> Holmboe
9	<i>Cymodocea nodosa</i> (Ucria) Ascherson
10	<i>Delphinium caseyi</i> B. L. Burt
11	<i>Onosma troodi</i> Kotschy
12	<i>Ophrys kotschy</i> H. Fleischm. & Soo
13	<i>Orchis punctulata</i> Steven ex Lindley
14	<i>Origanum cordifolium</i> (Aucher-Eloy & Montbret ex Benth) T. Vogel
15	<i>Phlomis brevibracteata</i> Turrill
16	<i>Phlomis cypria</i> Post
17	<i>Pinguicula crystallina</i> Sm.
18	<i>Posidonia oceanica</i> (L.) Delile
19	<i>Ranunculus kykkoensis</i> Meikle
20	<i>Salvia veneris</i> Hedge.
21	<i>Scilla morrisii</i> Meikle
22	<i>Sideritis cypria</i> Post
23	<i>Tulipa cypria</i> Stapf
24	<i>Phlomis cypria</i> Post subsp. <i>cypria</i>
25	<i>Phlomis cypria</i> Post subsp. <i>occidentalis</i> (Meikle) Hand

26	<i>Zostera marina</i> L.
----	--------------------------